

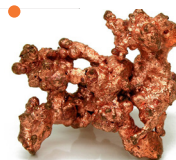
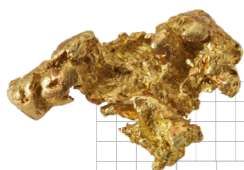
Гүний уурхай

Гүний уурхайн олборлолт Монголыг дэлхийд сурталчлах, хөрөнгө оруулалт татах үүд хаалгыг нээнэ

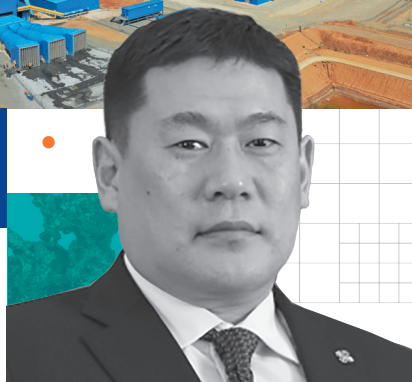
Ханбогд хот болох нь

Ханбогд шинэ эдийн засгийн төв болно

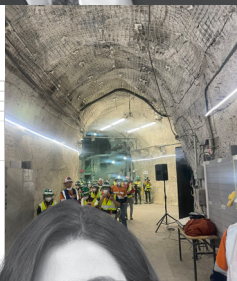
ДЭЛХИЙН УУРХАЙ ОЮУ ТОЛГОЙ УУРХАЙН ХОТ ХАНБОГД

RioTinto

ЭРДЭНЭС
ОЮУ ТОЛГОЙ

МОНГОЛ ТҮМНИЙ ОЮУНЫ
ҮНЭТ ЗҮЙЛС СОЁЛЫН ӨВИЙГ
ДЭЛГЭРҮҮЛЭХ ҮЙЛСИЙГ
ДЭМЖИГЧ

RioTinto

Хүнд даацын машин, механизмийн зээл

Урьдчилгаа:

30%

Хугацаа:

36 сар

Хэмжээ:

2 тэрбум төгрөг

Хүү: /Сарын/

2.7%

InvesCore
САНХҮҮГИЙН БАЙГУУЛЛАГА

7709 - 0077
info@invescore.mn
invescore.mn

ҮҮСГЭН БАЙГУУЛАГЧ, ЭРХЛЭГЧ:
Д.Бэхбаяр (9999 4248)

РЕДАКТОР:
Н.Энхбаяр (9916 1303)

АНГЛИ РЕДАКТОР:
Роберт Йохан Шрайверс

Жаклин Истриж

СЭТГҮҮЛЧИД:
Б.Шүрэнчимэг
Г.Орхон

ОРЧУУЛАГЧ:
М.Ариунзаяа

ДИЗАЙНЕР:
Ш.Оюундарь

МАРКЕТИНГИЙН АЛБА:
9409 2904

ХАЯГ: Улаанбаатар,
Сүхбаатар дүүрэг 9-р хороо
CityUS оффис 504

ВЭБ: www.mongolianeconomy.mn

И-МЭЙЛ:
info@mongolianeconomy.mn

FACEBOOK: Mongolian Economy

TWITTER: EconomyMongolia

УТАС: 7011 5476, 7011 5477

ISSN 2664-195X

СЭТГҮҮЛ ЗАХИАЛГА:
Монгол шуудан (Утас: 7007 8916)
Түгээмэл шуудан (Утас: 7011 5015)

НОГООН ХӨГЖИЛ

мэдээллийн цогц платформ

Ногоон хөгжил сэтгүүл (монгол, англи)

www.nogoon.mn сайт

www.greendevlopment.mn сайт

Ногоон хөгжил студи

Ногоон хөгжил подкаст

Ногоон хөгжил сошиал хэрэгслүүд

Утас: 9409 2904 | И-мэйл: info@mongolianeconomy.mn

ЧАНАРААР ТЭРГҮҮЛЭГЧ ҮНДЭСНИЙ БРЭНД

Борлуулалтын алба: 7012 3399
www.moncement.mn

ГҮНИЙ УУРХАЙН ОЛБОРЛОЛТЫН НЭЭЛТ

Эрхлэгчийн зурвас 08

Оюу толгой нь дэлхийн шилдэг гүний уурхай, Ханбогд шинэ эдийн засгийн төв болно

Гүний уурхай 10

Гүний уурхайн олборлолтын нээлт

Гүний уурхайн нээлт 12

Оюу толгойн хүчирхэг хөдөлгүүр ажиллаж эхэллээ

Сурвалжилга 14

Гүн рүү аялсан нь

Засгийн газар 18

Л.Оюун-Эрдэнэ: Монгол Улс дэлхийд дөрөвт эрэмбэлэгдэх зэсийн уурхайтай болж буйгаа зарлаж байна

"Рио Тинто" групп 20

Якоб Стаусхолм: Бид хамтын ажиллагаагаа шинэ түвшинд гаргахад бэлэн

Байр суурь

Б.Болд: Зэсийн үйлдвэр байгуулах эхний алхмаа хийлээ 24

Ч.Хүрэлбаатар: Улсад төлдөг татварын хэмжээгээр зэс голлодог 25

Б.Жавхлан: Оюу толгой монголчуудыг ажилтай, орлоготой байлгаж байна 25

Н.Цэрэнбат: Оюу толгой төслийн хөгжлийн гурав дахь үе эхэлж байна 26

Х.Нямбаатар: Татварын маргаанаас бусдыг шийдэж чадсан 27

Г.Ёндон: "Эрдэнэт" үйлдвэр "Оюу толгой" компанитай байгуулсан санамж бичгээ шинэчилнэ 27

Рио Тинто Монгол 28

Х.Амаржаргал: Гүний уурхайн олборлолт Монголыг дэлхийд сурталчлах, хөрөнгө оруулалт татах үүд хаалгыг нээнэ

Ногоон хөгжил 32

Дэлхийн ногоон хөгжилд том хувь нэмэр оруулна

Дэлхий 2023 онд 36

Оюу толгой төсөл эерэг өөрчлөлт авчрах нь хамгийн чухал

Гүний уурхайн ажилтан 38

Э.Анхбаяр: Оюу толгойд ажилладаг залуус их азтай

ХАНБОГД-БҮТЭЭН БАЙГУУЛАЛТ, АЖЛЫН БАЙР

Ханбогд хот болно 40

Ханбогд-бүтээн
байгуулалт, ажлын
байр 2023 форум

Редакцын уулзалт 46

Ханбогдыг хэрхэн хот
болгох вэ?

Байр суурь

У.Бямбасүрэн: Уул
уурхайн бус эдийн
засгийн бусад
салбарыг хөгжүүлэх нь
зүйтэй 58

Ч.Эрдэнэсайхан:

Ханбогд суманд
хоршоо хөгжих бүрэн
боломжтой 58

Ж.Эрхэмбаатар:

Дижитал дэд бүтцийн
ажлыг бүрэн хийж
дууссан 59

Э.Тамир: Ханбогдыг

хот болгоход дэмжлэг
үзүүлэх бүтээгдэхүүн
гаргасан 59

Р.Сэддорж: Орон сууц

барих компаниудыг
урьж байна 60

П.Ганбат: Бид олон

улсын стандартыг
баримталдаг 60

Б.Сэр-Од: Бизнес

хөгжлийн паркттай
болмоор байна 59

Ханбогд сум инфо 62

ИТХ 63

Т.Буян-Өлзий:

Гандирсын хот болгон
хөгжүүлэхийн төлөө
хичээнэ

Ханбогд хурдасгуур

сан

Хөгжлийг хурдасгах
хөдөлгүүр 64

Говийн оюу сан 66

Говийн баялгийг
“Говийнхонд”

Ханбогд ба компани

68

Б.Эрдэнэ-Очир:

Ханбогдчууд сумынхаа
ирээдүйг олж харсан

Гэрэл зураг түүх

өгүүлнэ 72

Оюу толгой нь дэлхийн шилдэг гүний уурхай, Ханбогд шинэ эдийн засгийн төв болно

Ерөнхий эрхлэгч Д.Бэхбаяр
Оюу толгой гүний уурхайд

Өнгөрсөн гуравдугаар сард Өмнийн говьд хоёр томоохон үйл явдал болсон билээ. Нэг нь, Оюу толгойн гүний уурхайн олборлолтын нээлт болсон бол нөгөө нь “Ханбогд-бүтээн байгуулалт, ажлын байр” форумыг зохион байгуулсан юм.

Гүний уурхайн олборлолтын нээлтийн үеэр 1.300 метрийн гүнээс Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнэ, Рио Тинто группийн гүйцэтгэх захирал Якоб Стаусхолм нар үг хэлж, гүний уурхайн олборлолт эхэлснийг дэлхийд зарлав. Мөн Рио Тинто-гийн Зэсийн группийн захирал Б.Болд уурхайн гүнээс лайваар Лондон хоттой холбогдож, хөрөнгө оруулагчид болон хөрөнгө оруулалтын салбарын шинжээч нарт төслийн тайлангаа танилцуулсан юм. Чухамдаа гүний уурхайн гүн ухаан үүнд оршиж байлаа.

Бид дээрх хоёр үйл явдлаас сурвалжилга мэдээлэл бэлтгэж, тусгай дугаартаа нэгтгэн орууллаа. Гүний уурхайн олборлолтын нээлтэд ямар хүмүүс оролцож юу хэлсэн бэ? Ханбогд сумыг хот болгох асуудлаар чуулсан анхны форумгаар юу ярьж, ямар асуудлууд хөндсөн бэ? Хувьцаа эзэмшигчид, төрийн болон хувийн хэвшлийн төлөөлөл, гүний уурхайн ажилтнуудын сэтгэгдэл яриаг тусгай дугаараараа хүргэж байна.

Энэхүү дугаар нь Оюу толгой төслийн тухай олон талын мэдээллийг нэг дор цогцоор хүргэж буйгаараа онцлогтой. Цаг хугацааны хувьд хуучрахгүй, хуучирсан ч түүх болон үлдэх үйл явдлыг тусгай дугаараар түүхэнд үлдээж байна гэж үзэж байна. Оюу толгой дэлхийд дуурсагдаж, дэлхийн хүмүүс Ханбогд гэсэн дэлхийд алдартай хотод ирж үзэхэд түүхийн шарласан хуудас үнэ цэнийг улам нэмэх болно гэж бодож байна.

Өнөөг хүртэлх хугацаанд талуудын хооронд санал зөрөлдөх, маргах асуудлууд байсан. Гэхдээ эцсийн дүндээ хувьцаа эзэмшигчид Оюу толгой төслийг урагшлуулахын төлөө байсан учраас тулгарсан бэрхшээл бүхнийг даван гарснаар гүний уурхайн олборлолт эхэллээ. Одоо Засгийн газар, Рио Тинто группийн хооронд татварын маргааныг шийдэх асуудал үлдэж байна. Энэ асуудлыг ирэх наймдугаар сард талууд хэлэлцэж шийдвэрлэхээр төлөвлөсөн байгаа.

Гүний уурхайн олборлолт ийнхүү зогсолтгүй, тасралтгүй ажиллах нөхцөл бүрдсэн бол Ханбогд сумыг хот болгон хөгжүүлэх асуудлыг ярьж эхэллээ. Засгийн газраас Ханбогд сумыг хот болгон хөгжүүлэх ерөнхий төлөвлөгөөг баталж, Оюу толгой компани 50 сая ам.долларын санхүүжилт шийдвэрлээд өгчихлөө. Одоо дэд бүтэц, бүтээн байгуулалтын ажлуудыг хийснээр 25 мянган хүн амтай шинэ суурьшлын бүсийг Ханбогд суманд байгуулах ажил эрчимжих юм.

Бид гүний уурхайн олборлолтыг эхлүүлэх хүртэлх ажлыг хоёр талаас гардан хариуцан хийсэн удирдлагуудыг ковер нүүртээ онцолж байна. Мөн “Эрдэнэс Оюу толгой” компанийн удирдлагуудтай “Ханбогд хот болох нь” сэдвийн хүрээнд редакцийн уулзалт хийлээ. Тус уулзалтаар Ханбогд сумыг хэрхэн хот болгох, ямар бүтээн байгуулалт хийх, нийгмийн үйлчилгээ, дэд бүтэц, орон нутгийн иргэдийн оролцоо, хувийн хэвшил, бизнесийн орчны талаар дэлгэрэнгүй ярилцсан.

Оюу толгой дэлхийн шилдэг гүний уурхай, Ханбогд шинэ эдийн засгийн төв болох томоохон ажлууд гараанаас ийн гарлаа. ■

ТЕХНОЛОГИЙН ЭКСПОРТООР

Т Э Р Г Ү Ү Л Э Г Ч

 lendmn tomo irbis oasis banana

LENDING SYSTEM

 NICK

 denode

THINK
BE
GO

ГҮНИЙ УУРХАЙН ОЛБОРЛОЛТЫН НЭЭЛТ

**Монгол Улсын Ерөнхий
сайд Л.Оюун-Эрдэнэ:**

■ Монгол Улсын Ерөнхий сайдын хувьд Оюу толгой төслийн гүний уурхайн 1265 метрийн гүнд орших 18 дугаар цооногоос Монгол Улс өнөөдөр олон улсад дөрөвт эрэмбэлэгдэх зэсийн өндөр технологийн уурхайтай болж, эхний бүтээгдэхүүнээ олборлож байгааг дэлхий дахинд ийнхүү зарлаж байна.

**"Рио Тинто" группийн гүйцэтгэх захирал
Якоб Стаусхолм:**

■ Дэлхийн түвшний дэвшилтэт технологийн уурхайгаас олборлосон зэсээр бид ирээдүйд нүүрстөрөгчийн ялгарал, шингээлтийг тэнцвэржүүлж, Рио Тинтогийн зэсийн бизнес тэлж, Монгол Улсад үр шимийг бий болгоно.

Гүний уурхайн нээлт

Оюу толгойн хүчирхэг хөдөлгүүр ажиллаж эхэллээ

**2028-2036
онуудад жилд
500 мянган
тонн зэс
олборлоно**

Оюу толгойн уурхайн хамгийн чухал үнэ цэн нь газрын гүнд бий. 2022 онд Оюу толгой төслөөс үүссэн 2.3 тэрбум ам.долларын өрийг 100 хувь барагдуулж, гүний уурхайн олборлолтын бэлтгэл ажлыг эхлүүлж байсан. Тэгвэл өнөөдөр дэвшилтэт технологи бүхий хүдрийн тогтвортой олборлолтыг эхлүүлж чадлаа. Монгол Улс олон улсын зах зээлд зэсийн томоохон тоглогчдын нэгд тооцогдож эхэлж байна.

Гүний уурхайн олборлолтын нээлтийн арга хэмжээнд Оюу толгой төслийн 34 хувийг эзэмшигч Монгол Улсын Засгийн газрыг төлөөлж Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнэ, 66 хувийг эзэмшигч "Рио Тинто" группийн гүйцэтгэх захирал Якоб Стаусхолм болон бусад албаны төлөөлөл, уурхайчин хамт олон оролцсон юм.

Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнэ "Оюу толгойн

төсөл нь Монгол Улс ардчилсан тогтолцоонд шилжсэнээс хойших гадаадын хамгийн том хөрөнгө оруулалт төдийгүй, Монгол Улс гуравдагч хөрш оронтой анх удаа бие даан хэрэгжүүлж буй эдийн засгийн тусгаар тогтнол, бие даасан байдлыг хангахад чухал үүрэг гүйцэтгэх түүхэн төсөл. 2022 онд "Оюу толгой" компани 1.4 тэрбум ам.долларын борлуулалт хийсэн нь цар тахлаас үүдэлтэй эдийн засгийн хүндрэлийг даван туулахад томоохон үүрэг гүйцэтгэснийг хэлэх нь зүйтэй. Монголчууд бид нэгдмэл байж, хөгжлийн бодлогыг нэг цонхоор харж чадвал юуг ч урагшлуулан хөгжүүлж, харилцан ойлгож чаддагийн том илэрхийлэл бол Оюу толгой төсөл" гэдгийг нээлтийн үеэр онцолсон.

Харин "Рио Тинто" группийн гүйцэтгэх захирал Якоб Стаусхолм "Оюу толгой бүрэн ►

► хүчин чадлаараа ажиллаж эхлэхэд жилд зургаан сая гаруй цахилгаан автомашин үйлдвэрлэхүйц хэмжээний зэс нийлүүлнэ. Дэлхийн түвшний дэвшилтэт технологийн уурхайгаас олборлосон зэсээр бид ирээдүйд нүүрстөрөгчийн ялгарал, шингээлтийг тэнцвэржүүлж, "Рио Тинто"-гийн зэсийн бизнесийг тэлж, Монгол Улсад үр шимийг бий болгоно. "Рио Тинто" групп Оюу толгойн шууд хөрөнгө оруулагч болсны үр дүнд "Эрдэнэс Оюу толгой" компанитай илүү ойр хамтран ажиллаж, Оюу толгойн жинхэнэ үнэ цэнийг бүтээлцэж, Монгол Улсын хөгжил дэвшилд үргэлжлүүлэн хувь нэмрээ оруулах болно" гэлээ.

Гүний уурхайн бүтээн байгуулалтад өнөөг хүртэл долоон тэрбум гаруй ам.долларын хөрөнгө оруулалт хийжээ. Тус уурхай бүрэн ашиглалтад орсноор Монгол Улсын эдийн засаг болон улсын төсөвт оруулах үр өгөөж багадаа гурав дахин нэмэгдэх тооцоо бий. Ил болон гүний уурхай 2028-2036 онд бүрэн хүчин чадлаараа ажиллаж эхэлснээр жилд 500 мянган тонн зэс олборлоно гэж урьдчилсан байдлаар тооцоолж байна.

2009 онд анх Оюу толгойд ажилд орж, өнөөдрийн энэхүү түүхэн бүтээн байгуулалтын эздийн нэг болсон Гүний уурхайн хөндлөн нэвтрэлтийн багийн ахлах мэргэжилтэн Т.Намжилмаагийн сэтгэгдлээс нээлтийн арга хэмжээний үеэр хуваалцлаа. Түүнийг анх ажилд орж байх үед гүний уурхайн хөндлөн нэвтрэлтийн ажил дөнгөж 500 метр орчим хийгдсэн, зөвхөн босоо ам 1-ийн ажил дууссан байжээ. Тэгвэл өнөөдөр хөндлөн нэвтрэлт нийтдээ 120 гаруй км үргэлжилж, гүний уурхайн бүтээн байгуулалт шувтрах шатандаа оржээ. Тэрбээр "Баг хамт олныхоо, Оюу толгойн мянга мянган ажилтан, уурхайчдаар маш их бахархаж байна. Оюу толгойд харьяалагддаг хүн бүхний хүсэн хүлээсэн баярт өдөр тохиож байна. Цаашид Оюу толгой төсөл Монголын эдийн засагт маш том эерэг өөрчлөлт авчирна гэдэгт итгэлтэй байгаа" хэмээн яриу.

Мөн энэ өдөр Оюу толгой төслийн хэрэгжилтийг эрчимжүүлж, хөрөнгө оруулагч талтай зэс баяжуулах, зэсийн эцсийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх санамж бичигт Монгол Улсын Шадар сайд, Эдийн засгийн хөгжлийн сайд Ч.Хүрэлбаатар, "Рио тинто" группийн Зэсийн группийн захирал Б.Болд нар гарын үсэг зурав.

Зэс баяжуулах үйлдвэртэй болсноор жилд хоёр тэрбум ам.долларын катодын зэсийн экспортын орлого олох боломжтой болох юм. Тиймээс энэхүү санамж бичиг бол нэмүү өртөг шингээж, аж үйлдвэржилтийн сэргэлтийг бодитоор эхлүүлэх түүхэн эхлэл цэг билээ.

Мөн "Рио тинто" группийн Зэсийн группийн захирал Б.Болд, ЗТХ-ийн сайд С.Бямбацогт нар Улаанбаатар хотын замын хөдөлгөөний боломжит дэд бүтцийн төслүүдтэй холбогдсон судалгааны менежментэд дэмжлэг үзүүлэх хүрээнд хамтран ажиллах санамж бичигт гарын үсэг зурсан. ЗТХ-ийн сайд С.Бямбацогт "Төр засаг нийгмийн хариуцлагатай, үндэстэн дамнасан том компанитай хамтарч нийтийн сайн сайхны төлөө юу хийж чаддагийг бид харуулж чадна гэдэгт гүнээ итгэж байна" хэмээн онцлов.

Оюу толгой 2010 оноос хойш үндэсний компаниудтай хийсэн худалдан авалт, төсөвт төлж буй татвар хураамж, үндсэн ажилчдын цалинд 34 их наяд төгрөг зарцуулжээ. Харин 2028 оноос Оюу толгойн жилийн борлуулалтын орлого найман тэрбум ам.долларт хүрэх хүлээлттэй байна. Монгол Улсын эдийн засгийн нэгэн хүчирхэг хөдөлгүүр ийн эрчээ авлаа. ■

**2028 оноос
жилийн
борлуулалтын
орлого найман
тэрбум
ам.долларт
хүрнэ**

Сурвалжилга

Гүн рүү аялсан нь

**Оюу толгойн
ил уурхай
ойролцоогоор
30-35 жил
ашиглах
нөөцтэй**

1 997 оноос анхны хайгуул, малтлагын ажил нь эхэлсэн Оюу толгойн гүний уурхайн олборлолтын нээлтийг сурвалжлахаар Ханбүмбат нисэх буудалд газардахад биднийг Оюу толгойн албаны хүмүүс тосож авсан юм. Сэтгүүлчдийн баг олборлолтын нээлт эхлэхээс нэг өдрийн өмнө Ханбогдод ирж, Оюу толгойн үйл ажиллагаатай танилцсан билээ.

Бид аюулгүй ажиллагааны дүрэм, журамтай

танилцаж хамгаалалтын малгай, гутал, нүдний шил, бээлий, цацруулагчтай хантааз өмсөцгөөж аяллын эхний өртөө болох хүнд машин механизмын засварын хэлтсийн үйл ажиллагаатай танилцлаа.

Дэргэд нь зогсоход нүдэнд үл багтах аварга том шар техникүүдийн бүрэн бүтэн байдал, аюулгүй ажиллагааг хангадаг газар гэж хэлж болно. Монгол дахь хамгийн том хүнд даацын ►

► “Комацу-930” маркийн энэхүү “аварга шар” Оюу толгой уурхайд 30 ширхэг бий.

Эл аварга техникийн гэмтлийг оношилж засварладаг “техникийн эмч” Х.Асалбектэй үйл ажиллагааных нь талаар хэсэг хором ярилцлаа. Тэрбээр Оюу толгойд Их засвар хариуцсан ахлах ажилтан хийдэг. Оюу толгойн инженерүүд “Комацу” компанид хандан энэ “аварга шар”-ын тэвшийг анхны загвараас нь өөрчилж, илүү их ачаа ачих боломжтой болгох хүсэлт гаргаснаар одоогийн энэхүү тэвштэй болсон тухай бидэнд хуучлав. “Комацу-930”-ийг 250 цаг тутам нэг удаа завсар үйлчилгээнд оруулдаг. 220 мянган цаг ажиллах үйлдвэрийн хүчин чадалтай Оюу толгойн “аварга шарууд” одоогоор 75 мянган цаг ажиллаж байгаа гэлээ. Ийм загварын 1000 гаруй машин дэлхийн бусад уурхайд ажилладаг аж.

Дараа нь 2011 оноос үйл ажиллагаа нь эхэлсэн, жилд 40 сая тонн хүдэр олборлодог ил уурхай дээр очлоо. Оюу толгойн нийт бүлэг ордын 20 орчим хувийг ил уурхайгаас олборлодог. Ил уурхай өдөрт дунджаар 130 мянган тонн хүдэр олборлож баяжуулах үйлдвэр рүү илгээдэг байна. Ил уурхайн хүдрээс 0.4 хувийн зэсийн баяжмал гардаг аж. Оюу толгойн ил уурхай ойролцоогоор 30-35 жил ашиглах нөөцтэй ч “гүний уурхайн олборлолт нэмэгдэхийн хэрээр ил уурхайн үйл ажиллагаа саарч, хүдрийн хаягдал хадгалах байгууламж барих ажилд анхаарал хандуулна” хэмээн Хүдрийн хаягдал хадгалах байгууламжийн ахлах мэргэжилтэн С.Гантулга ярилаа.

Ил уурхай 800 орчим ажилтантай, үүний 50 орчим хувь нь Өмнөговь аймгийн иргэд байдаг аж. Ил уурхайн талбай дээрх 330 тоннын даацтай “Комацу-930” өөрөө буулгагч дамп машиныг эмэгтэй жолооч нар барьдаг талаар С.Гантулга бидэнд хуучиллаа. Одоогоор ил уурхайг 600 метр орчим диаметртай, 400 орчим метрийн гүн үхжээ. Эцсийн гүн нь 600-650 орчим метр хүрэх боломжтой аж.

Баяжуулах үйлдвэр

Баяжуулах үйлдвэр одоогийн байдлаар өдөрт 100-120 мянган тонн хүдэр тээрмийн хоёр үндсэн шугамаар боловсруулж гаргадаг. Баяжуулах үйлдвэрт очиход дуу чимээ ихтэй учир чихний бөглөө заавал зүүхийг зөвлөнө. Хамгаалах малгай, шил, хантаазаа өмссөн бид чихэндээ бөглөөгөө зүүгээд орцгоолоо. Тус үйлдвэрийн ихэнх үйл ажиллагаа автоматжуулсан системээр явдаг гэдгийг Баяжуулах үйлдвэрийн үйл ажиллагааны хэлтсийн менежер Д.Будрагчаа хэлэв.

Баяжуулах үйлдвэрийн үндсэн бутлуур, ил уурхайгаас ирсэн том хүдрийг анхдагч шатны бутлуураар оруулж, 2.7 урт туузан дамжуургаар орж ирдэг аж. Баяжуулах үйлдвэрийг тасралтгүй үйл ажиллагаагаар хангах учиртай. Тиймээс 600 мянган тонн хүдрийн багтаамжтай агуулах бий. Үйлдвэр тэр агуулахаас тээрмийн үндсэн хоёр шугамаар хүдрийг боловсруулж баяжмал гарган авдаг байна.

Одоогоор нийт хүдрийн дийлэнх нь ил уурхайгаас ирдэг. Гүний уурхайн малталтаас үе шатаас бага хэмжээний хүдрийг боловсруулж байна. Гэхдээ энэ тоо гүний уурхайн олборлолт

**Баяжуулах
үйлдвэр
одоогийн
байдлаар
өдөрт 100-
120 мянган
тонн хүдэр
тээрмийн
хоёр үндсэн
шугамаар
боловсруулж
гаргадаг**

Гүний уурхай өдөрт 10 мянган тонн хүдэр олборлоно

▶ эхэлж буйтай холбоотой цаашдаа нэмэгдэнэ. Мөн олборлолт аажмаар нэмэгдэх учраас баяжуулах үйлдвэрт хэсэгчилсэн өргөтгөлийн ажил хийгдэж буй талаар Д.Будрагчаа ярилаа. Хөвүүлэн баяжуулалтын технологи ашиглан 21 орчим хувьтай зэсийн баяжмал гаргаж авдаг. Эл технологиор гаргаж авсан зэсийн баяжмалаа савлах үйлдвэр лүү шилжүүлнэ.

Дэлхийн ижил төрлийн бусад үйлдвэр 0.8-0.9 метр куб гэх мэт ус ашиглалт өндөр байдаг бол Оюутолгойн баяжуулах үйлдвэрийн усны хэрэгцээ нь нэг тонн хүдэр боловсруулахад 0.3 метр куб цэвэр ус ашигладаг. Энэ нь дэлхийн ижил төстэй уурхайнуудаас даруй гурав дахин бага үзүүлэлт юм. 100 мянган тонн хүдэр боловсруулахад 30 мянган метр куб ус хэрэглэдэг. Үүнээс 85-90 хувийг буцаагаад ашигладаг тухай Баяжуулах үйлдвэрийн үйл ажиллагааны хэлтсийн менежер тайлбарлав.

Оюу толгой уурхайн бүтээн байгуулалт, олборлолтод усыг ариг гамтай, өндөр үр ашигтай ашиглахын тулд сүүлийн үеийн техник, технологи болон менежментийг үйл ажиллагаандаа нэвтрүүлсэн гэдгийг онцлох нь зүйтэй.

Монголын газар доорх хүдэр ийн олон шат дамжлага дамжсаны дараа автомашинаар тээвэрлэгдэн Хятадын хилийг давж, экспортод гардаг байна.

1300 метрийн гүн дэх гайхамшиг

Бидний дараагийн аяллын өртөө газрын гадаргаас доош 1300 метрийн гүн дэх гайхамшигт бүтээн байгуулалт байв. Оюу толгойн бүлэг ордын нийт нөөцийн дийлэнх хувь буюу хамгийн агуулга сайтай хүдэр нь Хюго Даммет ордын гүнд оршдог аж. ▶

Бутлуурын хэсэг

► Гүний уурхайд нэвтрэхээс өмнө мэргэжилтнүүд аюулгүй ажиллагааны зааварчилгааг нэг бүрчлэн танилцуулж хувцас, хамгаалах техник хэрэгслээр хангалаа. Байршил тогтоогчтой хамгаалалтын малгай, газрын зураг, чийдэн, угаарын хий мэдрэгч, бээлий, хамгаалалтын шил, амь хамгаалагчаар биднийг бүрэн тоноглолоо. Газрын гүнд агаар муутай, бүгчим, +20 хэмийг заадаг тул гэнэтийн эрсдэлээс сэргийлж амь хамгаалагчийг хүн бүр биедээ байнга авч явах ёстой гэж хөтөч хэлэв. Хөтөч аяллын түрш бүхий л мэдээллээр хангаж, бидний аюулгүй байдалд дээд зэргээр анхаарч, гүний уурхайн дүрмийг дагаж мөрдүүлэхийг хичээн ажиллаж байсан юм.

Ингээд бид гүн рүү аялуулах 60 тоннын даацтай, 300 хүний багтаамжтай аварга том лифтэнд суулаа. Энэхүү лифтээр “Блю скай” барилгыг 12 давхарласантай тэнцэх хэмжээтэй, 1300 метрийн гүн руу ороход ердөө гурван минут зарцуулав.

Гүний уурхайд гэхээсээ яг л байшин, барилга дотор явж байгаа мэт сэтгэгдэл төрнө. Гэрэл гэгээ муутай харанхуй бүүдгэр орчин угтах болов үү гэсэн төсөөлөл минь замхран одов.

Уурхайн хана, таазыг тэр чигт нь цементээр бүрж,, нуралт үүсгэхгүйн тулд таазанд найман метр, хананд зургаан метрийн урттай троссон боолтыг өрөмдөн чулуулгийг бэхэлжээ.

Бид гүнээр аялуулах жижиг оврын автобусанд хуваагдан сууж, олон зөрлөг, үүлзвартай урт хонгилоор явсаар юүлүүр буюу хүдэр буулгуурын хэсэг дээр ирлээ. Энэхүү юүлүүрээр хүдрийн биет дээрээс бууж ирнэ. Гүний уурхайн олборлолтын эхэн үед Панел-0 талбайн 30 юүлүүр буюу хүдэр буулгуур ажиллах бөгөөд цаашид нэмэгдүүлсээр 220 хүдэр буулгуурыг ашиглалтад оруулахаар төлөвлөсөн гэдгийг манай хөтөч, Хөндлөн нэвтрэлтийн багийн ахлах мэргэжилтэн Т.Намжилмаа хэллээ.

Юүлүүрээс буусан хүдрийн биетээ ачигч машинаар анхдагч бутлуур руу зөөнө. Анхдагч бутлуур хүдрийн биетийг жижиглэн буталж, 1.6 км туузан дамжуурга руу шилжүүлэн үйлдвэрлэлийн амаар тээвэрлэн газрын гадарга дээр гаргаж дахин туузан дамжуургаар баяжуулах үйлдвэрт хүргэдэг аж.

Газрын гадаргаас 1.300 метрийн гүн дэх хүдрийн биет нь зэс, алтны агуулгаараа дэлхийд дээгүүр бичигддэг. Тус уурхайгаас олборлох хүдэр

дунджаар 1.66 хувийн зэсийн агуулгатай. Ийм агуулга өндөртэй хүдрийн биет нь газрын гүнд энд тэнд тархан байрладаг учир эдийн засгийн үр ашиг талаасаа блоклон олборлох арга илүү тохиромжтой аж. Энэ арга нь хүдрийн биетийн өөрийнх нь хүндийн жинг ашиглан доороос нь бутлан хүдэр буулгуураар цуглуулж авдаг байна.

Одоогоор гүний уурхай өдөрт 10 мянган тонн хүдэр олборлох хүчин чадалтай бөгөөд "цаашдаа буулгуурын тоо нэмэгдэхийн хэрээр өдөрт гаргах хүдрийн хэмжээ өснө" гэдгийг Т.Намжилмаа бидэнд тайлбарлав. Цаашид Панел-1,2-ийн хөндлөн нэвтрэлтийн ажил, агааржуулалтын босоо ам, буулгуур, бутлуурын бүтээн байгуулалт, уурхайн хонгилыг нэмж гаргах зэрэг хийх ажил их байгаа аж.

Оюу толгойн гүний уурхай 2028-2036 он гэхэд бүрэн хүчин чадлаараа ажиллах бөгөөд жилд 500 мянган тонн зэсийн баяжмал олборлох тооцоолол гарчээ. Өнөөдрийн байдлаар гүний уурхайд 400 орчим техник хэрэгсэл, дөрвөн ээлжээр 700-800 гаруй ажилтан ажиллаж байна.

Өнөөдрөөс Оюу толгойн гүний уурхай зогсолтгүйгээр урагшлан ажиллах болно. Энэ бол Монгол Улсын эдийн засаг, нийгэмд эерэг өөрчлөлт, өсөлтийг авчирч, эх орны нэрийг дэлхийд таниулан урагшлах мега төсөл юм. ■

Савлах үйлдвэр

Гүний уурхайд гэхээсээ яг л байшин, барилга дотор явж байгаа мэт сэтгэгдэл төрнө

Засгийн газар

Л.Оюун-Эрдэнэ: Монгол Улс дэлхийд дөрөвт эрэмбэлэгдэх зэсийн уурхайтай болж буйгаа зарлаж байна

Оюу толгойн гүний уурхайн олборлолтыг эхлүүлэх арга хэмжээний үеэр Монгол Улсын Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнийн хэлсэн үгийг бүрэн эхээр нь хүргэж байна.

Эрхэм монголчууд аа,
Хөрөнгө оруулагчид, хүндэт зочид,
төлөөлөгчид өө,

Оюу толгой төслийн бүтээн байгуулалтын үйлсэд гар бие оролцож, Өмнийн говийн оргүй хоосон талаас өнөөдрийн бүтээн байгуулалтыг биечлэн бүтээлцсэн уурхайчид, инженер техникийн ажилтнууд Та бүхэндээ Гүний уурхайн эхний олборлолт эхэлж буй түүхэн өдрийн мэндийг дэвшүүлж, баяр хүргэе.

Одоогоос нэг жилийн өмнө, 2022 оны нэгдүгээр сарын 25-ны өдөр Оюу толгой төслийн хэлэлцээрийн хүрээнд Монголын талын 34 хувьд ногдох 2.3 тэрбум ам.долларын өр тэглэгдэж, ирээдүйд үүсэх 22 тэрбум ам.долларын өр хаагдсанаар олон жилийн хугацаанд талцан гацсан Оюу толгой төслийн гүний уурхайн бүтээн байгуулалтын ажил эхэлж, эхний тэсэлгээг хийж байсан билээ.

Хөрөнгө оруулагч тал Гүний уурхайн бүтээн байгуулалтыг 2023 оны эхний улиралд багтааж бүрэн ашиглалтад оруулна гэсэн амлалтдаа бүрэн хүрч чадлаа

Хөрөнгө оруулагч тал Гүний уурхайн бүтээн байгуулалтыг 2023 оны эхний улиралд багтааж бүрэн ашиглалтад оруулна гэсэн амлалтдаа бүрэн хүрч чадлаа. Энэ нь цаашдын хамтын ажиллагаанд харилцан итгэлцэл, хоёр талын хариуцлагатай байдлын суурь зарчим болж чадна гэдэгт итгэж байна.

Эрхэм хатагтай, ноёд оо

Монгол Улсын Ерөнхий сайдын хувьд Оюу толгой төслийн Гүний уурхайн 1265 метрийн гүнд орших 18 дугаар цооногоос Монгол Улс өнөөдөр олон улсад дөрөвт эрэмбэлэгдэх зэсийн өндөр технологийн уурхайтай болж, эхний бүтээгдэхүүнээ олборлож байгааг дэлхий дахинд ийнхүү зарлаж байна.

Энэхүү Гүний уурхайн зэсийн баяжмал нь өдрөөс өдөрт нэмэгдэж буй цахилгаан машины үйлдвэрлэл, дэвшилтэт технологийн шинэ эрин үе, олон улсын ногоон хөгжлийн чиг хандлагын төлөө эх дэлхийнхээ амьдралын цаг хугацааг уртасгах хүн төрөлхтний үйлсэд оруулж буй Монгол Улсын бодит хувь нэмэр гэдгийг онцлон тэмдэглэж байна.

Оюу толгой төсөл бол Монгол Улс ардчилсан тогтолцоонд шилжсэнээс хойш хийж буй гадаадын хамгийн том хөрөнгө оруулалт төдийгүй, Монгол Улс гуравдагч хөрш оронтой анх удаа бие даан хэрэгжүүлж буй эдийн засгийн тусгаар тогтнол, бие даасан байдлыг ханган хэрэгжүүлэх чухал үүрэг гүйцэтгэх түүхэн төсөл билээ.

2022 онд "Оюу толгой" компани 1.4 тэрбум ам.долларын борлуулалт, 200 сая ам.долларын хөрөнгө оруулалт хийсэн нь цар тахлаас үүдэлтэй эдийн засгийн хүндрэлийг даван туулахад чухал үүрэг гүйцэтгэснийг тэмдэглэн хэлэх нь зүйтэй.

Монголчууд бид нэгдмэл байж, хөгжлийн бодлогыг нэг цонхоор харж чадвал юуг ч урагшлуулан хөгжүүлж, бүтээн байгуулж чаддагийн томоохон илэрхийлэл бол Оюу толгой төсөл юм. ►

► Оюу толгой төслийн өнөөдрийг хүртэлх зам дардан байгаагүй ээ. Энэхүү төслийн олон жил үргэлжилсэн ээдрээт хэлэлцээр, баялагтаа эзэн байхыг хүссэн ард түмний хүсэл эрмэлзэл, нийт монголчуудын эрх ашгийг хамгаалж, УИХ-ын 92 болон 103-р тогтоолыг хэрэгжүүлэхэд Монгол Улсын Засгийн газарт улс төрийн дэмжлэг үзүүлсэн Монгол Улсын Ерөнхийлөгч У.Хүрэлсүх, УИХ-ын дарга Г.Занданшатар болон Монгол Улсын Их Хурал, Улсын Их Хурлын Түр хороо, Ажлын хэсгийн гишүүддээ,

Оюу толгой төсөлд эхнээс нь оролцсон, оноо алдаатай ч урагшлуулан хөгжүүлэхийн төлөө гал атгасан төр нийгмийн зүтгэлтнүүд, засч сайжруулахын төлөө шаргуу тэмцсэн эх орончид, олон нийт, эрхэм хөрөнгө оруулагчид, Та бүхэндээ Засгийн газраа төлөөлж гүн талархал илэрхийлье. Энэ бол монголчууд бидний хамтын бүтээл байсан гэдгийг онцгойлон хэлэхийг хүсэж байна.

Оюу толгойн Гүний уурхай нь “Алсын хараа – 2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогыг хэрэгжүүлэхэд нэн чухал төслүүдийн нэг билээ.

Оюу толгойн Гүний уурхай нь “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ын Боомтын сэргэлт болон Аж үйлдвэрийн сэргэлтийн төслүүдтэй цогцоор хэрэгжиж, уул уурхай дагасан далд эдийн засгийг ил болгох тэмцэлд Засгийн газар иргэдийнхээ дэмжлэгтэйгээр ялж чадвал жил бүр 500 мянган тонн зэсийн баяжмал үйлдвэрлэж, нэг хүнд ногдох дотоодын нийт бүтээгдэхүүн 10 мянган ам.долларт хүргэх монголчуудын олон жилийн мөрөөдлийг бодитоор наашлуулж чадна гэдэгт итгэл төгс байна.

Оюу толгой төслийн хэлэлцээрт Монгол Улсын эрх ашгийг хангах зарчмыг хүндэтгэн ойлгож, хүлээн зөвшөөрч, урт хугацааны түншлэл, харилцан итгэлцлийг эрхэмлэсэн “Рио Тинто” группийн гүйцэтгэх захирал Якоб Стаусхолм Танд болон танай багт, эрхэм хөрөнгө оруулагчдадаа нийт монголчуудынхаа өмнөөс талархал илэрхийлье.

Оюу толгойн хэлэлцээр Монгол Улс хөрөнгө оруулагчидтайгаа нээлттэй, ил тод, харилцан ашигтай хамтран ажиллаж чаддаг, тогтвортой, итгэлтэй түнш гэдгийн бодит илэрхийлэл болж

Оюу толгойн хэлэлцээр Монгол Улс хөрөнгө оруулагчидтайгаа нээлттэй, ил тод, харилцан ашигтай хамтран ажиллаж чаддаг, тогтвортой, итгэлтэй түнш гэдгийн бодит илэрхийлэл болж байна

байна.

Оюу толгой төслийн хэрэгжилтийг эрчимжүүлж, өнөөдөр хөрөнгө оруулагч талтай Зэс баяжуулах, зэсийн эцсийн бүтээгдэхүүн Монгол Улсад үйлдвэрлэх санамж бичигт гарын үсэг зурна. Энэ бол бүтээгдэхүүнээ түүхийгээр нь экспортлох биш нэмүү өртөг шингээж, Аж үйлдвэржилтийн сэргэлтийг бодитоор хэрэгжүүлэх түүхэн эхлэл болж чадна гэдэгт итгэлтэй байна.

Цаашид Монгол Улс хөрөнгө оруулагчидтайгаа “Монголын За Андгай буй заа” хэмээх эцэг өвгөдөөс уламжлагдан ирсэн язгуур үнэт зүйлдээ тулгуурлан эдийн засгийн олон томоохон төсөлд харилцан ашигтай, урт хугацаанд тогтвортой түншлэн ажиллана гэдгээ Монгол Улсын Засгийн газраа төлөөлж, нийт хөрөнгө оруулагчдын өмнө дахин хариуцлагатайгаар илэрхийлж байна.

Монгол Улс зэс, газрын ховор элемент зэрэг уул уурхайн салбар, аялал жуулчлал, хөдөө аж ахуй, аж үйлдвэр, эрчим хүч, тээвэр логистик зэрэг уул уурхайн бүс эдийн засгийн төслүүдэд идэвхтэй түншлэн ажиллахын тулд 2023-2025 оныг “Монголд зочлох жил” болгон зарлаж, хөрөнгө оруулалтыг бүх түвшинд дэмжин ажиллаж эхнээсээ бодит үр дүнгүүд гарч, том төслүүд эрчимжиж байна.

Монголчууд амны бэлгээс ашдын бэлгэ гэж ярьдаг. Түүрвин бүтээхийн бэлгэдэл туулай жил Оюу толгойн төслийн Гүний уурхайн эхний бүтээгдэхүүн олборлох нээлтээр эхэлж, 2023 оны нэгдүгээр сарын эдийн засаг 10.6 хувийн өсөлттэй гарч байгаад бэлгэшээж байна.

Үзэсгэлэн болгогч хэмээх туулай жилдээ Монгол Улсаа дэлхий дахинд илүү үзэсгэлэнтэй болгож, аялал жуулчлал, хөрөнгө оруулалтыг эх орондоо татахын төлөө иргэн бүхэн, аж ахуйн нэгж бүхэн хичээн ажиллацгаая.

Эрхэм хөрөнгө оруулагчид Та бүхэнтэй “Welcome to Mongolia” уриан дор зохион байгуулагдах “Монголын эдийн засгийн чуулга” уулзалтын үеэр Монгол Улсад дахин уулзахын өлзийтэй ерөөлийг дэвшүүлье.

Мөнх тэнгэрийн хүчин дор Монгол Улс хүчирхэгжин бэхжиж, мандан бадрах болтугай! ■

"Рио Тинто" групп

Якоб Стаусхолм: Бид хамтын ажиллагаагаа шинэ түвшинд гаргахад бэлэн

Оюу толгойн гүний уурхайн тасралтгүй олборлолтыг нээж "Рио Тинто" группийн Гүйцэтгэх захирал Якоб Стаусхолмын хэлсэн үгийг бүрэн эхээр хүргэж байна.

Эрхэмсэг ноён Ерөнхий сайд аа,

Манай баг, хамт олонд хайрласан урмын үгэнд тань баярлалаа. Өнөөдрийн энэ үйл явдлыг хамтдаа тэмдэглэх боломж, урагшлах замыг хамтдаа туулах сайн түншлэлийн харилцааг бодит ажил болгосон Таны хичээл зүтгэл, танай Засгийн газарт талархал илэрхийлье.

Хатагтай, ноёд оо,

Хоёр жилийн өмнө "Рио Тинто" группийн гүйцэтгэх захирлаар томилогдсоноос хойш би Оюу толгойд ихээхэн анхаарал хандуулж, ач холбогдол өгч ажиллалаа. Манай Зэсийн группийн гүйцэтгэх захирал Б.Болд энэ төслийг урагшлуулах ажлыг голчлон хариуцаж ажилласныг дурдах нь зүйтэй.

Энэ цаг мөчид нэгэн зүгт харж, дөрөө харшуулан урагшилж байгаа нь цугласан бидэнд урам зориг өгч байна

Энэ цар хүрээний ярвигтай төслийг бодит ажил болгоно гэдэг амаргүй. Говь нутагт газар доор 1.3 км-ийн гүнд орших ийм хэмжээний хүдрийг олборлохын тулд их хэмжээний хөрөнгө оруулалт, техникийн чадавх хэрэгтэйгээс гадна хамгийн чухал нь талуудад харилцан итгэлцэл шаардлагатай. Энэ бол урдаа тавьсан том зорилгыг гүйцэлдүүлэхийн төлөө хамтдаа мөр зэрэгцэн зогсож, бие биенээ түших итгэлцэл юм.

Эрхэм Ерөнхий сайд аа, жил гаруйхан хугацааны өмнө Тантай үүлзсанаас хойш Рио Тинто групп итгэлцэл бий болгохын тулд шаргуу ажиллалаа. Өнөөдөр тэмдэглэж буй чухал мөчийн өмнө ирэхэд бидэнд энэ итгэлцэл туйлын чухал байлаа.

Гүний уурхайн олборлолтыг эхлүүлснээр бид ирэх сар, жилүүдэд үйлдвэрлэлээ нэмэгдүүлэхийн сацуу утгах ирээдүй, хамтын замналдаа нэг мөр анхааран төвлөрөх боломжтой боллоо.

Зүтгэл шаардсан хүнд ажлууд биднийг хүлээж буй нь гарцаагүй, замд хөндөлсөх сорилтыг хөнгөнөөр төсөөлөмгүй. Гэхдээ энэ цаг мөчид нэгэн зүгт харж, дөрөө харшуулан урагшилж байгаа нь цугласан бидэнд урам зориг өгч байна.

Ийнхүү урагшлахдаа өнгөрсөн хугацаанд хүрсэн хамтын амжилт, бүтээлээ мартаж боломгүй. Оюу толгой бол аюулгүй ажиллагааны үзүүлэлтээрээ дэлхийд тэргүүлдэг уурхайнуудын нэг билээ. Үүнээс илүү чухал зүйл гэж үгүй. Энэ бол бидний хамгийн бахархуштай амжилт юм.

Оюу толгойн ажилчид шат бүхэндээ өндөр технологи ашиглан, бүтээмжээрээ түүчээлж дэлхийн хамгийн орчин үеийн уурхайг байгуулахдаа хүн төрөлхтөнд нэн хэрэгцээтэй материалыг дэвшилтэт аргаар үйлдвэрлэхийг үргэлж зорьдог.

Өнөөдрийн энэ амжилтыг бүтээлцсэн баг, ►

► хамт олондоо би тусгайлан талархал илэрхийлье. Өнгөрсөн зургаан жилийн турш олон мянган монгол залуус, орон орны мэргэжилтэн энэхүү гүний уурхайг бүтээхээр хичээнгүйлэн ажилласан билээ.

Газрын гүнд ажиллаж байгаа уурхайчдыг өмнийн говь нутаг, нийслэл Улаанбаатар, Австралийн Брисбэн төдийгүй дэлхийн өнцөг булан бүрээс олон мянган ажилтан дэмжиж ажилладаг. Тэдэнд зориулан өдрийн гурван удаагийн халуун хоол бэлтгэж буй тогоочоос эхлээд суурилуулсан техник хэрэгсэл бүр, малтлагын метр бүрийг сайтар хэмжиж тооцоолсон инженер, уурхайн төлөвлөлт, төслийн баг гээд хүн нэг бүрд баярлалаа.

10 гаруй жилийн турш Оюу толгойг дэмжиж ажилласаар байгаа Монголын олон зуун ханган нийлүүлэгч Та бүхэнд мөн талархал илэрхийлье. Түүнчлэн төслийн маань нэг чухал хэсэг болж, бидэнтэй ажиллаж, биднийг халуун дулаанаар хүлээн авсан Ханбогд сум, Өмнөговийн иргэд Та бүхэндээ баярлалаа.

Өнөөдөр гүний уурхайн олборлолтыг эхлүүлснээр Оюу толгой дэлхийн хамгийн чухал зэс үйлдвэрлэгчдийн нэг болох эхний алхмаа хийхийг харж байна. Оюу толгой үйлдвэрлэлийн бүрэн хүчин чадлаараа ажиллаж эхлэхэд жилд зургаан сая гаруй цахилгаан автомашин үйлдвэрлэхүйц хэмжээний зэс нийлүүлнэ.

Дэлхийн түвшний дэвшилтэт технологийн уурхайгаас олборлосон зэсээр бид ирээдүйд нүүрстөрөгчийн ялгарал, шингээлтийг тэнцвэржүүлж, Рио Тинтогийн зэсийн бизнесийг тэлж, Монгол Улсад үр шимийг бий болгоно. Энэ нь Рио Тинтогийн хувьд дэлхийн эрчим хүчний шилжилтэд нэн хэрэгцээтэй түүхий эдийн нийлүүлэлтээ нэмэгдүүлэх стратегийн зорилтын чухал хэсэг юм.

Оюу толгой уурхай бүрэн хүчин чадлаараа ажиллаж эхлэх хүртэл багагүй хугацаа шаардагдах ч яг энэ цаг мөч бидэнд хамтын түншлэлээр юунд хүрч чадахыг харуулж байна. Бид урт удаан үргэлжлэх хамтын ажиллагааныхаа ердөө эхэн үедээ яваа гэдэгт итгэдэг. Цаашид үргэлжлэх хамтын ажиллагаа маань илүү үр дүнд хүргэх нь дамжиггүй.

**Бид урт удаан
үргэлжлэх
хамтын
ажиллагааныхаа
ердөө эхэн үедээ
яваа гэдэгт
итгэдэг**

Рио Тинто групп Оюу толгойн шууд хөрөнгө оруулагч болсны үр дүнд “Эрдэнэс Оюу толгой” компанитай илүү ойр хамтран ажиллаж, Оюу толгойн жинхэнэ үнэ цэнийг бүтээлцэж, улмаар Монгол Улсын хөгжил дэвшилд үргэлжлүүлэн хувь нэмрээ оруулах болно.

Монгол Улс цаашид тогтвортой, бүх хүнд тэгш боломж олгох хөгжлийг товхинуулах хязгааргүй чадвартай гэдэгт би эргэлздэггүй. Оюу толгой зогсолтгүй ажиллаж байгаа цагт уурхайг түшиглэн илүү их хөрөнгө оруулалт татаж, энэхүү бүс нутагт илүү олон төсөл хэрэгжүүлж, илүү олон ажлын байрыг бий болгож чадна.

Ирэх саруудад бид Ерөнхий сайд, Засгийн газартай хамтран ажиллаж, энэ ажилд Рио Тинто хэрхэн хувь нэмрээ оруулж болохыг тодорхойлохдоо таатай байх болно. Бид хамтын ажиллагаагаа шинэ түвшинд гаргахад бэлэн байна.

Угтах он жилүүдэд Монгол Улс хөгжин, цэцэглэхтэй зэрэгцэн дэлхийн зах зээлд өдөр алгасалгүй зэс нийлүүлэх энэхүү уурхай нь хувь эзэмшигчдэдээ өгөөжөө өгч, төсөвт орлого бүрдүүлсээр байх болно. Энэ бол бидний хамтын ирээдүйн суурь билээ.

Аян замын нөхөр байж, хамтын түүхийг бичилцэж буй Та бүхэнд баярлалаа. ■

ГҮНИЙ ЧУРХАЙГ ТООГООР

80

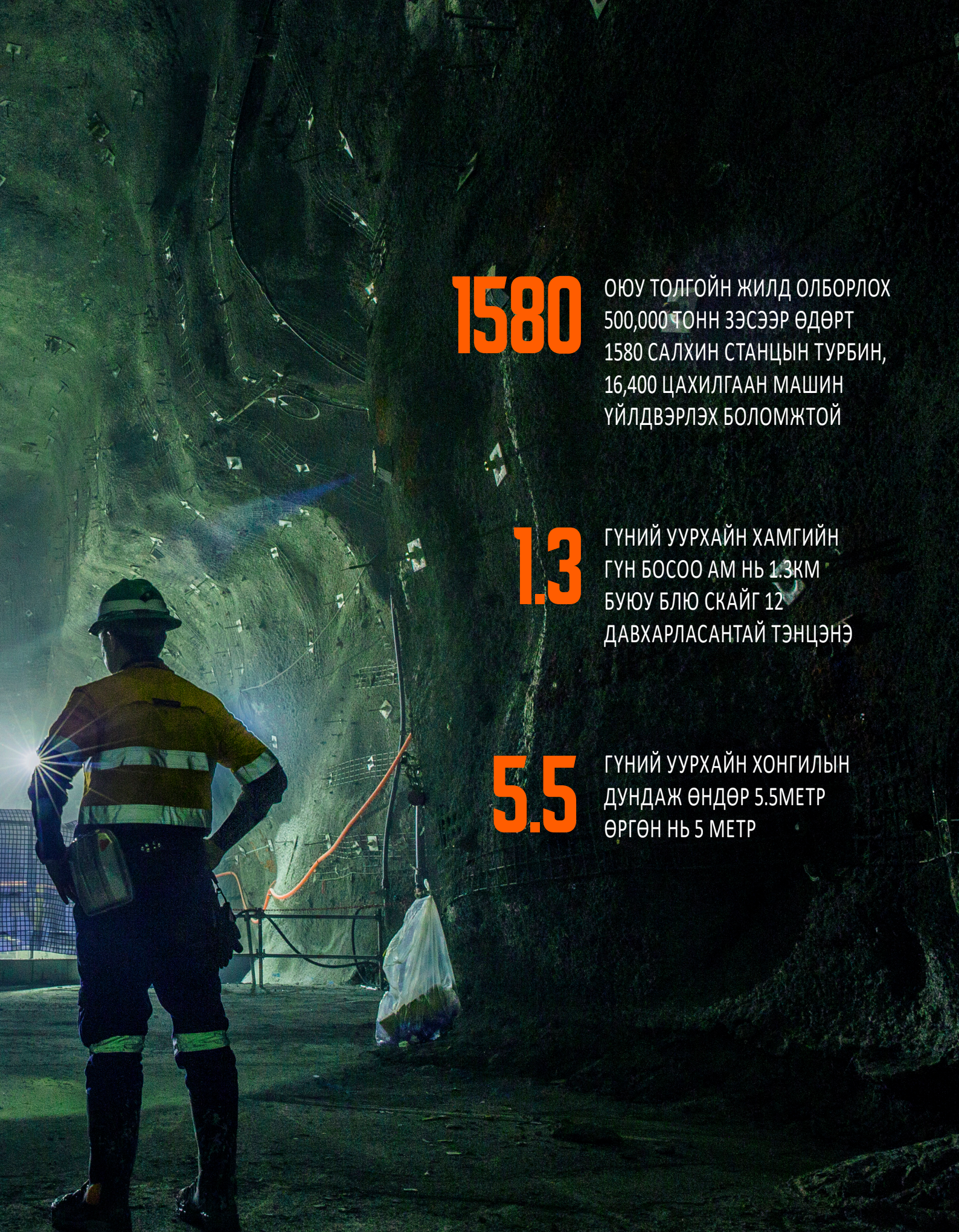
ОЮУ ТОЛГОЙН ОРДЫН НИЙТ
НӨӨЦИЙН 80 ГАРУЙ ХУВЬ НБ
ГАЗРЫН ГҮНД ОРШДОГ

2

ДЭЛХИЙН ХЭРЭГЦЭЭТ
ЗЭСИЙН 2 ХУВИЙГ ОЮУ
ТОЛГОЙ ҮЙЛДВЭРЛЭХ
БОЛОМЖТОЙ

500.000

ИЛ БОЛОН ГҮНИЙ УУРХАЙ
2028-2036 ОНД БҮРЭН ХҮЧИН
ЧАДЛААРАА АЖИЛЛАЖ
ЭХЭЛСНЭЭР ЖИЛД 500 МЯНГАН
ТОНН ЗЭС ОЛБОРЛОНО.

1580

ОЮУ ТОЛГОЙН ЖИЛД ОЛБОРЛОХ
500,000 ТОНН ЗЭСЭЭР ӨДӨРТ
1580 САЛХИН СТАНЦЫН ТУРБИН,
16,400 ЦАХИЛГААН МАШИН
ҮЙЛДВЭРЛЭХ БОЛОМЖТОЙ

1.3

ГҮНИЙ УУРХАЙН ХАМГИЙН
ГҮН БОСОО АМ НЬ 1.3 КМ
БУЮУ БЛЮ СКАЙГ 12
ДАВХАРЛАСАНТАЙ ТЭНЦЭНЭ

5.5

ГҮНИЙ УУРХАЙН ХОНГИЛЫН
ДУНДАЖ ӨНДӨР 5.5 МЕТР
ӨРГӨН НЬ 5 МЕТР

Байр суурь

Зэсийн үйлдвэр байгуулах эхний алхмаа хийлээ

Б.БОЛД
"Рио Тинто"
группийн
Зэсийн
группийн
Гүйцэтгэх
захирал

2035 он гэхэд зэсийн жилийн хэрэгцээ 25-50 сая тонн буюу хоёр дахин өснө гэж "Рио Тинто" компани тооцоолсон. Үүний нэг том хөдөлгүүр нь цахилгаан автомашин юм. Өнөөдөр бидний унаж байгаа дизель хөдөлгүүртэй автомашинд дунджаар 26 кг зэс ордог. Харин цахилгаан автомашинд 3-4 дахин их буюу дунджаар 86 кг зэс орж байна. Мөн цахилгаан автомашины утас, цахилгаан холбоосуудыг бүгдийг зэсээр хийдэг.

Цаашлаад уур амьсгалын өөрчлөлт, дулааралтай холбоотой нэн яаралтай эрчим хүчний эх үүсвэрүүдийг шинэчлэх, өөрчлөх шаардлагатай байгаа. Сэргээгдэх эрчим хүчинд мөн адил зэс хэрэглэж байна. Энэ бүгдээс харахад өнөөдөр бидний баярт өдөр. Зэсийн эрэлт нэмэгдэж буй энэ үед Монгол Улс ихээхэн орлого олох боломжтой зэсийн үйлдвэр барьж байгуулах эхний алхмаа хийлээ.

Одоогийн байдлаар Оюу толгой хөрөнгө оруулалтаа зэсийн борлуулалтын орлогоосоо хангаж байна. Ялангуяа зэсийн ил уурхай жилд 170 мянган тонн хүдэр олборлож энэ нь жилдээ 1,4 тэрбум ам.долларын борлуулалтын орлого болж Монголбанканд тушаасан. Эргээд үүгээрээ туслан гүйцэтгэгч болон үндсэн ажилтнуудаа цалинжуулах, хөрөнгө оруулалтынхаа зардлыг нөхөж байгаа учраас гаднын санхүүжилтээс бүхэлдээ хамаарах нь багассан.

Туслан гүйцэтгэл 83 хувьтай, жил хагасын дараа дуусах төлөвтэй байна. Цаашид өөрсдийн эх үүсвэрээр санхүүжүүлэх болов уу гэж төсөөлж байна.

Цахилгаан станцын хувьд Оюу толгой Монголын Засгийн газартай эрчим хүч худалдан авах гэрээ байгуулсан. Энэ гэрээ нь олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн стандартад нийцсэн жишиг гэрээ болсон. Тавантолгой станцын ажил тодорхой үр дүнд хүрвэл гэрээ байгуулахад 100 хувь бэлэн байна.

Өмнийн говь сэргээгдэх эрчим хүчний нөөцтэй. Тиймээс нар, салхийг хэрхэн ашиглаж эрчим хүч үйлдвэрлэх вэ гэсэн судалгаа хийх бүрэн боломж бидэнд бий.

Зэс боловсруулах үйлдвэр бол бидний олон жил ярьж, мөрөөдсөн зүйл. Хөрөнгө оруулалтын гэрээгээр Оюу толгойд зэс боловсруулах үйлдвэр барина гэсэн заалттай. Энэ хүрээнд хамгийн сүүлд 2016 онд судалгаа хийсэн. Монголд уул уурхайн хөгжил ахисан түвшинд байгаа учраас зэс хайлуулах үйлдвэрийг байгуулахаар Эдийн засаг, хөгжлийн яамтай хамтран ажиллаж байна.

"Рио Тинто" групп, Засгийн газрын хооронд одоо нэг асуудал байгаа. Энэ нь татварын асуудал юм. Татварын маргаан дээр эцсийн шийдвэр хараахан гараагүй, яриа хэлцлүүд үргэлжилж байна. Гэхдээ үүнийг маргаан гэхээс илүү хоёр тал бие биеэ сонсож, гарц шийдлээ хамтдаа хайя гэсэн байр суурьтай байгаа. ■

Ч.ХҮРЭЛБААТАР
Эдийн засаг, хөгжлийн сайд

Улсад төлдөг татварын хэмжээгээр зэс голлодог

Оюу толгойн зэсийн хамгийн гол нөөц агуулагддаг гүний уурхай ажиллаж эхэллээ. 2023 оны төсөв дээрээ тооцоолол хийгээд гүний уурхайн олборлолтын ашгийг тусгасан. Цаашид 660 мянган тонн зэсийн баяжмал гаргана. Энэ тоо 2024 онд 780 мянган тонн болно. Ингэж өссөөр 1.3 сая тонн зэсийн баяжмал гарган авах учиртай. Үүнийг дагаад манай эдийн засагт оруулах хувь нэмэр, өгөөж нэмэгдэнэ.

Монгол Улс Оюу толгой, Эрдэнэт үйлдвэртэй. Зөвхөн энэ хоёр үйлдвэр нийлээд улсад 2.3 их наяд төгрөгийн татвар төлдөг. "Эрдэнэс тавантолгой" компани нэг их наяд төгрөгийн татвар төлсөн. Үүнээс харахад улсад төлдөг татварын хэмжээгээрээ зэс голлодог.

Мөн манай улсад дахиад ийм хэмжээний зэсийн орд байх боломж бий. Дэлхийн хөгжилд зэсийн хэрэглээ маш их нэмэгдэж

байна. Энэ бүгдээс харахад Монгол Улс дэлхийн зэсийн томоохон тоглогч болж хувирах ёстой. Монголчууд бид ч алсыг өөдрөгөөр харж, амбицтай бодлого хэрэгжүүлэх шаардлага бий.

Өнөөдөр зэс хайлуулах үйлдвэр барьж байгуулах санамж бичигт гарын үсэг зурлаа. Анхны хөрөнгө оруулалтын гэрээг 2007 онд миний бие хийж байсан. Уг гэрээнд зэс хайлуулах үйлдвэр байгуулах тухай асуудлыг оруулж чадсан. Харин өнөөдөр үйлдвэрээ байгуулах боломж бодитоор хэрэгжих гэж байгаа нь хамгийн чухал.

Зөвхөн зэсийн баяжмал биш цэвэр зэс үйлдвэрлэх цаашлаад зэсээр хийсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэдэг болсноор Монгол Улсын эдийн засаг тэлж, ажлын байр нэмэгдэж, ард иргэдийн амьдрал дээшилнэ. ■

Б.ЖАВХЛАН
Сангийн сайд

Оюу толгой монголчуудыг ажилтай, орлоготой байлгаж байна

Оюу толгой төсөл 2022 онд улсын төсөвт нийт 622 тэрбум төгрөг төвлөрүүлсэн.

Эдийн засгийн үр өгөөжийн хувьд хамгийн оргил үе нь 2028 оноос эхэлнэ. Гэхдээ тэр үед дэлхийн зэсийн үнэ ямар байхаас эдийн засгийн үр өгөөж нь шалтгаална.

Одоогийн зэсийн ханшийг харахад 2028-2036 оны хооронд ДНБ-ийг 2-3 дахин нэмэх гол эх үүсвэр нь Оюу толгой төсөл байх болно. Мөн төсөвт төвлөрүүлэх хөрөнгө оруулалт 2-3 дахин нэмэгдэх бүрэн боломжтой. Зөвхөн төсөвт төвлөрүүлж буй мөнгөн хөрөнгөөр хязгаарлаж болохгүй. Эдийн засаг болоод нийгмийн олон ач холбогдолтой төсөл юм.

Тухайлбал, Оюу толгой жилдээ доод тал нь 200 сая доллароор дотоодоос худалдан авалтыг хийдэг. 10-15 мянган ажлын байр бий болгож, дэлхийн стандартад нийцсэн, уул

уурхайн туслан гүйцэтгэгчдийг бэлтгэж байна.

Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагааны орчин нөхцөлийг гайхалтай бүрдүүлсэн газар бол Оюу толгойн уурхай. Дэлхийн ижил төрлийн уурхайтай харьцуулбал аюулгүй байдлын коэффициентоороо эхний гуравт ордог. Энэ нь бидэнд өгч буй хамгийн том өгөөж юм. Цаашид эдийн засгийн олон сувгаар Монгол Улсад өгөөжөө өгнө гэж ойлгох ёстой.

622 тэрбум төгрөг бол зөвхөн Оюу толгойн төсөвт бүрдүүлсэн татвар. Үүний цаана Оюу толгой монголчуудыг ажилтай, орлоготой байлгаж байна. Том, жижиг нийлсэн 10 мянга гаруй аж ахуйн нэгжийг 10 жилийн хугацаанд бэлтгэн нийлүүлэгчээр сонгон хамтран ажиллаж, дам нөлөөгөөрөө тэтгэсээр ирснийг хэлмээр байна. ■

Оюу толгой төслийн хөгжлийн гурав дахь үе эхэлж байна

Н.ЦЭРЭНБАТ
“Эрдэнэс Оюу толгой” ХХК-ийн Гүйцэтгэх захирал

Гүний уурхайгаас хүдэр олборлох нээлтийг хийснээр төслийн цаашид тасралтгүй явах уулын ажил эхэллээ гэсэн үг. Хоёрт, гүний уурхайн хүдрийн агуулга ил уурхайнхаас гурав дахин их байгаа нь тэр хэмжээний илүү орлого олох боломжийг бий болгож байгаа юм. Төслөөс хүртэх өгөөжийг нэмэгдүүлэхийн тулд Тавантолгойн цахилгаан станцын бүтээн байгуулалтыг нэн яаралтай эхлүүлж чадвал бид жилд өмнөд хөршөөс худалдаж авдаг цахилгаан эрчим хүчний санхүүжилтийг дотоодод шингээх боломжтой.

Мөн Эдийн засгийн хөгжлийн сайд, "Рио Тинто" группийн Зэсийн группийн захирлуудын зурсан санамж бичиг нь маш чухал ач холбогдолтой. Оюу толгойн зэсийн хүдрийг хайлуулах замаар зэсийн нэмүү өртөг шингээсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх талд хамтарч ажиллая гэдэг энэхүү санамж бичиг Оюу толгой төслийн гурав дахь хөгжлийн үе шат юм болов уу гэж харж байна. Засгийн газраас өгсөн чиглэлийн дагуу Оюу толгойн зэсийг хэрхэн эцсийн

бүтээгдэхүүн болгох вэ гэсэн суурь судалгааны ажлуудыг "Эрдэнэс Оюу толгой" компани, УУХҮЯ хамтран хийж гүйцэтгэсэн.

Монгол Улс зэсийн зах зээлд том тоглогч гэдгээ өнөөдөр дэлхий нийтэд зарлалаа. Энэ нь Оюу толгой төсөлд туслан гүйцэтгэгч компаниуд, боловсон хүчин, ижил төрлийн өөр төсөл дээр ажиллах Монголын геологичдыг дэлхийн зах зээлд нэр хүндийг нь өндөрт өргөсөн сайн жишээ болж байна.

Түүнчлэн бид төслийн оролцогч талууд, банк санхүүгийн байгууллагуудын өмнө хүлээсэн үүргээ биелүүлж байна. Хөрөнгө оруулагч, банк санхүүгийн байгууллагуудын хувьд оруулсан хөрөнгө нь баталгаажиж, эрсдэл нь багасч байна. Бүх оролцогч талын төслөөс хүртэх өгөөж нэмэгдэж байна гэсэн өнцгөөс харах хэрэгтэй. Гүний уурхайн төсөл хэрэгжсэнээр Монголын эдийн засагт томоохон хувь нэмрээ оруулна. Гэхдээ эдийн засгийг хурдтай өөд нь татаж гаргахын тулд Оюу толгойгоос гадна өөр томоохон төслүүд хэрэгжүүлэх шаардлагатай.

Оюу толгой төслийн хайгуулалтаас өнөөг хүртэлх шатанд бид байнга бүтээн байгуулалтын тухай ярьж ирсэн. Тэгвэл одоо тогтвортой үйлдвэрлэл эхэлсний дараагийн үйлдвэрлэлийн үе шат, үүнд хийсэн хөрөнгө оруулалтын үр өгөөжийг нэмэгдүүлэх, зардлыг бууруулахад анхаарал хандуулах ёстой. Энэ чиглэлд Монголын талын хувьцаа эзэмшигчийн зүгээс шаардлагаа тавина. "Рио Тинто" компанитай хамтарч гарц гаргалгаа хайж, зардлуудыг бууруулах талаар хамтын ажиллагааг эрчимжүүлнэ.

Нөгөө талдаа өнгөрсөн хугацаанд ямар хэмжээний бүтээн байгуулалт хийснийг бид гүний уурхай руу орж танилцаж, нүдээр харлаа. Бидний ирээдүй гэрэлтэй байна. "Эрдэнэс Оюу толгой" болон "Оюу толгой" компанийн хамтын ажиллагааны үр дүнд тус мега төслийн ирээдүй монголчуудын гарт байна. Мөн монголчууд бид уул уурхайн салбарт чадварлаг шинэ боловсон хүчинтэй гэдгээ дэлхийд зарлан тунхаглаж байгаа нь тун баяртай үйл явдал юм. ■

Х.НЯМБААТАР
Хууль зүй, дотоод
хэргийн сайд

Татварын маргаанаас бусдыг шийдэж чадсан

2019 онд УИХ-ын 92-р тогтоолыг хэрэгжүүлэх хүрээнд ажлын хэсэг байгуулсан. Тус ажлын хэсэг 2021 оны арванхоёрдугаар сарын 29-нд хийсэн ажлаа дүгнүүлсэн. Уг тогтоолын хэрэгжилтийг хангасан гэж үзээд УИХ-аас 103-р тогтоолыг баталсан. Одоо бидний дунд дуусаагүй ганц л асуудал үлдсэн нь татварын маргаан. Үүнийг шийдэх их төвөгтэй. Татварын маргаанаас бусдыг нь талууд харилцан ойлголцож шийдэж чадсан.

Цаашид татварын алба болон аж ахуйн нэгжийн хооронд татварын

зөрчил маргаан үүсэхгүй, ойлголцож явах үүднээс энэ яриа хэлцлүүд урт хугацаанд үргэлжилж байгаа. Монгол Улсын Үндэсний татварын алба 12 заалт бүхий татварын акт тавьсан. Харин татвар төлөгч аж ахуйн нэгжийн зүгээс татварын актыг үл зөвшөөрч маргаан үүссэн. Бид энэ оны наймдугаар сарын 12-ноос өмнө маргааны асуудлыг харилцан ойлголцлоор шийднэ гэдэгт итгэлтэй байгаа.

Татварын маргааныг шийдсэн тохиолдолд дээрх 103-р тогтоолын хэрэгжилтийг бүрэн хангасан гэж үзнэ. ■

Г.ЁНДОН
"Эрдэнэт үйлдвэр" ТӨҮГ-ын
Ерөнхий захирал

"Эрдэнэт" үйлдвэр "Оюу толгой" компанитай байгуулсан санамж бичгээ шинэчилнэ

Гүний уурхайн олборлолт эхэлсэн нь олон талын ач холбогдолтой. Нэгдүгээрт, Монгол Улс дэлхийн дуран хараанд байна. Дэлхийн өсөн нэмэгдэж буй зэсийн хэрэглээг хангаж чадах уу гэдэг асуудал яригдаж байгаа энэ үед өндөр хүчин чадалтай гүний уурхай ашиглалтад орсон нь чухал үйл явдал боллоо.

Монгол Улсын эдийн засагт оруулах өгөөж буюу борлуулалтын орлого гурав дахин нэмэгдэнэ. "Эрдэнэт" үйлдвэр "Оюу толгой" компанийн хооронд урьд

нь байгуулсан санамж бичиг бий. Бид цаашид энэхүү санамж бичгээ шинэчлэн байгуулах талаар ярилцаж байна.

Оюу толгой хамгийн сүүлийн үеийн техник технологийг нэвтрүүлсэн уурхай. Оюу толгой нь зөвхөн хүдрийн уурхай биш, уул уурхайн мэргэжилтнүүдийг бэлтгэдэг уурхай болсонд нь салбарын хүний хувьд маш их олзуурхдаг. Маш олон залуус Оюу толгойд бэлтгэгдэн гадаадын улс орнуудад мэргэжилтнээр явах боломж бүрдэж байгаад туйлын баяртай байдаг. ■

Рио Тинто Монгол

Х.Амаржаргал: Гүний уурхайн олборлолт Монголыг дэлхийд сурталчлах, хөрөнгө оруулалт татах үүд хаалгыг нээнэ

“Оюу толгой” төслийн үр өгөөж болон гүний уурхайн олборлолтын талаар “Рио Тинто Монгол” ХХК-ийн Гүйцэтгэх захирал Х.Амаржаргалтай ярилцлаа.

-Оюу толгойн гүний уурхайн олборлолтыг Засгийн газартай тохирсон хугацаанаасаа өмнө эхлүүлээ. Үүний тулд хөрөнгө оруулагч талын зүгээс ямар хүчин чармайлт гаргасан бэ?

“Рио Тинто Монгол” ХХК олон улсад 17 чиглэлээр бизнесийн үйлчилгээ үзүүлж байна

-Өнгөрсөн оны нэгдүгээр сард “Оюу толгой”-н хөрөнгө оруулагчид Засгийн газартай томоохон хэмжээний хэлэлцээр хийж, хоёр талаасаа тохиролцсон асуудлуудаа шийдсэн. Үүний үр дүнд гүний уурхайн бүтээн байгуулалтын undercut буюу огтлох малтлагын үйл ажиллагааг эхлүүлсэн юм. Энэ нь Монгол Улсын түүхэнд төдийгүй дэлхийн зэсийн салбарт тэмдэглэхүйц томоохон үйл явдал болсон. Үүнд, Ерөнхий сайд ►

► Л.Оюун-Эрдэнэ болон “Рио Тинто” группийн Гүйцэтгэх захирал Якоб Стаусхолм оролцсон. Тухайн үед бид “2023 оны эхний хагастаа амжаад Оюу толгойн гүний уурхайн үйлдвэрлэлийг эхлүүлнэ” хэмээн зорилт дэвшүүлж, үүнийгээ зарлаж байсан бол өдгөө энэ хугацааг гурван сараар урагшлуулж, гуравдугаар сарын дундуур үйлдвэрлэлээ эхлүүлэхээр бэлтгэлээ базааж байна. Энэ бол Оюу толгой төслийн хувьд түүхэн, томоохон үйл явдал юм.

2023 онд “Рио Тинто” группийн 150 жилийн түүхэн ой тохиож буйгаараа онцлог. 35 улсад үйл ажиллагаа явуулдаг, дэлхийд тэргүүлэгч компанийн өнгөрсөн хугацаанд хуримтлуулсан мэдлэг, туршлага, техник, технологид тулгуурлаад уул уурхайн салбарт томоохонд тооцогдох зэсийн ордоо бүрэн хүчин чадлаар нь ажиллуулж, ашиглах боломж бүрдлээ гэсэн үг.

Гүний уурхайн бүтээгдэхүүний олборлолт бол технологийн хувьд нэлээд ярвигтай ажил. Тодорхой хугацаа шаарддаг. Олборлолтыг жилээс жилд нэмэгдүүлсээр 2028-2036 оны үед хамгийн өндөр түвшинд хүргэх зорилт тавьсан. Оюу толгойн гүний уурхайд блокчлон олборлох арга ашигладаг. Нэлээд нарийн ажиллагаатай, өндөр мэдлэг, технологи шаарддаг арга технологи. Дэлхийд маш цөөн орон л ашиглаж чаддаг. Энэ нь хөрөнгө оруулагчдын итгэлцэл, харилцаа, хамтын ажиллагаа Оюу толгой төслийг амжилттай эхлүүлэх, цаашид амжилттай үргэлжлүүлэх үндэс суурь болж байгаагийн бас нэг илрэл юм.

-150 жилийн түүхтэй группийн технологи, туршлага, мэдлэгийг ашигласнаар Монгол Улсын уул уурхайн салбарыг шинэ түвшинд хүргэлээ гэж харж байна. Манай улсын мэргэжилтнүүд, ханган нийлүүлэгчид ч багагүй туршлага хуримтлуулсан нь дамжиггүй.

-Ер нь уул уурхайн салбарын хөрөнгө оруулалтыг дан ганц мөнгөн дүнгээр хэмжих нь өрөөсгөл. Оюу толгой төсөлд оруулж байгаа “Рио Тинто”-гийн хөрөнгө оруулалтын хувьд ч ялгаагүй. Хамгийн гол нь монголчууд бид бүхэнд, монгол хүнд оруулж байгаа томоохон хөрөнгө оруулалт гэж хардаг. Одоогийн байдлаар “Оюу толгой” ХХК 20 мянга гаруй ажилтан (үндсэн

Монгол Улсад оруулсан ГШХО-ын 10 ам.доллар тутмын долоо нь Оюу толгой төслийнх

болон бэлтгэн нийлүүлэгч компанийн ажилтнууд багтаад)-тай. Үүний 97 хувь нь монголчууд. Энэ бол маш бахархам үзүүлэлт. Уул уурхайн салбарт олон жил ажилласан хүмүүс “Үндэсний ажилтныхаа тоог богино хугацаанд яаж ийм өндөр хувь хэмжээнд хүргэж чадав аа” гэж ихэд гайхдаг юм. Монголчууд дэлхийн хэмжээнд бэлтгэгдсэн, олон улсад ажиллах өндөр чадвартай уул уурхайн салбарын мэргэжилтэн, эксперт болж чадаж байна гэдэг нь бахархам явдал.

Энд нэг жишээг онцгойлон дурдмаар санагдлаа. Өмнө хэлсэнчлэн “Рио Тинто” групп өдгөө 35 оронд үйл ажиллагаа явуулж буй. Эдгээр хилийн чанад дахь салбарт гэхэд 100 гаруй монгол залуус инженер техникийн ажилтнаас эхлээд группийн захирлын алба хашин ажиллаж байна.

-Та бүхэн өмнийн говьд дэлхийн шилдэг уурхайн цогболбор байгуулж, тогтвортой үйл ажиллагаа явуулж байгаа нь манай улсад олон талын дэвшил авчирсан. Өнгөрсөн хугацаанд Монголын нийгэм, уул уурхайн салбарт Оюу толгой төслөөс оруулсан өгөөжийн талаар тодруулна уу?

-Оюу толгойн хөрөнгө оруулалтын бүюу тогтвортой байдлын гэрээг 2009 онд байгуулсан. Үүнээс хойших хугацаанд тус төсөл Монгол Улсад 15 тэрбум ам.долларын хөрөнгө оруулаад байна. Зөвхөн 2022 онд 1.6 тэрбум ам.долларыг дотоодын зах зээлд нийлүүлснээс 1.4 тэрбум ам.доллар нь борлуулалтын орлого. Өөрөөр хэлбэл, борлуулалтын бүх орлого дээрээ нэмээд 200 гаруй сая ам.доллар оруулж ирсэн гэсэн үг. 1.6 тэрбум ам.долларынхоо 1.3 тэрбум ам.долларыг үндэсний компаниудаас бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ авахад зарцуулжээ. Одоогийн байдлаар 800 гаруй компани “Оюу толгой” ХХК-тай хамтран ажиллаж байна. Үүний 500 гаруй нь үндэсний компани. Харин үүний 100 нь Өмнөговийнх. “Оюу толгой” ХХК Монгол Улсад оруулж ирсэн хөрөнгө оруулалт болгоноо Монголбанкаар дамжуулж, дотоодын зах зээлд ам.доллар нийлүүлдэг учраас гадаад валютын эх үүсвэрт ч тодорхой хэмжээнд хувь нэмэр оруулсаар ирсэн. ►

► Монгол Улсад оруулсан гадаадын шүүд хөрөнгө оруулалтын 10 ам.доллар тутмын долоон ам.доллар нь Оюу толгой төслийнх гэсэн тооцоог Эдийн засаг, хөгжлийн яамны эх сурвалжид дурдсан байдаг. Ингээд харахаар Оюу толгойн борлуулалтын орлогыг Монголд 100 хувь эргэн зарцуулж, нийт хөрөнгө оруулалтын 75 хувийг дотоодын компаниудаас бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ авахад зарцуулж байна.

-Оюу толгойн хөрөнгө оруулалтын гэрээг үзэглэснээс 10 гаруй жилийн дараа гүний уурхайн олборлолтыг эхлүүлэх гэж байна шүү дээ. Ийм амжилтад хүрэхэд ямар сорилт, бэрхшээл тулгарав. Тэдгээрийг хэрхэн даван туулсан талаараа хуваалцаж болох уу?

-Энэ талаар яривал урт түүх болно. Оюу толгой бол Монгол Улсад хэрэгжүүлж байгаа хамгийн том төсөл, хамгийн том бүтээн байгуулалт. Сангийн сайд Б.Жавхлан Эдийн засгийн форумын үеэр “Рио тинто” бол 2009 оноос хойш манай улсад тууштай хөрөнгө оруулж, сайн, саар бүх цаг үед ямагт итгэл үнэмшилтэйгээр хамтран ажиллаж ирсэн” гэж дурдаж байлаа. Яг л ийм байсаар ирсэн. Сорилт, бэрхшээл цөөнгүй тохиосон. Ийм хэмжээний томоохон бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтын төслийн зам дандаа дардан байна гэж үгүй шүү дээ. Янз бүрийн бэрхшээл гарч ирнэ. Хамгийн гол нь хамтран ажиллагч түншүүдтэйгээ байнга гэрээ хэлцэл хийж, нэгдсэн ойлголцол, зөвшилцөлд хүрч, итгэлцэл бий болгон тэр бүхнийг даван туулж ирсэн. Цаашдаа ч үүнийгээ баримтална.

Бид урт хугацаандаа Оюу толгой төсөлд оролцогч талуудын үр өгөөжийг ямар нэг байдлаар үргэлж сайжруулах бодлого барьж байгаа.

-Оюу толгой уурхайн үйл ажиллагааг эхлүүлснээс хойш аюулгүй байдал, байгаль орчин, орон нутгийн оролцогч талууд зэрэгт ихээхэн анхаарч, хөрөнгө оруулсан шүү дээ. Уул уурхайн салбарт жишиг болохуйц үйл ажиллагаанууд хэрэгжүүлж, олон улсын стандартуудыг нэвтрүүлсэн нь анзаарагддаг. Энэ талаар дэлгэрүүлнэ үү?

-150 жилийн хугацаанд хуримтлуулсан, 35 улсад явуулж байгаа үйл ажиллагааны үр дүнд бий болгосон “Рио Тинто” группийн

Бид аюулгүй ажиллагааны хамгийн сайн стандарт бий болгож чадсанаараа бахархдаг

мэдлэг, туршлага бол үнэхээр асар баялаг. Энэ үүднээсээ Оюу толгойн уурхайд хэрэгжүүлсэн ажлууд манай улсын маш олон салбарт шинэ санаачилга болсон юм. Аюулгүй ажиллагааны бүх дүрмийг Монгол Улсын хууль тогтоомж, олон улсын стандартын дагуу боловсруулж, хэрэгжүүлж эхэлсэн. Үүнийг “Оюу толгой” ХХК-д ажиллаж байгаа хүн бүрийн эд эсэд шингээж, чанд мөрдүүлдэг. Уул уурхай, Хүнд үйлдвэрийн салбарын амин чухал асуудал нь аюулгүй ажиллагаа шүү дээ. Бид аюулгүй ажиллагааны хамгийн сайн стандарт бий болгож чадсанаараа бахархдаг.

Тэрчлэн байгаль орчны салбарт хурцаар хөндөгддөг, хамгийн чухалд тооцогддог асуудлуудад онцгой анхаардаг. Байгаль орчны холбогдолтой бүх төрлийн үнэлгээ, тайлангаа тогтмол гаргадаг. Олон улсын, хамгийн сүүлийн үеийн дэвшилт технологиудыг ашиглаж, байгаль орчин, нөхөн сэргээлтийн ажлуудаа хийж байна. Хэрэглээний үсныхаа 90 орчим хувийг дахин боловсруулж ашигладаг. Усыг нэг удаа ашиглаад хаяна гэсэн ойлголт байхгүй. Оюу толгой уурхай газрын гүний эрдэстэй ус ашигладаг. Энэ нь унданд ашиглах боломжгүй үйлдвэрлэлийн зориулалттай ус. Үүнийг хүмүүс буруу ташаа ойлгодог юм билээ. “Оюу толгой” ХХК одоогоос гурван жилийн өмнө ус ашиглалтын шийдэл, технологиороо олон улсад үнэлэгдэж, дэлхийн стандартыг тэргүүлэгч шагнал хүртсэн. Түүнчлэн орон нутгийн хөгжлийг дэмжих, тулгамдсан асуудлуудыг шийдвэрлэх чиглэлээр Монголдоо төдийгүй дэлхийн уул уурхайн салбарт үлгэр жишээ болохуйц ажлуудыг хийдэг. “Оюу толгой” ХХК 2015 онд орон нутагтай хамтын ажиллагааны гэрээ байгуулсан юм. Үүнийхээ хүрээнд орон нутагт жил бүр таван сая ам.долларын хөрөнгө оруулдаг.

-Энэ төслийг цаашид амжилттай хэрэгжүүлэхэд Засгийн газар, хөрөнгө оруулагч тал, иргэд, олон нийт гээд тал талын оролцоо, дэмжлэг чухал юм шиг санагддаг. Та энэ талаар ямар бодолтой байна вэ?

-Оюу толгой төслийг амжилттай хэрэгжүүлэхэд хөрөнгө оруулагчдаас гадна ханган нийлүүлэгчид маш чухал үүрэг гүйцэтгэдэг. Дээр дурдсанчлан, үндэсний 500 ►

► гаруй компани Оюу толгойд бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ нийлүүлдэг. Ер нь компани стратеги, бодлогоороо аль болох дотоодын хөрөнгө оруулалт, үндэсний компаниудыг дэмжих чиглэл баримталж ирсэн. Монголчууд нэг үеэ бодоход Оюу толгой төслийн үр өгөөж, хөрөнгө оруулалтын талаар ойлголт, мэдлэгтэй болсон байна. Хөрөнгө оруулалт гэдэг бол зөвхөн мөнгө биш. Монгол хүмүүст шинээр бий болгож байгаа мэдлэг, боловсрол, Монголд оруулж ирж буй ноу-хау, шинэ технологи ч хөрөнгө оруулалт. Нийгэм, эдийн засагт үзүүлж байгаа эерэг нөлөөлөл ч хөрөнгө оруулалтад багтана. Тийм ч учраас олон нийт энэхүү төслийг дэмжиж, Засгийн газар ч гэрээ байгуулсан. Хөрөнгө оруулалтын гэсэн нэртэй боловч тогтвортой байдлын гэрээ юм шүү дээ.

Томоохон хэмжээний хөрөнгө оруулалт хийж, мега төсөл хэрэгжүүлэхэд бизнесийн тогтвортой орчин чухал байдаг учраас хаана ч, аль ч улсад ийм гэрээ байгуулах стандарт байдаг. Засгийн газар хөрөнгө оруулагчидтай энэ гэрээний хүрээнд хэрхэн хамтран ажиллаж, төслийг яаж илүү амжилттай болгох, үүнийг дагалдуулаад эдийн засгаа хэрхэн солонгоруулах вэ гэдэг тал дээр цаашид хамтрах, хийх ажил бий гэж хардаг.

-Хамгийн том хөрөнгө оруулагчийн хувьд та бүхний зүгээс Монголыг олон улсад сурталчлах, хөрөнгө оруулалтын урсгалыг нэмэгдүүлэх чиглэлд хэрхэн анхаарч, дэмждэг вэ? Жишээ нь, уул уурхайн томоохон чуулга уулзалтуудын үеэр Оюу толгой төслийн талаар мэдээлэл түгээдэг шүү дээ.

-Оюу толгой төсөл бол Монгол Улсыг гадаад ертөнц, гадаадын хөрөнгө оруулагчдад таниулж байгаа нүүр царай яалт ч үгүй мөн. Цаашдаа бид энэ төслөөс гадна нийгэм рүү чиглэсэн олон ажил хийхээр төлөвлөж байгаа. Заримыг нь эхлүүлсэн. Тухайлбал, “Рио тинто Монгол” ХХК олон улсад 17 чиглэлээр бизнесийн үйлчилгээ үзүүлж байна. Монголчуудын олон жил ярьж буй “Монгол залуучуудынхаа эрдэм мэдлэгийг экспортолё” гэх мөрөөдлийг “Рио Тинто” бодитоор хэрэгжүүлж байна. Үүнийгээ цаашид өргөжүүлэхээр төлөвлөж буй. Тийм боломж, потенциал бий. Энэ бол Монголыг олон улсад сурталчилж, хөрөнгө оруулж байгаа хэрэг шүү

\$1.5 ТЭРБУМ

2009-2022 ОНД ХҮРТЭЛХ ХУГАЦААНД
МОНГОЛ УЛСАД ОРУУЛСАН НИЙТ
ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТ

\$1.6 ТЭРБУМ

2022 ОНД ДОТООДЫН ЗАХ ЗЭЭЛД
НИЙЛҮҮЛСЭН МӨНГӨН ДҮН

\$7

МОНГОЛ УЛСАД ОРУУЛСАН ГХО-ЫН 10 АМ.ДОЛЛАР
ТУТМЫН 7 АМ.ДОЛЛАР НЬ ОЮУТОЛГОЙНХ

Эх сурвалж: ЭЗХЯ

**Монголчууд
нэг үеэ бодоход
“Оюутолгой”
төслийн үр
өгөөж, хөрөнгө
оруулалтын
талаар ойлголт,
мэдлэгтэй
болсон байна**

дээ. Үүнээс гадна бусад компанийг бизнесийн орчинд дэмжих зорилготойгоор жижиг, дунд бизнесийн хөтөлбөр боловсруулж байгаа. Бизнес төс зүй хамгийн чухал. Төс зүйтэй байж гэмээнэ бизнес амжилттай болж, хөрөнгө оруулалт татна. Үүний үндсэн дээр МҮХАҮТ-тай хамтраад Бизнесийн төс зүйн төв ажиллуулж эхэлсэн. Ирээдүйд ногоон хөгжлийг дэмжсэн ажлууд хийхээр төлөвлөж байна.

Оюу толгой төслийн санхүүжилтээр дамжаад гадаадын 16 банк бидэнтэй хамтран ажилласан. Тэд бүгд Монгол Улс болон Оюу толгой төслийн талаар дориун ойлголттой болцгоосон. Ер нь аливаа нэг чуулга уулзалт, томоохон арга хэмжээний үеэр бид Оюу толгой төслийн хувьд ийм шүү” гэсэн өнцгөөс мэдээлэл хүргэж, танилцуулдаг. Та бүхэн дуулсан бол “Рио Тинто”-гийн Зэсийн группийн захирал Б.Болд Оюу толгой уурхайн 1300 метрийн гүнээс лайваар Лондон руу холбогдож, хөрөнгө оруулагч нар болон хөрөнгө оруулалтын салбарын шинжээчдэд төслийн тайлангаа танилцуулсан шүү дээ. Энэ бол Монгол Улсыг дэлхий нийтэд, хөрөнгө оруулагчдад сурталчилж буй нэг хэлбэр юм. Та бодоод үзээрэй. Гайхалтай байгаа биз дээ. Бүхэл бүтэн 1.3 км-ийн гүнээс ямар ч саадгүйгээр тив алгасан саадгүй холбогдож, тайлан танилцуулна гэдэг. Ер нь бол гүний уурхайн олборлолтыг эхлүүлж байна гэдэг нь Оюу толгой зэсийн салбартаа томоохон тоглогч, Монгол Улс томоохон үйлдвэрлэгч болохын эхлэл гэсэн үг. Үүнийг Монголыг дэлхий нийтэд сурталчлах, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх үүд хаалга гэж харж байна. ■

Дэлхийн ногоон хөгжилд том хувь нэмэр оруулна

Гүний уурхайн олборлолт эхэлснээр Оюу толгой дэлхийн төсөл боллоо. Монгол Улсын хувьд хамгийн том хөрөнгө оруулалттай, хамгийн том мега төсөл юм. Харин "Рио Тинто" группийн хувьд бусад 35 улсад хэрэгжүүлж буй төслүүд дотор хамгийн орчин үеийн технологи бүхий шинэ төсөл болно. Тэгвэл одоо бүгдээрээ Оюу толгой нь дэлхийн ногоон хөгжилд ямар

**Зэсийн үнэ
15 мянган
ам.долларт
хүрнэ гэж
судлаачид
дэвшүүлж
байгаа юм**

үүрэг гүйцэтгэх төсөл юм бэ гэдэг өнцгөөс харъя.

Дэлхий дахинаараа ногоон хөгжлийг эрхэмлэж, цэнхэр гарагаа хамгаалах аянд нэгдэцгээсэн. Уур амьсгалын өөрчлөлтийн эсрэг бүх улс орон дор бүрнээ хичээцгээж байна. НҮБ-ын индэр дээр энэ цэнхэр гарагийн бүх улс орон амлалт өгч, үүрэг даалгавар авсан. Энэ нь НҮБ-ын Тогтвортой хөгжлийн 17 зорилтыг ►

**2050 он гэхэд
хүлэмжийн
хийн ялгарлыг
тэг болгох
зорилтоо
хангахын
тулд 1,4
тэрбум тонн
зэс хэрэгтэй**

баялаг дэлхийн ногоон хөгжилд томоохон үүрэг гүйцэтгэх нь нэгэнтээ тодорхой боллоо. Ногоон хөгжлийн хувьсгалд хамгийн хэрэгтэй бүтээгдэхүүний нэг нь зэс. Өөрөөр хэлбэл, олон улс ногоон хөгжил рүү тэмүүлэх тусам зэсийн хэрэглээ өснө гэсэн үг. “Эрдэнэс Оюу толгой” компанийн гүйцэтгэх захирал Н.Цэрэнбатын үгийг ишэлье.

“Хүн төрөлхтөн өнөөдрийг хүртэл нийлээд 700 сая тонн зэс бүтээсэн. 2050 он гэхэд хүлэмжийн хийн ялгарлыг тэг болгох зорилтоо хангахын тулд 1,4 тэрбум тонн зэс хэрэгтэй гэсэн тооцоо гарсан. Хамгийн анх МЭӨ 5000 онд Чили улс зэс хайлуулах үйлдвэр байгуулснаар албан ёсны үйлдвэрлэл бий болсон гэж үздэг. Тэр үеэс өнөөдрийг хүртэл хугацаанд хүн төрөлхтөн 700 сая тонн зэс үйлдвэрлэсэн. Гэтэл одоо дэлхийгээрээ нийлээд 27 жилийн хугацаанд 1,4 тэрбум тонн зэс үйлдвэрлэх шаардлагатай болж байна. Тиймээс зэсийн үнэ өсөхөөс өөр аргагүй төлөв харагдаж байгаа юм”.

Оюу толгой нь шинэ үеийн дэвшилтэт технологи бүхий уурхай. Насжилтын хувьд 50, 60 жил улмаар 2100 оныг үзнэ гэсэн мэргэжилтнүүдийн тооцоо бий. Тэгэхээр байгальд ээлтэй технологи бүхий тус уурхай дэлхийн ногоон хөгжилд томоохон хувь нэмрээ оруулах нь тодорхой харагдаж байна.

Гүний уурхайн олборлолтын нээлтийн үеэр Засгийн газар Оюу толгой төслийн хэрэгжилтийг ▶

Түүхий эдийн үнэ 2022.01.03-2023.01-23 /ам.доллар/

Эх сурвалж: Bloomberg, Лондонгийн металлын бирж

▶ хэрэгжүүлж, нүүрсхүчлийн хийг бууруулж, уур амьсгалын эсрэг тэмцэнэ гэсэн амлалт. Бүх л улс орон ногоон хөгжлийн бодлогоо тодорхойлж, хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.

Харин Монгол Улс уур амьсгалын өөрчлөлтийн эсрэг дэлхий нийтийн аянд ямар оролцоотой байж, ямар хувь нэмэр оруулах вэ? Монголын өмнийн говийн хөрсөн дорх

► эрчимжүүлж, хөрөнгө оруулагч талтай зэс баяжуулах, зэсийн эцсийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх санамж бичиг байгуулсан юм. Уг санамж бичигт Эдийн засгийн хөгжлийн сайд Ч.Хүрэлбаатар, "Рио Тинто" группийн Зэсийн группийн захирал Б.Болд нар гарын үсэг зурсан. Зэс баяжуулах үйлдвэртэй болсноор жилд хоёр тэрбум ам.долларын катодын зэсийн экспортын орлого олох боломжтой болох юм.

"Рио Тинто" группийн Зэсгийн группийн захирал Б.Болд "2035 он гэхэд Рио Тинто компанийн зэсийн жилийн хэрэгцээг 25-50 сая тонн буюу хоёр дахин өсөхөөр тооцоолсон. Үүний нэг том хөдөлгүүр нь цахилгаан автомашин юм. Өнөөдөр бидний унаж буй дизель хөдөлгүүртэй автомашинд дунджаар 26 кг зэс ордог. Харин цахилгаан автомашинд 3-4 дахин их буюу дунджаар 86 кг зэс орж

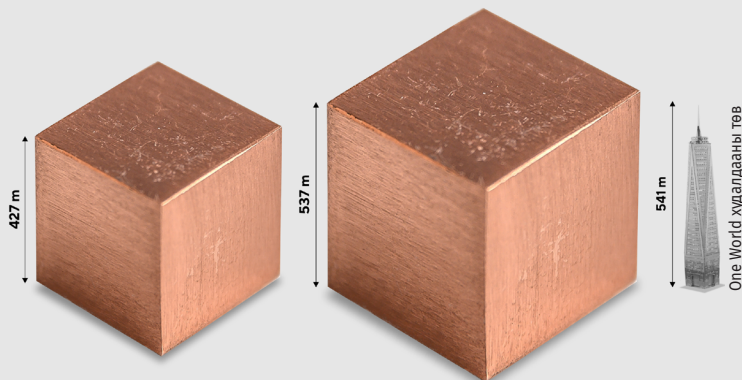
26 кг ЗЭС

Дизель хөдөлгүүртэй автомашинд дунджаар 26 кг зэс ордог. Харин цахилгаан автомашинд дунджаар 86 кг зэс орж байна.

Хүлэмжийн хийн ялгарлыг тэг болгоход шаардлагатай ЗЭСИЙН ХЭМЖЭЭ

2050 онд хүлэмжийн хийн ялгарлыг тэг болгохын тулд хүн төрөлхтөн түүхэндээ байгаагүй их зэсийг үйлдвэрлэх ёстой. Зэсийг цахилгаан машин, нар болон салхин цахилгаан станц, цөмийн цахилгаан станц зэрэгт ашиглах юм.

700 сая тонн

Хүн төрөлхтний түүхэнд бүтээсэн нийт зэс

1.4 тэрбум тонн

2050 онд хүлэмжийн хийн ялгарлыг тэг болгоход шаардлагатай зэс

Ирэх 27 жилд хүн төрөлхтөнд сүүлийн 3000 жилд үйлдвэрлэсэн зэсээс хоёр дахин их зэс шаардлагатай.

Эх сурвалж: Science direct, U.S Geological Studies, IEA

байна. Мөн цахилгаан автомашины утас, цахилгаан холбоосуудыг бүгдийг зэсээр хийдэг.

Цаашлаад уур амьсгалын өөрчлөлт, дулааралтай холбоотой эрчим хүчний эх үүсвэрүүдийг яаралтай шинэчлэх, өөрчлөх шаардлагатай байгаа. Сэргээгдэх эрчим хүчинд мөн адил зэс хэрэглэж байна" гэв.

Өнөөдрийн байдлаар зэсийн үнэ 8900 ам.долларт хүрээд байна. Цаашдаа ч дэлхийн зах зээл дээрх зэсийн ханш өснө гэдгийг мэргэжилтнүүд хэлж байгаа. Тухайлбал, зэсийн үнэ 15 мянган ам.долларт хүрэх тухай судлаачид дэвшүүлж байгаа юм. Дэлхийд зэсийн хэрэглээ нэмэгдэх, зэсийн үнэ өсөх нь Оюу толгой төслийн үр өгөөжийг улам сайжруулж, үнэ цэнийг өсгөх нь тодорхой билээ.

"Оюу толгой гүний уурхайгаас олборлосон зэсээр бид ирээдүйд нүүрстөрөгчийн ялгарал, шингээлтийг тэнцвэржүүлж, Рио Тинтогийн зэсийн бизнесийг тэлж, Монгол Улсад үр шимийг бий болгоно" гэж "Рио Тинто" группийн гүйцэтгэх захирал Якоб Стаусхолм гүний уурхайн олборлолтын нээлтийн үеэр хэлсэн билээ. ■

БАЙГАЛЬД ЭЭЛТЭЙ САНХҮҮД ХЭМНЭЛТТЭЙ

Ногоон санхүүжилт

НОГООН ЭДИЙН ЗАСГИЙГ
ДЭМЖИХ ЗЭЭЛ

ГЭР БҮЛИЙН
НОГООН ЗЭЭЛ

ХЭРЭГЛЭЭНИЙ
НОГООН ЗЭЭЛ

Дэлхий 2023 онд

Оюу толгой төсөл эерэг өөрчлөлт авчрах нь хамгийн чухал

Томоохон уурхай болох нь чухал бус, томоохон эерэг өөрчлөлтийг авчрах нь хамгийн чухал гэж “Оюу толгой” ХХК-ийн Гүйцэтгэх захирал Дэйрдре Лингенфэлдер хэллээ

“Оюу толгой” ХХК-ийн Гүйцэтгэх захирал Дэйрдре Лингенфэлдер “Дэлхий 2023 онд” сэтгүүлд бичсэн нийтлэлийг хүргэж байна.

“Оюу толгой” компанийн хувьд 2022 он олон амжилтаар дүүрэн жил байлаа. Тэр дундаас хамгийн чухал нь бид аюулгүй ажиллагааны өндөр гүйцэтгэлтэй ажиллаж чадлаа. Энэ бол оюутолгойчуудын бахархал юм. Өнгөрсөн оны нэгдүгээр сард гүний уурхайн үйл ажиллагааг эхлүүлснээр бид ихээхэн урам зоригтой ажиллаж ирлээ. Энэ нь манай хувьцаа эзэмшигчдийн түншлэл, хамтын ажиллагаа, нийт ажилтан болон гэрээт түншүүдийн маань шаргуу хөдөлмөр, хичээл зүтгэлийн үр шим

юм. Бид зардлын өсөлт, ханган нийлүүлэлтийн сүлжээнд тулгарсан хүндрэлүүдийг сөрж, бүтэн жилийн турш багагүй ахиц дэвшил гаргаж, үйл ажиллагааны төлөвлөгөөгөө амжилттай биелүүллээ. “Ханбогдын хөгжлийн хурдасгуур Оюу толгойн сан”-г байгуулсны зэрэгцээ байгаль орчин, нийгэм, засаглалын чиглэлээр томоохон ажлууд хийж гүйцэтгэсэн.

“Оюу толгой” компани өнгөрсөн онд Монгол Улсын төсөвт 314 сая ам.доллар төлсөн байна. Гүний уурхайн олборлолт эхэлснээр Монгол Улсын эдийн засгийн хөгжилд оруулах хувь нэмэр улам илүү болж, өгөөж нэмэгдэнэ гэдэгт итгэлтэй байна. Манай компани өнөөдрийн байдлаар 20 мянга гаруй үндсэн болон гэрээт ажилтан, ажиллагсад, 800 гаруй ханган нийлүүлэгчидтэй хамтран ажиллаж байна. ►

► 2023 оны төлөв

Өмнөх оны ололт амжилтаа улам дэлгэрүүлэх олон амжилт бүтээл 2023 онд биднийг хүлээж байна. Энэ дундаас гуравдугаар сард тохиох гүний уурхайн олборлолтыг эхлүүлэх түүхэн мөчийг онцлон тэмдэглэе. Гүний уурхайн олборлолт эхэлснээр Оюу толгой уурхай олон арван жил тасралтгүй, тогтвортой ажиллах технологийн шийдлийг бүрдүүлж өгч буйгаараа онцлог юм. Ирээдүйд дэлхийн томоохон таван уурхайн нэг болох Оюу толгойн гүний уурхайн олборлолтыг эхлүүлэх түүхэн үйл явдлын гэрч болж, дэлхийд дуурсагдах “Оюу толгой” компанийг энэ л цаг үед удирдан чиглүүлэн ажиллаж буйдаа би маш их баяртай байна.

Бид аюулгүй ажиллагааг эрхэмлэж, дэлхийд өрсөлдөхүйц зэсийн үйлдвэрлэлийг цогцлоох их үйлсээ энэ онд амжилттай үргэлжлүүлэхийн тулд тэргүүлэх зорилтуудаа юу юунаас илүү ухамсарлан ойлгох нь чухал. Мөн бид Монгол Улсын хөгжил дэвшилд тогтвортой хувь нэмэр оруулах үүрэг амлалтаа биелүүлэх учиртай. Үүний тулд энэ онд дараах асуудалд анхаарч ажиллана.

Хүний нөөц

Аюулгүй ажиллах, эрүүл байх, бие биедээ санаа тавих нь бидний эн тэргүүний зорилт хэвээр байх болно. Энэ онд Аюулгүй ажиллагааны төлөвшлийн хөтөлбөрөө үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ. Мөн Манлайллын хөгжлийн хөтөлбөр, Техникийн үр чадвар хөгжүүлэх хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, ажилтнуудынхаа чадамжийг дээшлүүлэхэд багагүй цаг хугацаа, хүчин чармайлт гаргах болно.

Үйл ажиллагааны төгөлдөршил, хөгжил

Гүний уурхайн олборлолтын хүчин чадлыг бүрэн эзэмшихэд үргэлжлүүлэн анхаарч, агааржуулалтын урд болон хойд ам, туузан дамжуургын налуу амны төслүүдийг дуусгахад дөхнө. Гүний уурхайн хүчин чадлыг бүрэн эзэмшсэнээр олборлолтын нөхцөл өөрчлөгдөх тул байнгын сайжруулалт дээр анхаарч ажиллах болно. Мөн үйл ажиллагаа өргөжихийн хэрээр санхүүгийн сахилга батыг бэхжүүлэх, хувьцаа эзэмшигчдэдээ өгөх ашиг орлогоо нэмэгдүүлэх нь чухал.

Байгаль орчин, нийгэм, засаглал төвтэй түншлэл

Байгаль орчин, нийгэм, засаглалын үзүүлэлт ямар байх нь үйл ажиллагаа явуулах нийгмийн зөвшөөрлөө хадгалахад бидэнд нэн чухал юм. Мөн бизнес болон хувьцаа эзэмшигчдэд харилцан ашигтай, үр өгөөжтэй байх ёстой.

“Ханбогдын хөгжлийн хурдасгуур Оюу толгойн сан”-гийн үйл ажиллагаа, усны бодлогыг амжилттай хэрэгжүүлэхэд анхаарах болно. Мөн “Тэрбум мод” үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, нүүрстөрөгчийн ялгарлыг саармагжуулах арга замыг тодорхойлох зэргээр байгаль дэлхийдээ санаа тавин ажиллах болно.

5 алхмын түрүүнд явах

Манай бизнесийн үйл ажиллагаа хурдан хэмнэлтэй, тогтмол хувьсан өөрчлөгдөж байдаг. Бид гүний уурхайн төслөө үйл ажиллагаандаа бүрэн нэгтгэх төлөвлөгөө гаргах, “Оюу толгой” компанийн Төлөөлөн Удирдах Зөвлөлтэй хамтран компанийн урт хугацааны бодлогоо шинэчлэх шаардлагатай болж байна.

2023 он бидэнд гүний уурхайн олборлолтоо эхлүүлж, дэлхийд эхний тавд багтах зэс, алтны томоохон уурхай болох алхмаа хийх түүхэн жил байх болно. Гэхдээ томоохон уурхай болох нь чухал бус, томоохон эерэг өөрчлөл авчрах нь хамгийн чухал билээ. ■

Бид Монгол Улсын хөгжил дэвшилд тогтвортой хувь нэмэр оруулах үүрэг амлалтаа биелүүлэх учиртай

Гүний уурхайн ажилтан

Э.Анхбаяр: Оюу толгойд ажилладаг залуус их азтай

"Оюу толгой" компанийн Гүний уурхайн суурин тоног төхөөрөмжийн засварын хэлтсийн менежер Э.Анхбаяртай ярилцлаа.

-Оюу толгой компанид анх ажилд орсон түүхээсээ хуваалцана уу?

-Би 2012 оноос хойш Оюу толгой уурхайн бүтээн байгуулалтад гар бие оролцож байна. Анх хөрөнгийн удирдлагын хэлтэст ажиллаж байгаад ил уурхай руу шилжсэн. Дараа нь баяжуулах үйлдвэрийн засварын хэлтэст ахлах мэргэжилтнээр таван жил, харин одоо Гүний уурхайн суурин тоног төхөөрөмжийн засварын хэлтэст ажиллаж байна.

"Оюу толгой" компанид ажиллахаасаа өмнө нь "Рио Тинто" группийн "Шинэ төгсөгч" хөтөлбөрт хамрагдаж, 2009-2012 онд АНУ-ын Солт Лейк хотын Кеннекотын уурхайд ажиллаж байсан. Уг хөтөлбөр нь их, дээд сургуулиа төгсөөд удаагүй шинэхэн төгсөгчдөд ажлын туршлага олгож, тэднийг хөгжүүлэх, дадлагажуулах зорилготой.

Би АНУ-ын Мичиганы технологийн их сургуульд механик инженерийн

мэргэжлээр суралцаж төгсөөд энэ хөтөлбөрт хамрагдаж, Кеннекотын уурхайд ажилд орж байсан. Тэр цагаас хойш олон жил өнгөрч, эргээд харахад маш их зүйл сүрч мэдсэн байна.

"Рио Тинто" групп 2013 онд Оюу толгойн менежментэд өөрийнхөө системийг нэвтрүүлж байх үед би аль хэдийн энэ талаар мэдлэг, мэдээлэлтэй болчихсон байсан. Учир нь Кеннекотын уурхайд ажиллаж багагүй туршлага хүримтлуулсан минь их хэрэг болсон. Тиймээс "Оюу Толгой" компанид ороод ажлын орчин нөхцөлдөө ч хурдан дасан зохицож чадсан.

-Гаднын уурхайд ажиллаж байсан туршлагатай хүний хувьд монгол залуусын үр чадварыг хэрхэн үнэлэх вэ?

- "Рио Тинто"-гийн гадаадад эзэмшдэг

уурхайнуудын хэмжээнд авч үзвэл монгол залууст олон давуу тал, чадвар бий. Монголчуудын мэдлэг, мэргэжлийн чадавх, аливаа зүйлийг хурдан сурах чадвар бусад улсын залуусаас илүү гэж боддог. Монголчууд шинэ орчинд дасан зохицох чадвар маш сайн. Миний мэдэж байгаагаар Оюу толгойгоос очиж гаднын уурхайд ажиллаж буй 50-100 хүн бий. Зөвхөн Кеннекотын уурхайд 30 гаруй монгол ажиллаж байна. "Рио Тинто"-гийн Зэсийн группийн захирал нь монгол хүн гэдгийг бид бүгдээрээ мэднэ. Эндээс харахад Монголын уул уурхайн салбарт, тэр дундаа оюутолгойчууд аль ч улсад очиж ажилласан мэдлэг, үр чадвараараа гологдохгүй гэж боддог.

Монгол залуусын ихэнх нь дээд боловсролтой. Харин баруунд дээд боловсрол эзэмшсэн, авьяас чадвартай инженерүүд уул уурхайн салбарт ажиллах сонирхол нь харьцангуй бага, түлхүү мэдээллийн технологийн салбарт хүчээ сорих хүсэлтэй юм шиг санагдсан.

Би хувьдаа Оюу толгойд ажилладаг залуусыг их азтай гэж боддог. Цалин

хангамж сайтай, техник, технологийн хувьд ч бусад уурхайгаас илүү орчин үеийн. "Рио Тинто"-гийн олон уурхайнаас аюулгүй ажиллагааны түвшнээр тэргүүлдэг нь Оюу толгой. Тиймээс Монголын мянга мянган боловсрол, мэдлэгтэй залуус Оюу толгойд ажиллах хүсэл, тэмүүлэлтэй байдаг болов уу.

-Гүний уурхайн тогтвортой олборлолт эхэллээ. Та сэтгэгдлээ хуваалцана уу?

-Би өөрийгөө их азтай хүнд тооцдог. Оюу толгой уурхайн олон хэлтэс нэгжид шилжин ажилласан. Энэ хэрээр миний сурсан мэдсэн зүйл маш их. Уурхайн нийт хамт олондоо бид үнэхээр чадлаа гэж хэлмээр байна. Анх геологичид ирж хайгуул хийж байсан, анх кемпийг байгуулж байсан, анх үйлдвэр барьж байсан ажилтан, инженерүүд, төслийн түслэн гүйцэтгэгч компанийн залуус гээд бүгдийнх нь хувь нэмэр бий. Бүгдэд нь гүний уурхайн олборлолт эхэлсний түүхэн баярын мэнд хүргэе. Энэ бол маш том бүтээн байгуулалт, өнөөдөр бол бидний тэмдэглэлт өдөр. ■

Уурхайчдын сэтгэгдэл

Д.ДАВААДАШ

Гүний уурхайн босоо ам
ашиглалт, тээвэрлэлтийн
хэлтсийн ахлах мэргэжилтэн

-Оюу толгойд 2016 оноос хойш долоо дахь жилдээ ажиллаж байна. Өнөөдөр гүний уурхайн олборлолт эхэлж байгаад үнэхээр сэтгэгдэл өндөр, баяртай байна.

Манай хэлтэс гүний уурхайн босоо амны үйл ажиллагаа, тээвэрлэлтийн хэсгийг хариуцаж ажилладаг. Гүний уурхайд шаардлагатай бараа материал, бетон зуурмагийг газрын гадарга дээрээс доош нь буулгахын зэрэгцээ ажилтнуудыг тээвэрлэдэг.

Манай уурхайн уриа лоозон хөдөлмөрийн аюулгүй

ажиллагааг ханган ажиллах юм. Аюулгүй ажиллагаа ямагт нэн тэргүүнд, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл хоёрт тавигддаг. Аюулгүй ажиллагаа нь зөвхөн уул уурхай, дэд бүтэц, барилга байгууламжийн үед мөрдөх дүрэм биш хүн бүр өөрийнхөө амьдрал, алхам тутамдаа мөрдөх ёстой хууль юм. Тиймээс Оюу толгойн ажилтан бүрийн аюулгүй ажиллагааны төлөвшил маш сайн. Энэ ч утгаараа уурхайн үйл ажиллагаа тогтвортой, тасралтгүй урагшилсаар өнөөдөр бид гүний уурхайн олборлолтоо эхлүүлж чадлаа. ■

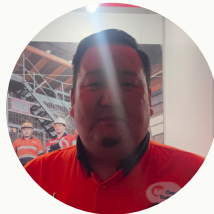
А.МӨНХЦЭЦЭГ

Гүний уурхайн үйл
ажиллагааны сургагч багш

-Би Оюу толгойд 2018 оноос хойш ажиллаж байна. Гүний уурхайд яг хоёр жил ажиллаж байгаа. Хөндлөн нэвтрэлтийн үед цооногуудыг бэлтгэх, тэсэлгээ болон цэнэглэгээ хийх процесст гар бие оролцдог. Манай сургалт "Сургалтаар таны амь насыг аварна" гэдэг уриатай. Маш гоё уриа. Ямар ч ажил сургалтгүйгээр явагдана гэж

байхгүй.

Уул уурхайн хувьд блоклон олборлох технологиор баялгийг газрын гүнээс гаргаж авах үйл явц Монголдоо анхдагч нь гэж хэлж болно. Оюу толгойд нийт 14 мянган хүн ажиллаж байгаа. Энэ олон хүний хүч хөдөлмөрөөр бүтсэн ажлын эхлэл нь өнөөдөр тавигдаж байна. Бахархалтай байна. ■

Б.МӨНХДӨЛ

Ил уурхайн засварын
хэлтсийн цахилгааны
ахлах мэргэжилтэн

-Манай засварын хэлтэс үндсэн болон гэрээт ажилтнаас нийлсэн 640-өөд хүний бүрэлдэхүүнтэйгээр 150 орчим хүнд даацын машин механизмыг засварладаг. Би уурхайд 2012 оноос хойш ажиллаж байгаа. Одоо ил уурхайн засварын хэлтсийн цахилгааны ахлах мэргэжилтэн хийдэг. Өдөр тутмын

засвар үйлчилгээг урт болон богино хугацааны төлөвлөгөө гарган хийж байна.

Ил уурхай 2012 оноос ашиглалтад орж олборлолтоо эхлүүлсэн бол гүний уурхайн бүтээн байгуулалт 10 жил үргэлжиллээ. Ийн 10 жилийн дараа гүний уурхайн олборлолт эхэлж байгаад баяртай байна. ■

Ч.АЛТАНПҮРЭВ

Дэд бүтцийн туслах болон
хөдөлгөөнт тоног төхөөрөмж
засварын хэлтэст ахлах
мэргэжилтэн

-Би уурхайд 11 дэх жилдээ ажиллаж байна. Одоогоор дэд бүтцийн туслах болон хөдөлгөөнт тоног төхөөрөмж засварын хэлтэст ахлах мэргэжилтэн хийдэг.

Манай уурхайд 900 гаруй дунд оврын тоног төхөөрөмж, 300 гаруй хүн тээврийн хэрэгсэл бий. Манай хэлтэс эдгээр машин техник, тоног төхөөрөмжийн засвар үйлчилгээг найдвартай ханган ажилладаг. Дэд бүтцийн хэлтэс нь 450 хүний бүрэлдэхүүнтэй. Оюу толгойн ажилчдын сайтад ажиллаж

амьдрах орчин нөхцөлийг бүрдүүлж ханган ажилладаг. Мөн хүн тээвэрлэлт, нислэг зохицуулалт, сайт доторх автобус үйлчилгээ, ажилтан бүрийн амьдрах байр, ажиллах орчин зэргийг найдвартай бүрдүүлж өгдөг хамт олон.

Би 2010, 2011 оноос хөрс хуулалтаас анхны ажлаа эхлүүлж байлаа. Маш их хөрөнгө мөнгө зарцуулж өнөөдрийн бүтээн байгуулалт, хөгжил цэцэглэлтийг бий болгож буйг харж байна. Монгол Улсад маань үр өгөөжөө өгсөн том мега төсөл юм. ■

Ханбогд- бүтээн байгуулалт, ажлын байр 2023 форум

Ханбогд сумын хөгжлийн
ерөнхий төлөвлөгөөг
хэрэгжүүлэхэд шаардагдах
хөрөнгө оруулалт
(2021-2040 он, тэрбум төгрөг)

- Барилга байгууламж
450.0
- Инженерийн дэд бүтэц
295.9
- Зам, тээвэр
58.5
- Тохижилт, ногоон
байгууламж
21.5

ЗАХИАЛАГЧ:

ӨМНӨГӨВЬ АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГЫН ТАМГЫН ГАЗАР

САНХҮҮЖҮҮЛЭГЧ:

Оюу Толгой ХХК

ГҮЙЦЭТГЭГЧ: NATIONAL H.A.P. GROUP "Эн ай ги групп хюк"		Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 6-р хороо, Сүхбаатарын гудамж "Метро бизнес төв", 11-р давхар, 1107 тоот Утас: 11-311602 Цахим шуудан: Uyangal@nap-group.com	ӨМНӨГОВЬ АЙМГИЙН ХАНБОГД СУМЫН ТӨВИЙН ХӨГЖЛИЙН ЕРӨНХИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ТОДТОЛ, ХЭСЭГЧИЛСЭН ЕРӨНХИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ		ЕТ
Захирагч	М. Уянга	ХАРАГДАХ БАЙДАЛ		Масштаб М1: 12000	
Зөвлөх арг.	Б. Батболд			Тоо шалт	Хуудал
Гүйцэтгэсэн	А. Ирсэдүй	ЕГ шифр: 33П-12/20		А.З	60 74
Шалгасан	Б. Батболд			2021 оны 01-р сар	

Ханбогд форум

Галбын говь дахь ухаалаг, эко хот

Галбын говьд хот босох нь нэгэнтээ тодорхой боллоо. Хотын нэр нь Ханбогд. Эх орны маань наран ургах хязгаарт орших нэгэн сумын нэр дэлхийн чихнээ дуурсагдана чинээ хэн ч бодоогүй явсан үе бий. Төд удалгүй Оюу толгой гэсэн нэртэй хамт Ханбогд сумын нэр дуулддаг болж, улмаар цаг агаарын мэдээнд Ханбогд байр сууриа баттай эзлээд авсан. Монголын хамгийн дулаахан нутаг. Зундаа +40 хэм хүрч халдаг бол өвөлдөө -15-28 хэмийн хүйтэн. Хөрсөн дээрээ +50 хэм ч хүрдэг гэж нутгийнхан ярилцах. Нохой гаслам халуунд халж, хүйтэнд хөрж, хаврын хавсарга, салхи шуургыг сөрөн амьдарч ирсэн ханбогдчуудын хувь заяа зууны босгон дээр зуун хэм эргэв.

Тус сум 1924 онд Хадан хошуу гэх газарт Галба сум нэрээр анх байгуулагдаад 1941 онд одоогийн Их булагт нүүдэллэн ирж суурьшсан түүхтэй.

Ирээдүйн зуун Ханбогдын хувьд эрс шинэчлэл, бүтээн байгуулалт, хөгжлийн жилүүд болно. Элсэн дундах энэ хот эх орны хөгжлийг тодорхойлсон, тодоос тод гялалзан хөгжсөн хот болно. Ханбогд нэрээ дуурсгасан дэлхийд алдартай хот болно. Олон үндэстэн холхисон, олон жуулчны очихыг хүсдэг газар болно. Таван жилийн дараа дэлхийд дөрөвт эрэмбэлэгдэх зэсийн уурхайтай хот болон хөгжинө.

Элсэн манхан дунд эгнэшгүй хөгжлийг байгуулж, элсэн цөлийг хотод хувиргасан Америкийн Лас-Вегас, Арабын Дубай зэрэг хотыг хүмүүс андахгүй. Тэгвэл Монголын говьд Ханбогд нэртэй ганган хот сүндэрлэж, олон улсын харааг булаах нь. Ганган хот гэж буйн учир нь элсэн говьд эко хот байгуулж болдгийг монголчуудад харуулаасай гэж хүссэнийх юм. Эмх цэгцтэй, нарийн төлөвлөлттэй, нийгмийн хүртээмжтэй үйлчилгээ, иргэдийн чанартай амьдрал бүхий ногоон хотыг байгуулаасай. Цэвэр агаар, аюулгүй орчин, эрүүл амьдрах нөхцөл бүрдсэн аз жаргалтай хот болоосой.

Ханбогдчуудын хувьд 10 гаруй жилийн өмнөөс сумаа хот болгох мөрөөдлийг тээсээр ирсэн

Ханбогдчуудын мөрөөдөл биелэв

Оюу толгойн уурхай ажиллаж эхэлсэн цагаас ханбогдчуудын амьдрал өөрчлөгдөж ирсэн билээ. Өмнийн говийн энэ сум Монголын бусад 330 сумын нэгэн адил эдийн засгийн үзүүлэлттэй явж ирсэн нь 2010 оноос өмнөх түүх. Харин өнгөрсөн арав гаруй жилд тус сум хөгжлийн өндөр үзүүлэлтүүдэд хүрчээ. Өнөөдөр Ханбогд 8000 орчим суурин хүн амтай, хөдөлгөөнт хүмүүсийн тоо 30 орчим мянгад хүрсэн байна. Улсын хэмжээнд хамгийн олон тэмээтэй сум гэдгээрээ ханбогдчууд бахархдаг. Тэмээний тоо толгой 34.4 мянгад хүрчээ. Газарзүйн байршлаар ч Ханбогд нь Өмнөговийн стратегийн ач холбогдол бүхий хөгжлийг тодорхойлдог.

Өмнөговь аймгаас 295км, Улаанбаатар хотоос 779км зайд оршдог. Оюу толгойн орд, зүүн хойд талдаа Цагаан суваргын алт, зэсийн орд, зүүн тийш Хармагтайн орд, хойд талдаа Цогтцэцийн Тавантолгойн уурхай гээд Монгол орны томоохон уурхайнуудын яг төв хэсэгт байрладаг онцлогтой.

Сумын хэмжээнд хоёр сургууль, дөрвөн цэцэрлэг, орчин үеийн иж бүрэн лаборатори бүхий сум дундын эрүүл мэндийн төв, Говийн бага дархан цаазат газрын хамгаалалтын захиргаа, ▶

► Сум дундын шүүх, Сум дундын прокурор, Гал түймэр унтраах аврах 66-р анги, Залуучуудын Хөгжлийн Төв болон таван банк, дөрвөн ШТС ажиллаж байна.

Мөн 16 төсөвт байгууллага, 43 ААН, 1145 айл өрхтэй. 2013 онд Оюу толгойн санхүүжилтээр урд хөршийн эрчим хүчний системээс 45 км урт цахилгаан дамжуулах шугам татаж, дэд станц байгуулжээ.

Оюу толгой-Ханбогд-Улаанбаатарыг холбосон 12 шөрмөстэй шилэн кабелийн сүлжээгээр мэдээлэл холбооны бүх төрлийг үйлчилгээг үзүүлж байна. Ханбумбат нисэх буудлыг Оюу толгойн хөрөнгө оруулалтаар 2012 онд байгуулсан. Гашуун сүхайтын боомтоос Ханбогд сум хүртэл Оюу толгой чиглэлийн 138 км, Ханбогдоос Оюу толгой хүртэл 35 км, уурхайн төвөөс 10 км-ийн зайд нисэх буудал байрладаг, нийтдээ 188 км хатуу хүчилттай замтай. Сумын төв дэх хөдөлгөөн зонхилсон 11 км замын таван км-ийг хатуу хүчилттай болгожээ. Энэхүү замын хоёр хажуугаар явган хүний болон унадаг дугуйн зам дурайна. Ийм иж бүрдэл зам нийслэлд ч байхгүй билээ.

Эдгээр үзүүлэлтээрээ Ханбогд бусад сумыг ардаа хол орхижээ. Тиймээс төрөөс хотын статус баталж, хөгжүүлэх гол үндэс нь болж байгаа юм. Харин ханбогдчуудын хувьд 10 гаруй жилийн өмнөөс сумаа хот болгох мөрөөдлийг тээсээр ирсэн бөгөөд өнөөдөр энэхүү мөрөөдөл нь биелж байгаад тус сумынхан баяртай байна.

“Ханбогд-Бүтээн байгуулалт, ажлын байр” форум

Оюу толгойн гүний уурхайн олборлолт өнгөрсөн гуравдугаар сарын 13-нд эхэлсэн бол гуравдугаар сарын 31-нд “Эрдэнэс Оюу толгой” компани ЗГХЭГ-тай хамтран “Ханбогд-Бүтээн байгуулалт, ажлын байр” форумыг Ханбогд суманд зохион байгуулсан юм.

Гүнийн уурхайн олборлолт эхэлснээр тус уурхай тасралтгүй, зогсолтгүй ажиллах нөхцөл бүрдэж буй бол Ханбогд сум ч уул уурхайн бүс эдийн засгийг хөгжүүлсэн, бүтээн байгуулалт өрнүүлсэн, тогтвортой хөгжлийг бий болгосон үлгэр жишээ хот болох үндэс сууриа энэ өдөр

Ханбогдод хийх бүтээн байгуулалтуудыг Оюу толгой компани дэмжиж, 50 сая ам.долларын хөрөнгө оруулалт хийнэ

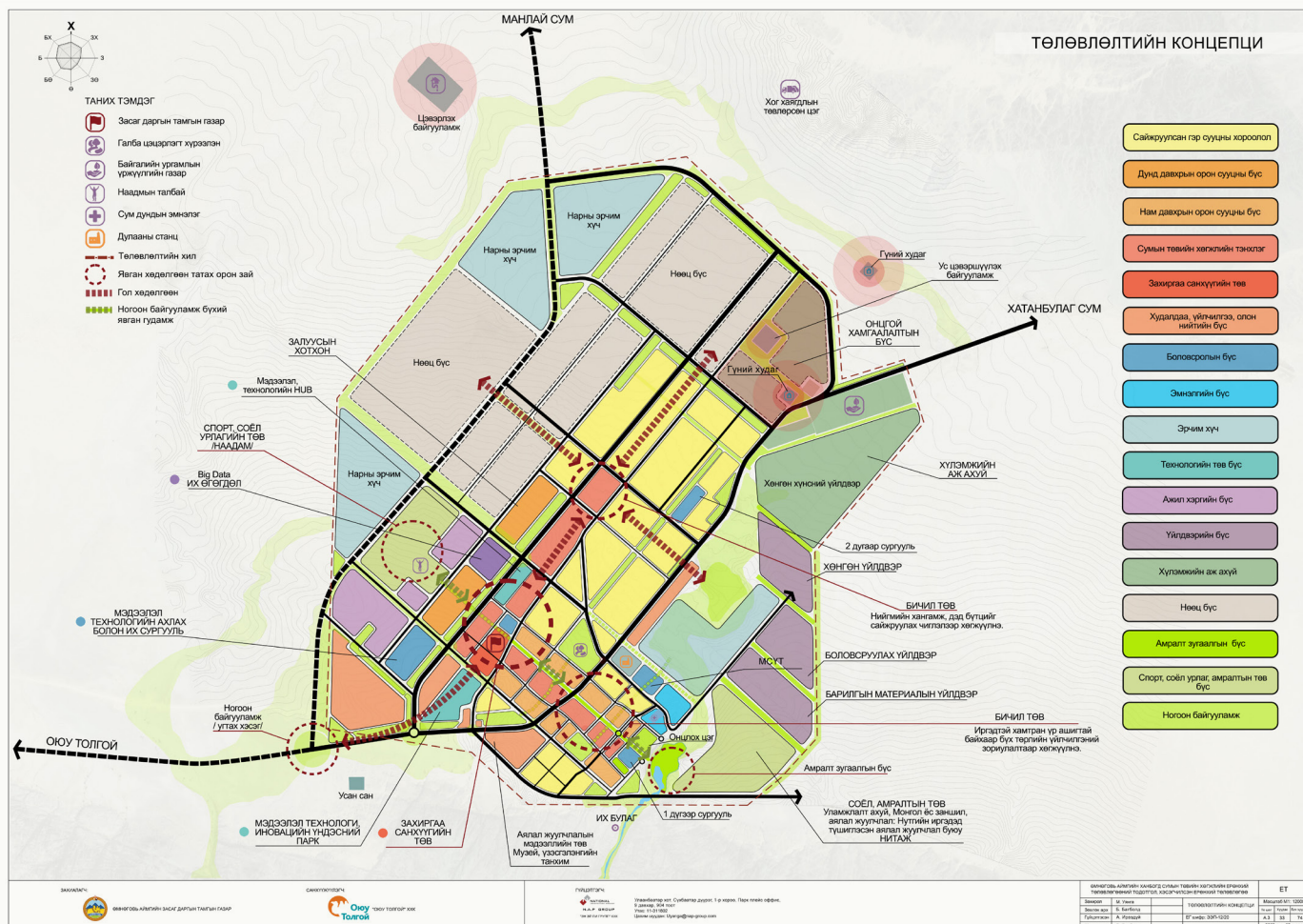
тавьж байна гэдгийг “Эрдэнэс Оюу толгой” компанийн гүйцэтгэх захирал Н.Цэрэнбат тодотгоод Ханбогд хотыг 2040 он хүртэл хөгжүүлэх хөгжлийн түлхүүр бүхий зургийг тус сумын ИТХ-ын даргад өгсөн юм.

Форумаар Ханбогд хотыг 2040 он хүртэл хөгжүүлэх ерөнхий төлөвлөгөө, хотын эдийн засаг, бизнесийг хэрхэн үр өгөөжтэй хөгжүүлэх, ард иргэдийн эрүүл, аюулгүй амьдрах боломжийг хэрхэн бүрдүүлэх, хотын статусаар хөгжихөд сум орон нутаг, иргэдийн хэрэгжүүлэх бодлого, ажлуудын талаар ярилцаж, санал бодлоо хуваалцсан. Уг форумд Монгол Улсын сайд, Боомтын сэргэлтийн Үндэсний хорооны дарга Х.Булгантуяа, ЗГХЭГ-ын дэд дарга У.Бямбасүрэн, Цахим хөгжил, харилцаа холбооны дэд сайд Ж.Эрхэмбаатар, Өмнөговь аймгийн Засаг дарга Р.Сэддорж Жижиг, дунд үйлдвэрийн газрын дарга Я.Эрдэнэсайхан болон Зээлийн батлан даалтын сан, “Оюу толгой” компанийн төлөөлөл оролцож, хотын хөгжлийн талаар ярилцсан.

“Эрдэнэс Оюу толгой” компанийн гүйцэтгэх захирал Н.Цэрэнбат “Ханбогд-2040 хөгжлийн түлхүүр” гол илтгэлийг тавьсан. Тэрбээр Ханбогд сум хотын статусын хэмжээнд ажиллах эдийн засгийн олон нөхцөл бүрдсэн. Зах зээл, эдийн засгийн боломж хаана байна, тэнд хот үүсдэг. Энэ утгаар Ханбогдод ажлын байр, хүн амын нягтаршил, орчин нөхцөлүүд бий болсон гэдгийг онцлов.

“Эрдэнэс Оюу толгой” компани эхний гурван жилд хүнс, хөдөө аж ахуй, жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхээр зорьж буй бол дунд хугацаанд нэмүү өртөг шингэсэн үйлдвэрлэл, үйлчилгээ, ноос ноолуур, арьс шир, боловсруулах үйлдвэрлэлийг дэмжин ажиллана. Урт хугацаанд буюу 2030-2040 онд аялал жуулчлал, дэд бүтэц, мэдээллийн технологийн парк, бусад шинэ эдийн засгийг дэмжин хөгжүүлэхээр төлөвлөжээ.

Ханбогд хотыг хөгжүүлэх бүтээн байгуулалтын ажил ийнхүү өрнөж эхэлнэ. Засгийн газраас хотын статусаар хөгжих эрх зүйн орчныг бүрдүүлж, ерөнхий төлөвлөгөөг баталсан бол тус төлөвлөгөөний хүрээнд хийх бүтээн байгуулалтуудыг “Оюу толгой” компани дэмжиж, 50 сая ам.долларын хөрөнгө оруулалт хийхээр шийдвэрлэсэн. ►

► “Говийн оюу хөгжлийг дэмжих сан” ТББ жил бүр таван сая ам.долларын хөрөнгө оруулалтыг Оюу толгой төслийн түншлэгч Ханбогд, Манлай, Баян-Овоо, Даланзадгад сумдад хийсээр ирсэн. Энэхүү хөрөнгө оруулалт үргэлжилнэ. Тус ТББ-аар дамжин ирэх таван жилд 50 сая ам.долларын хөрөнгө оруулалтыг Ханбогд хотын бүтээн байгуулалтад зориулах нь.

Эдгээр бодлого, төлөвлөгөөг хэрэгжүүлснээр Ханбогд хотын эдийн засаг 2040 он гэхэд хүчирхэгжин өргөжсөн байна гэж үзэж байгаа юм.

Ханбогдын нэг хүнд ногдох ДНБ өнөөдөр 15,9 сая, Ханбогдын ДНБ 137 тэрбум төгрөг байгаа бол 2040 онд хүн ам 25,8 мянга, нэг хүнд ногдох ДНБ 85,2 сая, Ханбогдын ДНБ 2,2 их наяд төгрөгт хүрнэ.

Хүн амын тоо гурав дахин, нэг хүнд ногдох ДНБ 5.4, Ханбогдын ДНБ 16 дахин өсөх тооцоог “Эрдэнэс Оюу толгой” компани хийснээ танилцуулав.

Ханбогдод ажлын байр, хүн амын нягтаршил, орчин нөхцөлүүд бий болсон

Бизнесийн боломжууд

Тус суманд одоогоор 200 гаруй жижиг, дунд бизнес эрхлэгчид ажиллаж байна. Үүний 80 гаруй хувийг үйлчилгээний салбар, 10 гаруй хувийг үйлдвэрлэл эзэлж буй тухай “Эрдэнэс Оюу толгой” компанийн судалгаа харуулжээ. Зоогийн газар, хүнс, барааны дэлгүүрүүд голлох хувийг эзэлж байна. Уул уурхай, барилга, тээвэр агуулахын чиглэлээр 50 гаруй компани ажилладаг.

Гэхдээ Ханбогд суманд 600 гаруй аж ахуйн нэгж үйл ажиллагаа явуулдаг тухай нутгийн удирдлагын зүгээс мэдээлсэн. Энэ бол мэдээж Оюу толгой төсөлтэй хамтран ажилладаг компаниуд Ханбогд сумтай тодорхой хэмжээгээр холбогддогийг харуулж буй. Гэхдээ форумын үеэр сумын төлөөлөл энэ олон компани юу хийдэг, ямар ашиг өгч байгаа нь харагддаггүй, оффисоо ч нээгээгүй гэсэн шүүмж хэлж байлаа. Харин ►

► холбогдох байгууллагын удирдлагууд Ханбогдод дэд бүтэц бий болж, нийгмийн сайн үйлчилгээ нэвтрэх үед компаниуд оффисоо байгуулж эхэлнэ гэсэн хариулт өгсөн.

Ханбогд сумын иргэд, ААН-ийг дэмжиж, эдийн засгийг солонгоруулах, Оюу толгой төслийн уурхайн ажилчдыг эрүүл, аюулгүй хүнсээр хангаж, импортоор алдаж буй валютын үрсгалыг эх орондоо үлдээх гол зорилготой таван төсөл боловсруулж бэлэн болгосноо “Эрдэнэс Оюу толгой” компаниас мөн танилцуусан.

Эдгээр нь өндөглөгч тахианы аж ахуй, махны чиглэлийн үхрийн ферм, сүүний чиглэлийн үнээний ферм, дөрвөн улирлын хүлэмж болон 300 тн-ын багтаамжтай агуулахын төсөл юм. Үүнд 6.4 тэрбумын хөрөнгө оруулалт шаардагдах бөгөөд арилжааны банкны хөрөнгө оруулалтын зээл, жижиг, дунд бизнесийг дэмжих зээл, Зээлийн батлан даалтын сан, Азийн хөгжлийн банкны батлан даалттай зээл зэрэг эх үүсвэрээс хөрөнгө оруулалт татаж, хэрэгжүүлэх боломжтой тухай онцолсон.

Аварга том уурхайг даган хөгжих Ханбогд хотод бизнесийн боломж маш их байна. Оюу толгой уурхай 10 мянга гаруй ажилтантай гэж үзвэл ханган нийлүүлэлтийн маш том механизм ажиллаж байгаа. Тэгвэл уурхайд хамгийн дөт ойр цэг нь Ханбогд. Сумаас уурхай хүртэл 35.1 км хатуу хучилттай замтай. Ханбумбат нисэх буудалтай. Онгоцоор тээвэрлэн авчирдаг хүнсний зарим бүтээгдэхүүнийг Ханбогд хотод үйлдвэрлээд уурхайд нийлүүлэх боломжууд буй тухай бизнесийн төлөөлөл хэлж байлаа. Хамгийн гол нь Оюу толгой компаниас эрүүл, аюулгүй байдлын өндөр стандарт шаарддаг гэдгийг онцолсон.

Мөн аялал жуулчлал хөгжих том нөөцтэй сум. Галбын говь үзэсгэлэнт байгаль, ховор сонин ан амьтан, жигүүртэн шувууд олонтой бөгөөд ноён хутагт Данзанравжаагийн байгуулсан алдарт Галбын гурван хийд, дэлхийн энергийн төв Дэмчогийн хийд зэрэг олон дурсгалт газартай.

Төрөөс ч хилийн боомтууд төдийгүй хил орчмын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх бодлого боловсруулан хэрэгжүүлж байгаа нь тун чухал ач холбогдолтой. Ийм л бизнесийн орчин, боломжууд Ханбогд хотод харагдаж байна.

Дэлхийн шилдэг тавд багтах уурхайг даган

Ханбогдчууд өөрсдөө анхаарал тавьж, хамтран ажиллах нь чухал

хөгжих шинэ хотыг ухаалаг, байгальд ээлтэй, аз жаргалтай хот болгохын төлөө талууд ажиллах ёстой. Ханбогдчууд өөрсдөө анхаарал тавьж, хамтран ажиллах нь чухал. Дэд бүтцүүд бий болж, чанартай сайн эмнэлэг, сургууль байгуулагдаад ирвэл Оюу толгойтой амьдрал, хувь заяагаа холбосон энэ олон мянган ажилтан шинэ хотод суурьшихыг хүснэ. Тэд 14 хоног тутам онгоцоор гэр рүүгээ нисч, агаарын бохирдол, түгжрэл бүхимдалтай нийслэлийг зорихыг хүсэхгүй.

“Ханбогд хөгжлийн хурдасгуур Оюу толгой сан”-гаас Ханбогд суманд эхний ээлжинд Галба цэцэрлэгт хүрээлэн, спорт, амралтын цогцолбор бүхий төслүүд хийхээр төлөвлөснөө танилцуулахад сумын иргэд ихэд талархалтай буйгаа илэрхийлсэн юм. Ухаалаг, ногоон, ганган, цэвэрхэн, аз жаргалтай, эрүүл, аюулгүй орчныг цогцлоосон хот хаана байна, тэнд хүмүүс бүжигнана. Амьдрах сонголт хийнэ. Монголын өмнө зүгийн Галбын говьд ийм л хот цэцэглэн хөгжинө гэж төсөөлж байна. ■

Ханбогд ТЭЗҮ

Ханбогд сумын ерөнхий төлөвлөгөө (2040 он хүртэл)

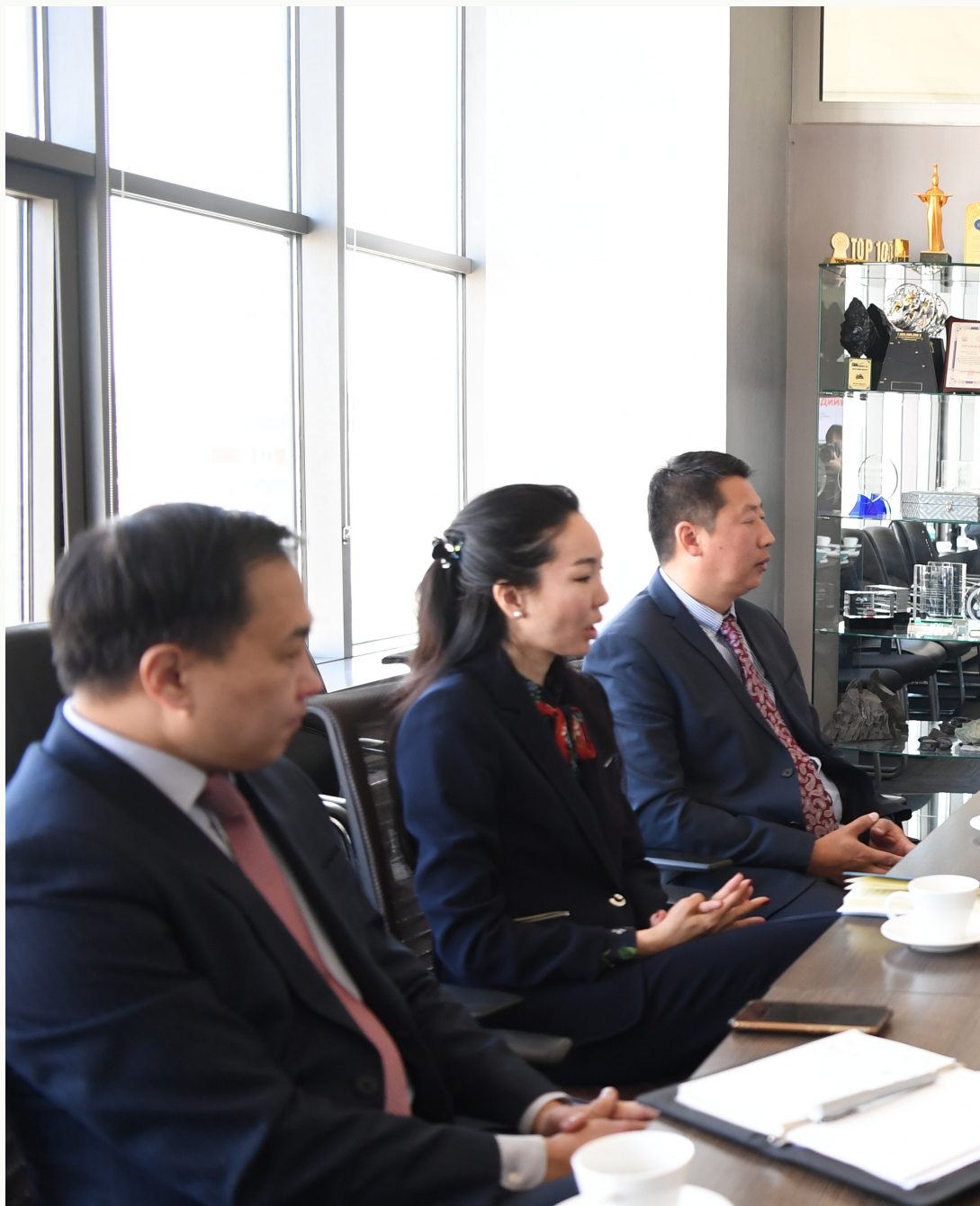
72.5 га
Инженерийн бүрэн хангамжтай гэр хорооллын бүс	4.9 га
Эмнэлэгийн бүс
138.5 га
Инженерийн хэсэгчилсэн хангамжтай гэр хорооллын бүс	185.5 га
Сэргээгдэх эрчим хүчний бүс
46.9 га
Инженерийн хэсэгчилсэн хангамжтай орон сууцны хорооллын бүс	61.7 га
Аж үйлдвэрийн бүс
139.2 га
Инженерийн шугам сүлжээнд холбох олон нийтийн бүс	70 га
Аж ахуйн бүс
26.6 га
Боловсролын бүс	346 га
Нөөц талбайн бүс
	298.4 га
Ногоон байгууламжийн бүс

Редакцын уулзалт

Ханбогдыг хэрхэн хот болгох вэ?

Ханбогд шинэ эдийн засгийн төв болно

Оюу толгой төслийн гүний уурхайн олборлолт болон Оюу толгой төслийн ашиглалтын талбай оршдог Өмнөговь аймгийн Ханбогд сумыг хот болгох асуудлын хүрээнд “Эрдэнэс Оюу Толгой” ХХК-ийн (“ЭОТ ХХК”) гүйцэтгэх удирдлагын багтай Редакцын уулзалт хийлээ. Энэхүү уулзалтаар гүний уурхайн олборлолт, үр дүн, Монголын талын хүртэх өгөөж мөн Ханбогд сумыг хэрхэн хот болгон хөгжүүлэх, ямар инженерийн шугам сүлжээтэй, хэдэн хүн амтай ямар суурин газрыг бий болгох гэж буй талаар тодорхой мэдээлэл өглөө. Редакцын уулзалтад “ЭОТ” ХХК-ийн Гүйцэтгэх захирал Н.Цэрэнбат, Геологи, уул уурхайн хэлтсийн ерөнхий менежер Л.Өнөрбаатар, Санхүү шинжилгээний хэлтсийн ерөнхий менежер Б.Баяр-Өлзий, Хуулийн хэлтсийн ерөнхий менежер Ж.Наранпүрэв, Ханбогдын төсөл, хамтын ажиллагааны хэлтсийн ерөнхий менежер Б.Чулуунбаатар нар оролцлоо.

-Оюу толгой төслийн гүний уурхайн олборлолтыг эхлүүлэхтэй холбогдуулан "ЭОТ" ХХК-аас "Ханбогд-Бүтээн байгуулалт, ажлын байр" форумыг анх удаа Өмнөговь аймгийн Ханбогд суманд зохион байгууллаа. Тус форумыг хийх болсон гол хүчин зүйл юу байв?

-Н.Цэрэнбат: Сүүлийн 70 жилд өрнөсөн үйл явдлуудаас анзаарвал шинэ суурьшлын бүс-хотжих үзэгдэл нь томоохон уурхайнуудыг дагаж бүтээн байгуулагдсан гэж хэлж болно. Тухайлбал, Эрдэнэт, Дархан-Уул, Бор-Өндөр, Багануур, Шивээ-Овоо зэрэг уурхай дагасан суурьшлын бүсийг нэрлэж болно. Ханбогдыг шинэ эдийн ►

Ханбогд сумыг хэрхэн хот болгох сэдвийн хүрээнд "Эрдэнэс Оюу толгой" компанийн гүйцэтгэх багийн удирдлагуудтай редакцын уулзалт хийлээ.

Н.ЦЭРЭНБАТ

Эрдэнэс Оюу толгой ХХК-ийн
Гүйцэтгэх захирал

“Ханбогд сумаас хүнсний бүх төрлийн бүтээгдэхүүнээр Оюу толгойн ажилчдыг 100 хувь хангаж чадвал бүс нутагт хийсэн хамгийн том амжилт.”

► засгийн төв болно гэж харж байгаа. Нэгдүгээрт, энэ төслийг хэрэгжүүлэх гол хөшүүрэг нь Оюу толгойн уурхай юм.

“Эрдэнэс Оюу Толгой” компани Оюу толгой төсөлд Монголын талын хүртэх өгөөжийг нэмэгдүүлэх үүргээ биелүүлэх ёстой. Төслийн зардлыг нэмэгдүүлэхгүйгээр, тухайн зардалд нь тулгуурлан ажлын байрыг орон нутагт бий болгоно. 2015 оноос “Оюу толгой” ХХК говийн бүсийг хөгжүүлэх зорилготой жил бүр таван сая ам.долларын хөрөнгө оруулалт хийж ирсэн. Хэдэн зуун сая ам.доллаар хэрэгжиж буй төслийг дагасан үйлдвэрлэл, үйлчилгээ нь Ханбогдын нутаг дэвсгэр дээр ажлын байр бий болгох ёстой. Энэ ч утгаараа “Ханбогд-Бүтээн байгуулалт, ажлын байр” форумыг зохион байгуулсан. Мөн энэ нь УИХ-ын 2019 оны 92, 2021 оны 103 дугаар тогтоолуудаар Монголын талын хүртэх өгөөжийг нэмэгдүүлж, ногдол ашгийг ойрын богино хугацаанд авах зарчмын хүрээнд хийж буй ажлуудын нэг юм. Хэн хийх нь мэдэгдэхгүй бие биеэ хардаг байдлаа одоо болих хэрэгтэй. Нэгдээд хийж чаддаг юм шүү гэдгийг харуулах хэрэгтэй. Ханбогд сумын иргэд ч үүнийг илүү сайн ойлгосон болов уу гэж бодож байна.

-Форум зохион байгуулсны дараа хөндлөнгийн багаар судалгаа хийлгэсэн. Энэ судалгаанд оролцогчдын 80 гаруй хувь нь

Ханбогдод нүүгээд очвол байр, орон сууц нь бэлэн үү, хүрэлцээ нь хэр байна, үнэ нь хэд вэ гэж асууж байна.

-НЦ: Ханбогдод суурьших хүсэл сонирхолтой иргэд олон байна. Тиймээс бид бүтээн байгуулалтын ажлыг цаг алдалгүй хийхийг зорьж буй. Цэвэрлэх байгууламж, дулааны шугам сүлжээ, үндны усны эх үүсвэр, цэвэр, бохир шугам хоолой зэрэг дэд бүтцийн ажил дууссан. Энэхүү дэд бүтэц дээрээ тулгуурлан орон сууц, барилга байгууламж, зам талбай барих бүтээн байгуулалтын ажлыг хувийн хэвшлээр хийлгэнэ. Бид Монголын ипотекийн корпорац, Зээлийн батлан даалтын сантай хамтран ажиллана. Хувийн хэвшлээр 800-1000 айлын орон сууц бариулж, ипотекийн зээлд хамрагдах боломжийг нь бүрдүүлэхээр төлөвлөж байна. Ингэснээр Оюу толгой төслийн туслан гүйцэтгэгч компаниуд оффисоо Ханбогд руу нүүлгэж, ажилтнуудаа тэнд байрлуулах боломжтой болно. Эдгээр ажлыг аль болох богино хугацаанд, чанартай хийхийг зорино.

-Ханбогд хот болсноор Өмнөговь аймагт, том зургаараа манай улсын эдийн засагт ямар эерэг нөлөө үзүүлэх вэ?

-Н.Ц: Хамгийн чухал хоёр зүйл бий. Уул уурхайн үйл ажиллагаа явуулж буй газар уугуул иргэдийн эрх ашиг хөндөгддөг. Яагаад Ханбогдыг сонгосон ►

► бэ гэдэг асуултыг байнга тавьдаг.

Нэгдүгээрт, эдийн засгийн шинэ эргэлтийг уугуул иргэдэд өгч байгаа хэрэг. Тэднийг ажлын байраар хангаж, бизнес эрхлэх боломж олгоно. Зөвхөн боломж олгоод зогсохгүй, үүнийг зөв ашиглах талаас нь сургалтууд зохион байгуулна. Өнгөрсөн оны намар газар тариалан, хүлэмжийн аж ахуй эрхлэгчдэд зориулан сургалт зохион байгуулсан. Хүнсний ногооны аж ахуй эрхэлдэг иргэдийн зүгээс агуулах, савны дутагдалтай талаар бидэнд хэлсэн. Тиймээс нэн тэргүүнд Говийн Оюу хөгжлийг дэмжих сангаас хөрөнгийг нь гаргаад 400-500 тоннын багтаамжтай агуулахыг Ханбогд суманд барихаар төлөвлөсөн. Агуулахтай болсноор намар хураасан хүнсний ногоогоо хамгийн бага үнээр борлуулаад хавар дахин зээл хөөцөлдөж үр, тариа авах асуудал дахин гарахгүй гэсэн үг. Энэ мэтчилэн хэн ажил хийж байна түүнийг дэмжих болно. Гэхдээ мөнгө бэлнээр өгөх бус, материаллаг баазаар нь, ажил хөдөлмөр эрхлэх боломжоор нь хангах юм.

Мөн мах нядалгааны орчин үеийн цех байгуулах асуудлыг олон жил ярьсан. Үүнийг ойрын хугацаанд шийднэ. Мах, ногоо зэрэг хүнсний бүх төрлийн бүтээгдэхүүнээр Оюу толгойн ажилчдыг 100 хувь Ханбогд сумаас хангаж чадвал бүс нутагт хийсэн хамгийн том амжилт болох юм. Мөн Ерөнхийлөгчийн санаачилсан “Хүнсний хангамж, аюулгүй байдал” үндэсний хөдөлгөөнийг эрчимжүүлэх бас нэгэн арга хэрэгсэл болох юм. Ханбогд сумын хүнсний чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг үйлдвэр, компани, хоршоод энэхүү үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд нэн хөнгөлөлттэй зээлд хамрагдаж үйлдвэрлэлээ өргөжүүлэх боломжийг ашиглах ёстой.

Монголын аж ахуйн нэгж, хувийн хэвшлийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээгээр Оюу толгойг 100 хувь хангах ёстой гэсэн санал манай компанид байнга ирдэг. Бид энэ хүсэлтийг Оюу толгой компанид уламжлахад ганцхан шаардлага л тавьдаг. Оюу толгойгоос тавьдаг олон улсын болон Монгол Улсын стандартад нийцсэн бүтээгдэхүүн байвал худалдан авахад 100 хувь бэлэн гэдэг хариу өгдөг.

Үүнийг аж ахуйн нэгж бүрд тус тусад нь хэлэх биш нийтэд нь “Ханбогд-Бүтээн байгуулалт, ажлын байр” форумын үеэр Оюу толгойн хоол үйлчилгээний тендерт ялсан компанийн захирал

өөрөө ирж, илтгэл тавьж ямар шаардлага, стандартыг мөрдөх ёстой талаар ярьсан. Захиалагч талаас энэ л шаардлага, стандартыг хангаж чадвал худалдан авалт хийхэд бэлэн гэдгийг сонссон орон нутгийн иргэд, аж ахуйн нэгж, хоршоодийн итгэл арай илүү нэмэгдсэн байх гэж бодож байна. Энэ хүрээнд Жижиг, дунд үйлдвэрийг дэмжих сан, Зээлийн батлан даалтын сан, Хоршоо хөгжүүлэх сан болон Ханбогд суманд ажилладаг арилжааны банкуудын зүгээс нутгийн иргэд, аж ахуйн нэгж, үйлдвэрлэл эрхлэгчдэд тусгайлан зориулж тодорхой хэмжээний зээлийн багц нэмж гаргана гэдгээ хэлсэн. Энэ бол үнэхээр том боломж.

Бид орон нутгийн удирдлагатай хамтран “Ханбогдын бизнес форум”-ыг зохион байгуулахаар төлөвлөж байна. Энэ форумгаар жинхэнэ утгаараа ажил хэрэгч олон санал ирэх байх. Ханбогдчууд юу хийж, үйлдвэрлэж чаддаг, хэрхэн ажиллахаа хоорондоо эхлээд хэлэлцэх хэрэгтэй.

-Ханбогдыг 25 мянган хүн амтай суурьшил болно гэж тооцжээ. Энэхүү тоог ямар үндэслэлээр хэрхэн гаргаж ирсэн талаар тодруулж өгнө үү?

-Н.Ц: Ханбогд сумыг хот болгон хөгжүүлэх төлөвлөгөөнд туссан эдийн засгийн болон нийгмийн үзүүлэлтүүдийг хэт өндрөөр үнэлээгүй. Байж болох хамгийн багаар тооцож гаргасан. Манайхан аливаа төсөл хөтөлбөр дээр хэт өндөр хөрөнгө оруулалт, тоо, үр дүн хүлээдэг. Энэ нь эргээд бодит ажил хэрэг болоход саад болдог жишээ олон бий. Тиймээс бид хэрэгжих боломжтой хамгийн бодит, хамгийн доод хувилбараар тооцоолж гаргасан. Тухайлбал, өнөөдрийн байдлаар Ханбогд суманд бүртгэлтэй хүм амын тоо 8660, хөдөлгөөнт хүн амын тоо нэмэгдэхээр 40 мянга орчим байна. Бид бодит нөхцөлтэй уялдуулан Ханбогд хотын сумын бүртгэлтэй хүн ам 25 мянгад хүрнэ гэж тооцоолсон.

Харин 2025 оноос Оюу толгой төслийн далд уурхайн бүтээн байгуулалтын ажил дуусахад туслан гүйцэтгэгч компаниудын ажил дуусаж, 4800 орчим байнгын ажилтантай болохоор байгаа. Тэгэхээр 4800 хүнээс 3000 нь гэр бүлтэйгээ хамт Ханбогд суманд суурьшвал 12 мянга болж өснө. Үүн дээр сумын найман мянган уугуул иргэнийг нэмэхэд 20 мянга болно гэж үзсэн. Мөн Засгийн газрын томоохон бодлого болох хот, ►

Н.ЦЭРЭНБАТ:
“Ханбогд
хөгжлийн
ерөнхий
төлөвлөгөө
2040”-ийг
баталж
ажил хэрэг
болгож байгаа
бол сумын
статусыг
өөрчлөх
зайлшгүй
шаардлагатай

Б.ЧУЛУУНБААТАР
Ханбогд төсөл, хамтын
ажиллагааны хэлтсийн
ерөнхий менежер

” Ханбогд сумыг
сэргээгдэх эрчим
хүчээр хангах
ажлыг 2032 оноос
эхлүүлэхээр
төлөвлөж байна ”

► хөдөөгийн сэргэлтийн хүрээнд аж ахуйн нэгжүүд орон нутаг руу шилжсэнээр давуу тал бий болно гэж бодож байна.

Түүнчлэн гүний уурхайн олборлолтын үйл ажиллагааны нээлтийн үеэр Эдийн засаг, хөгжлийн яам болон "Рио Тинто" группийн хооронд эцсийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэхэд хамтран ажиллах санамж бичигт гарын үсэг зурсан. Монгол Улсын Засгийн газраас зэсийн баяжмал боловсруулах үйлдвэрийг Ханбогд суманд барьж байгуулахаар төлөвлөж байгаа бөгөөд үүнийг дагасан суурьшлын бүс мөн бий болно. Энэ мэтчилэн Ханбогд сум хамгийн багадаа 25 мянган оршин суугчтай хот болно гэж харж байна. Энэхүү төлөвлөгөөний хүрээнд Барилга, хот байгуулалтын яамыг Ханбогд суманд өрнөх хөгжлийн бүтээн байгуулалтад онцгой анхаарч, дэмжиж оролцохыг хүссэн. Европын Сэргээн Босголт Хөгжлийн Банк (ЕСБХБ)-ны Суурин төлөөлөгч Ханбогд суманд нэг жилийн хугацаанд гурван удаа ирж нөхцөл байдалтай танилцлаа. Эхний удаа Оюу Толгой төсөл, хоёр дахь уулзалтаар Ханбогдын хөгжлийн хөтөлбөртэй танилцсан. Хамгийн сүүлд Ханбогд суманд хэрэгжих төсөл, хөтөлбөртэй өөрийн биеэр танилцаж нарийвчлан судлах уулзалт зохион байгууллаа. Миний бие Их Британийн парламентын гишүүн, Монгол Улсыг хариуцсан худалдааны элч Даниел Кочинскийтэй уулзаж Оюу толгой төсөл, зэсийн баяжмал боловсруулах үйлдвэрийн талаар болон Ханбогдыг хот болгох төлөвлөгөөг тусгайлан танилцуулсан. Энэ мэт гадаадын хөрөнгө оруулагчдад төслүүдээ

сурталчлан хөрөнгө оруулалт татах тал дээр анхаарч ажиллаж байна.

-Шинэ суурьшлын бүсийг эрчим хүчээр хэрхэн хангах вэ?

-Н.Ц: Нэгдүгээрт, дэд бүтэц, тэр дундаа эрчим хүчний асуудлыг гурван үе шаттай шийдэхээр төлөвлөсөн. Эхний ээлжинд 15мВт хүчин чадалтай дулааны цахилгаан станц барихад орон нутгийн төсвөөс таван тэрбум төгрөг гаргана. Учир нь Оюу Толгой компани болон гаднын бусад санхүүжүүлэгч байгууллагууд нүүрсээр ажилладаг технологитой цахилгаан станцад хөрөнгө оруулалт хийхгүй гэсэн учраас бид өөрсдийн төсвөөр дулааны цахилгаан станц барина. 2040 онд нийт 40мВт-ийн хүчин чадалтай эрчим хүч, дулаан үйлдвэрлэнэ гэсэн тооцоо гаргасан. Мөн Барилга хот, байгуулалтын сайд Ц.Даваасүрэнтэй уулзаж сэргээгдэх эрчим хүчийг ашиглах талаар санал солилцсон. Оюу Толгойн бүтээн байгуулалттай холбоотой дотоодын болон гадаадын аж ахуйн нэгжүүд хамтран сэргээгдэх эрчим хүчний төсөл хэрэгжүүлэх саналууд ирж байгаа.

Л.Өнөрбаатар: (Геологи, уул уурхайн хэлтсийн ерөнхий менежер) -Оюу толгой ХХК-аас төслийн талбайн орчимд сэргээгдэх эрчим хүч (СЭХ)-тэй холбоотой судалгааг энэ жилээс хийхээр төлөвлөж байгаа бөгөөд эрчим хүч үйлдвэрлэх боломжтой нар, салхины нөөцийг судлахаар ажиллаж байна. Үүний дараа хамтран ажиллах боломж нь нээлттэй болох юм.

Б.Чулуунбаатар: (Ханбогдын төсөл, хамтын ажиллагааны хэлтсийн Ерөнхий менежер)-Ханбогдыг хөгжүүлэх ерөнхий төлөвлөгөөнд сэргээгдэх эрчим хүчний талаар тусгасан. Газар байршлыг нь тогтоож, тусгай хэрэгцээнд авсан. СЭХ-ээр хангах ажлыг 2032 оноос эхлүүлэхээр төлөвлөж байна.

Н.Ц: Эрчим хүчний яамнаас бодлогын хувьд СЭХ-ний хангалтай олон лиценз олгосон. Дахин нэмж лиценз гаргахгүй, харин нэгдсэн сүлжээнд нийлүүлдэг өртгийг эргэж харах асуудал байгаа гэдгийг тайлбарласан. ЭХЯ-наас энэ асуудлыг тодорхой болгочихвол хувийн хэвшлийнхэн говийн бүсэд сэргээгдэх эрчим хүчний станц барихад бэлэн гэдгээ хэлсэн. Өөрөөр хэлбэл, СЭХ-ний эрх зүйн тодорхой зохицуулалт шаардлагатай байгаа юм. Тиймээс эхний ээлжинд 2025 он гэхэд ►

► 15 мВт, 2030 онд 16 мВт, 2040 онд 32 мВт дулааны цахилгаан станц барина гэсэн төлөвлөгөөтэй байна.

-Ханбогд сумыг хөгжүүлэх ерөнхий төлөвлөгөө, ТЭЗҮ-ээр ямар хот, суурин газар босохоор байгаа вэ? Эрчим хүчнээс гадна бусад дэд бүтцийг хэрхэн шийдэхээр төлөвлөлтөд тусгасан бэ?

-Л.Өнөрбаатар: (Геологи, уул уурхайн хэлтсийн ерөнхий менежер) ОТ ХХК-ийн хөрөнгө оруулалтаар 2017 онд Ханбогд суманд үс цэвэршүүлэх байгууламжийг байгуулсан бөгөөд хоногт 2,600 метр куб усыг цэвэршүүлдэг ба 13,000 хүнийг цэвэр усаар хангах хүчин чадалтай юм. Цаашлаад өргөтгөл хийж хүчин чадлыг нь нэмэгдүүлбэл 35,000 хүнийг цэвэршүүлсэн усаар хангах боломжтой.

Б.Ч: Оюу толгой компани өнгөрсөн 10 жилийн хугацаанд Ханбогд суманд 56 сая ам.долларын хөрөнгө оруулалт бүхий 30 орчим дэд бүтцийн барилга байгууламж барьсан. Одоо Ханбогдын хөгжлийн стратегийн хүрээнд нэн тэргүүнд 85 сая ам.долларын хөрөнгө оруулалт бүхий зам, хатуу болон зөөлөн дэд бүтцийн бүтээн байгуулалтууд хийнэ. Дэд бүтцийн асуудлыг шийдвэрлэхэд нийт 500 орчим сая ам.доллар шаардлагатай байгаа.

Ханбогд хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөлт 1610 га газрыг хамарна. Шинэ суурьшлын бүсэд орон сууц, хувийн сууц, худалдаа үйлчилгээний цогцолбор барихаар төлөвлөж буй. Эхний ээлжинд 160 айлын орон сууцыг барьж, Оюу толгой компанийн шилжин суурьших анхдагч ажилчдад зориулан хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр түрээслэх, худалдан авах боломжийг бүрдүүлнэ. Хэрэв гэр бүлийн хамт суурьших бол бусад төрлийн дэмжлэг үзүүлэхээр төлөвлөсөн. Хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх шат дараалсан хөрөнгө оруулалт татахын тулд Ханбогдын хөгжлийн хурдасгуур Оюу Толгойн сангаар дамжуулан гадаадын хөрөнгө оруулагчид болон олон улсын сангууд руу хүсэлт гарган ажиллаж байна.

Ханбогдын хөгжлийн хурдасгуур Оюу Толгой сан өнөөдрийн байдлаар ирэх таван жилийн стратеги, төлөвлөгөөгөө эцсийн байдлаар батлаагүй, санал хүсэлт хүлээн авч, зөвшилцөж байна.

-Ханбогдыг ухаалаг, эко хот болгоно гэж байгаа. Үүний тулд ямар бодлого, төлөвлөлт хийж байгаа вэ?

-Н.Ц: Тогтвортой хөгжлийн чиг хандлага, үзэл баримтлалд тулгуурлан хотын шийдлийг аль болох эко байлгахыг зорино. Одоо барихаар төлөвлөж буй бүх барилга, байгууламж дулааны алдагдалгүй байх, сэргээгдэх эрчим хүч ашиглах, Говийн унаган төрхийг хадгалан, хамгаалах, байгалийн нөөцийг зохистой эргэлтэд оруулах зэрэг шаардлага тавина. Тухайн бүс нутгийн хөрс шороонд зохицсон ургамал тарих, ногоон байгууламжийг бий болгох зэрэг хотыг бүхэлд нь эко, ногоон байлгахыг зорино. Нийгмийн хөгжил талаасаа стрессгүй, амьдралын чанарыг сайжруулсан, ая тухтай орчин, төрийн үйлчилгээ хүртээмжийг сайжруулах, таталцлыг бий болгохын төлөө бүх тал хичээх ёстой. Мөн хүлэмжийн хий ялгаруулалтыг багасгах инновацлаг шийдлүүдийг нэвтрүүлэх болно. Түүнчлэн залуучуудын хүссэн бүхэн байдаг, ухаалаг хот болно гэж харж байгаа.

-Нийгмийн чанартай үйлчилгээ хамгийн чухал. Иргэдийн хүссэн нийгмийн үйлчилгээг бий болгочихвол хүмүүс дуртайяа Ханбогдод суурьшихыг хүснэ. Энэ талд ямар бодлого баримтлах вэ?

-Б.Ч: Боловсролын чанар хүртээмжийг сайжруулах хүрээнд Ханбогдын хөгжлийн хурдасгуур Оюу Толгой сангаас нийслэлийн сургуулийн төлөөлөл, удирдлагуудтай уулзалт хийж, боловсролын чиглэлээрх ажлуудаа танилцуулж салбар сургуулиа Ханбогдод байгуулахыг урих болно. Оюу толгой компанийн ажилчдын зүгээс Ханбогд сумын сургууль, цэцэрлэг болон эмнэлгийн хүртээмж, сургалтын чанар стандартыг сайжруулах талд маш сайн анхаарч өгөөрэй гэсэн хүсэлт тавьж байгаа.

Н.Ц: Ханбогд сумыг хот болгон хөгжүүлэх нөр их ажлын бодит үнэнтэй нүүр тулах ёстой гэдгийг би ажил авсан цагаасаа эхлэн хэлсээр ирсэн. Тухайлбал, Улаанбаатар хотын шилдэг бүх багшийг Ханбогд суманд урьж авчраад ажиллуулах боломжгүй. Тиймээс улсын дундаж стандартаас давсан чанартай боловсрол, эрүүл мэндийн үйлчилгээг бий болгох зорилготой ажиллаж байна. Үүний суурь нь юу вэ гэхээр ►

Б.ЧУЛУУНБААТАР:
Өнгөрсөн онд Ханбогдын аж ахуйн нэгж 236,5 сая ам.долларын бараа, бүтээгдэхүүнийг Оюу толгой компанид нийлүүлсэн байна

Ж.НАРАНПҮРЭВ
Хуулийн хэлтсийн ерөнхий менежер

”
Энгийнээр хэлбэл, нэг талд Ханбогд сумын оршин суугчид буюу уугуул иргэдийн хүсэлт, нөгөө талд Оюу толгой төслийн Монголын болон гадаадын хөрөнгө оруулагчдын гэрээгээр тохиролцсон стандарт нэг цэгт уулзах ёстой”

► анги дүүргэлт. Анги дүүргэлтийг 25 хүүхдээс хэтрүүлэхгүй байснаар нэг хүүхэдтэй тулж харьцах багшийн цаг нэмэгдэнэ, чанартай боловсрол олгох суурийг тавина гэж үзэж байгаа. Мэдээж багш нарыг чадавхжуулах олон төсөл хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ. Оюу толгой компаниас зохион байгуулдаг гадаадын тэтгэлэг хөтөлбөрүүдэд Ханбогдын багш, эрүүл мэндийн ажилтан, сувилагч, эмч нарыг түлхүү хамруулъя гэсэн байр суурьтай байгаа.

Ханбогд сумын эмнэлэг дээр хоёр асуудал бий. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн тухай хуульд зааснаар сумын статустай учраас төрийн үйлчилгээний байгууллагуудын орон тоог нэмэх боломжгүй. “Ханбогд хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө 2040”-ийг баталж ажил хэрэг болгож байгаа бол сумын статусыг өөрчлөх зайлшгүй шаардлагатай. Хотын статусаар ажиллах эрхийг нь орон нутгийн засаг захиргаанд нээлттэй болгож өгөх нь зүйтэй. Хотын статустай болсноор орон тоо нэмэх, дэд бүтэц хариуцсан мэргэжлийн хүмүүсийг ажиллуулах боломж нь хууль эрх зүйн хүрээнд нээгдэх юм.

-Сумыг хот болгон хөгжүүлэх статус нь ямар стандарт шаардлагыг хангах ёстой байдаг вэ? Энэ тухай сумын иргэдэд зөв ойлголт өгнө үү?

-Н.Ц: Ханбогдын одоогийн нөхцөл байдал сумын хэмжээнд л байгаа. Барилга, бүтээн байгуулалт, нийгэм рүү чиглэсэн ажлын 50 хувийг хийсний дараа хотын статустай болох асуудлыг хөндөх нь зөв юм болов уу. УИХ-аас баталсан цаасан дээр хот гэсэн статустай олон аймаг, сум бий. Тэгэхээр эхний ээлжид 2024 он хүртэл

зарчмын өөрчлөлт, бүтээн байгуулалтын ажлаа хийж дууссаны дараа сумын статусыг өөрчилж хот болгох асуудлыг ярьж УИХ-аар оруулна гэсэн төлөвлөгөөтэй байна.

-2024 он гэхэд ямар бүтээн байгуулалтын ажлуудыг хийж дуусна гэсэн төлөвлөгөөтэй байгаа вэ?

-Б.Ч: Урьдчилсан байдлаар хатуу дэд бүтэц, нийгмийн дэд бүтэц болон бизнес хөгжил гэсэн гурван чиглэлээр нэн тэргүүний 13 төслийг хэрэгжүүлнэ. Тухайлбал, сумын доторх улсын чанартай болон туслах замуудыг хатуу хүчилттай болгох ажлыг энэ онд багтаан эхлүүлнэ. Галба цэцэрлэгт хүрээлэнг шинэчлэн сайжруулах, амралт спортын цогцолбор барих ажлыг эхлүүлж, 2024 он гэхэд дуусгах төлөвлөгөөтэй байгаа. Мөн гэр хорооллын тохижилтын хүрээнд гудамж төслийг эхлүүлнэ. Энэ төслийн хүрээнд инженерийн шугам сүлжээний холболт, олон нийтийн болон тоглоомын талбай байгуулах, явган хүний зам барих зэрэг ажлыг хийнэ.

-“Эрдэнэс Оюу Толгой” компани болон орон нутгийн иргэдийн хоорондын харилцаа холбоо, хамтын ажиллагаа өнөөдөр ямар түвшинд байна вэ?

-Н.Ц: Бидэнд нэг л зорилго бий. Орон нутгийн иргэд сумаа хот болон хөгжинө гэдэгт итгэж эхэллээ. Оюу толгой компани ажилчдынхаа суурьшлын бүсийг Ханбогд гэж тодорхойлж, ажилчдынхаа аюулгүй, тав тухтай амьдрал, нийгмийн асуудлыг шийдэх хүрээнд 50 сая ам.долларын эхний санхүүжилт хийсэн. Төр засаг, хувийн хэвшил, орон нутгийн иргэд бүгд нэг ойлголт, нэг зорилготой болсон. Энэ ойлголцол, итгэлцэл бидний харилцаа, хамтын ажиллагааг улам ойртуулж, зорьсон зорилгуудаа саадгүйгээр явуулан хэрэгжүүлэх том үндэс болж байгааг онцлон хэлэхийг хүсэж байна.

-Форумаас хойш орон нутгийн аж ахуйн нэгж, жижиг, дунд бизнес эрхлэгчид Ханбогдыг хот болгон хөгжүүлэх төсөлд ямар нэг байдлаар хамтран ажиллах, оролцох хүсэлтээ илэрхийлсэн үү?

-Ж.Н: Энгийнээр хэлбэл, нэг талд Ханбогд сумын оршин суугчид буюу уугуул иргэдийн хүсэлт, нөгөө талд Оюу толгой төслийн Монголын болон гадаадын хөрөнгө оруулагчдын гэрээгээр тохиролцсон стандарт нэг цэгт уулзах ёстой. ►

► Ингэж байж хотын суурь тавигдах учиртай. Өнгөрсөн форумын хэлэлцүүлгийн үр дүнд хоёр тал энэ асуудлаар ойлголцолд хүрэхэд ойртсон байна гэж харагдлаа. Ханбогд нь хотын статустай болсноор олон эерэг үр дагаврыг бий болгох хүлээлттэй байгаа бөгөөд өөрийн бие даасан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, төсөвтэй байхын зэрэгцээ хотын статустай байх нь ач холбогдол, үр дагаврын хувьд Ханбогдод хэрэгтэй. Гэхдээ энэ хүртэлх эрх зүйн орчин, хууль зүйн асуудлыг дахин шинээр авч үзэх нь чухал юм.

Эхний ээлжинд Ханбогд сумын аж ахуйн нэгж, жижиг дунд үйлдвэрлэгчдийн хүсэлт, “Оюу толгой” ХХК-ийн ханган нийлүүлэгчдэд тавьж буй шаардлага-стандарт юугаараа зөрөөтэй болон адил төстэй болохыг тодорхой болгож, ойлголцол, харилцан үүрэг-хариуцлагын нэг түвшин буюу нэг тавцан дээр очих хэрэгтэй байна. Стандартыг тодорхой, ойлгомжтой болгосноор тухайн орон нутгаас бараа, бүтээгдэхүүний ханган нийлүүлэлт, борлуулалт хийх “зам” нээгдэх юм. “Эрдэнэс Оюу Толгой” ХХК-аас энэ ажлыг ойрын хугацаанд хийх нь чухал бөгөөд асуудал хариуцсан нэгжүүд шаргуу ажиллаж байна.

Б.Ч: -Өмнөговь аймагт бүртгэлтэй 600 ААН бий. Үүний 300 нь байнгын үйл ажиллагаа явуулдаг. 101 нь ханган нийлүүлэлтийн чиглэлээр хамтран ажилладаг. Үүнээс 56 аж ахуйн нэгж нь Ханбогд сумын харьяалалтай. Өнгөрсөн онд Ханбогдын эдгээр аж ахуйн нэгж 236,5 сая ам.долларын бараа, бүтээгдэхүүнийг Оюу толгой компанид нийлүүлсэн байна. Форумгаас хойш Ханбогд сумын 10 гаруй иргэн, үйлдвэр эрхлэгчид холбогдож төсөл хөтөлбөрүүд дээр хамтран ажиллах саналаа хэлсэн. Зарим нь тодорхой төсөл хэрэгжүүлэхээр зөвлөгөө мэдээлэл аваад ажиллаж байна. Бид ирэх зургаадугаар сараас Ханбогд сумын бүх багаар явж хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн төсөл, хөтөлбөрөө танилцуулж, иргэдэд мэдээлэл өгнө. Гашуунсухайт боомтын Цагаан хад суурьшлын бүсэд үйл ажиллагаа явуулдаг 250 гаруй аж ахуйн нэгжийн төлөөлөлтэй ч уулзалт хийнэ. Нийгмийн хариуцлагын хүрээнд томоохон тээврийн компаниудыг ажилчдынхаа ар гэр, нийгмийн асуудалд онцгой анхаарч, Ханбогдын бүтээн байгуулалтад оролцож, хувь нэмрээ оруулбал олон боломж, давуу тал бий гэдгийг тайлбарлаж танилцуулах ажил хийхээр төлөвлөж байна.

Ж.НАРАНПҮРЭВ:
Хөрөнгө оруулагч талууд энэхүү гэрээг дахиж сунгах үед Монголын талын 34 хувийг 50 хувьд хүргэнэ гэдэг агуулга бүхий гэрээ хийсэн

-Шинэ суурьшлын бүсэд бизнесийн бодлого, орчныг хэрхэн бий болгоно гэж төлөвлөж байна вэ?

-Н.Ц: Эхний гурван жил хүнс, хөдөө аж ахуй, жижиг дунд үйлдвэрлэлийг дэмжиж бүх талын оролцоог хангаж ажиллах, дунд хугацаандаа нэмүү өртөг шингэсэн үйлдвэрлэл, үйлчилгээ, ноос, ноолуур, арьс шир боловсруулах үйлдвэрийг хөгжүүлнэ. Урт хугацааны зорилтын хүрээнд 2030-2034 онд аялал жуулчлал, дэд бүтэц, мэдээллийн технологийн парк болон бусад шинэ эдийн засгийн салбарыг дэмжин хөгжүүлэхээр төлөвлөсөн. Зарцуулах хөрөнгө хэмжээтэй, хийх ажил их байгаа учир үе шаттай, үр дүнтэй хэрэгжүүлэхийг зорьж байна.

-Бүтээн байгуулалтад хүний нөөцийн хүчин чадал, боломж хэр байгаа вэ? Энэ талаар судалгаа хийсэн үү?

-Н.Ц: Оюу толгой компанийн ажилчдын ар гэрийнхэн гэж харж байгаа. Тэд суурьшаад эхлэхээр хүний нөөц бий болно. Салбар, мэргэжлийнх нь дагуу дахин сургалтад хамруулах ажлыг зохион байгуулах ёстой. Мөн Ханбогд сумын ахмадуудад зориулан шинэ ажлын байр бий болгох боломжийг судалж байна.

Б.Ч: -Барилга, хот байгуулалтын яам, Өмнөговь аймгийн болон Ханбогд сумын захиргаа, Ханбогдын хөгжлийн хурдасгуур Оюу Толгойн сан хамтран “Ханбогд сумын төвийг хөгжүүлэх дөрвөн талт гэрээ”-г 10 жилийн хугацаатай байгуулсан. Уг гэрээний хүрээнд талуудын төлөөллөөс бүрдсэн түншлэлийн хороо байгуулж, Ханбогд сумын захиргаа удирдан чиглүүлж ажиллах юм. Гэрээний гол зорилго нь Ханбогдыг хөгжүүлэх төсөл, хөтөлбөрийг дөрвөн талын дэмжлэгтэйгээр саадгүй, удаашруулахгүйгээр хэрэгжүүлэх талд анхаарах юм.

-Нийслэлийн олон компани Ханбогдын бүтээн байгуулалтад оролцох хүсэлтэй байгаа. Тэдэнд ямар боломж байна вэ?

-Н.Ц: Эхлээд Ханбогдын аж ахуйн нэгжүүдэд боломж олгох бодлого барьж байгаа. Ханбогдын бизнес форумаар ханбогдчууд юу чаддаг, бүтээн байгуулалтад хэрхэн оролцох, тэдний боломж юу байгаа талаар сайтар ярилцаж тодорхой болгоно. Үүний дараа ханбогдчуудын хийж чадахгүй төсөл, ажлууд дээр бусад аж ахуйн нэгжийг татан оролцуулах боломжтой. ►

Л.ӨНӨРБААТАР

Геологи, уул уурхайн
хэлтсийн ерөнхий менежер

” Цаашдаа Хойд Хюго
орд хоёрдугаар
давхарга, Өмнөд Хюго,
Херуга гэсэн орд дээр
геологийн шатны
нарийвчилсан хайгуул
хийвэл эдийн засаг
санхүүгийн тооцоолол
тодорхой болно ”

► -Ханбогдыг шинэ суурьшлын бүс болгосны давуу талуудын талаар ярина уу?

-Н.Ц: Оюу толгойн ээлжийн ажилчид ирэх буцахтай холбоотой нислэгийн зардал маш өндөр гардаг. Хэрвээ Оюу толгойн уурхайн ажилчид Ханбогд суманд суурьшиж эхэлбэл энэ зардлыг хэмнэнэ. Оюу толгой жилд 25 орчим сая ам.долларыг (2023 оны төсөвт туссан дүн) зөвхөн нислэгт зарцуулж байна. Шинэ суурьшлын бүс бий болсноор энэ зардлыг 63 хувиар бууруулж жил бүр 15 сая ам.доллар хэмнэнэ гэсэн үг. Дээрээс нь нийт эдийн засагт ямар өөрчлөлт гарах вэ гэхээр нислэгийн ихэнх зардал нь онгоцны түлшинд явдаг. Бид онгоцны түлшийг өөрсдөө үйлдвэрлэдэггүй улс. Тэгэхээр гадагшаа гаргадаг мөнгө тодорхой хэмжээгээр буурна гэж ойлгож болно.

Оюу толгойн мөнгө яагаад бидний түрүүвчинд орж ирдэггүй юм бэ гэж хүмүүс олонтоо асуудаг. Оюу толгой төсөл хэрэгжиж байгаа учраас Монголоос гарах ёстой зарим зардлыг багасгасан. Мөн Оюу толгой төсөл эдийн засгийн хямралтай, өсөлттэй аль ч үед бидний “гал хамгаалагч” болж тогтвортой орлогыг Монгол Улсын төсөвт бүрдүүлж ирсэн. Монголын олон аж ахуйн нэгж, туслан гүйцэтгэгч компаниас бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ худалдан авдаг гэдэг өнцгөөс харах нь зөв. Зарим хүн 1978 онд нээгдсэн Эрдэнэт үйлдвэртэй жишээд байдаг. Гэтэл Эрдэнэт үйлдвэр хэдэн жил үйл ажиллагаа явуулж байгаа билээ. 2019 оноос хойш л Эрдэнэтээс Монголын талд өгөх ашиг нэмэгдсэн шүү дээ. Оюу толгой

төслөөс 2038 онд хамгийн өндөр ногдол ашиг авах тооцоолол байгаа. Гэхдээ зэсийн үнэ 2025 оноос 15 мянгад хүрэх төсөөлөл байна гэдэг мэдээ олон улсад яваад эхэллээ. Зэсийн үнэ өсөх тусам бид ашиг орлого илүү хүртэх боломжтой болох юм.

Оюу толгой төслийн Монголын талын 34 хувийг нэмэгдүүлэх боломжтой

-Бид Ханбогд сум хот болох хүрээнд энэ чиглэлийн сэдвийг тойрсон асуудлуудаар ярилцлаа. Одоо Оюу толгойн үйл ажиллагаа болон гүний уурхайн олборлолтын талаар ярилцъя. Далд уурхайн олборлолт эхэлчихлээ. Олборлолт эхэлснээс хойш "Эрдэнэс Оюу Толгой" компани энэ төсөл дээр ямар бодлого, үүрэгтэй ажиллах вэ?

-Н.Ц: Бид Оюу толгойн тогтвортой үйл ажиллагааг хангах, Монголын талд үр ашгийг нэмэх гэсэн хоёр гол чиглэл дээр ажиллана. Тогтвортой үйлдвэрлэлийг тасралтгүй явуулахад хамтран ажиллахаар мэргэшсэн боловсон хүчнийг бэлтгэх хүрээнд "Эрдэнэс Оюу Толгой" компанийн Геологи, уул уурхайн хэлтэс ил болон далд уурхай, баяжуулах үйлдвэрийн хүний нөөцийг бэлдэж байгаа. Хэрхэн илүү сайн ажиллах вэ гэдэг дээр бусад компанийн сайн жишгийг судлан Оюу толгойд нэвтрүүлэх чиглэлийг барьж ажиллаж байна.

Санхүү, эдийн засгийн үр ашгийн хувьд "Оюу Толгой" ХХК-ийн зардалд хамгийн их нөлөө үзүүлдэг зээлийн хүүгийн зардлыг хэрхэн бууруулах, яаж хямд эх үүсвэртэй санхүүжилт олох вэ гэдэг дээр дүн шинжилгээ хийж байна. Зарим үйл ажиллагаанд нь зөвлөх үйлчилгээ авч байгаа.

Л.Ө: Оюу толгой төслийн эхний үе шат болох Өмнөд Оюугийн бүлэг орд дахь ил уурхайн олборлолтын үйл ажиллагаа нь хөрс хуулалтын ажил 2011 оны долдугаар сард эхлэн, 2012 оны дөрөвдүгээр сараас хүдэр олборлосноор 2013 оны нэгдүгээр сараас өдөрт 100,000 тонн хүдрийг боловсруулах хүчин чадал бүхий баяжуулах үйлдвэрт хүдрийг боловсруулах ажлыг эхлүүлсэн байдаг.

Ийнхүү ил уурхайн болон баяжуулах үйлдвэрийн үйл ажиллагаа жигдэрч, баяжмалын экспортыг 2013 оны долдугаар сарын 9-ний өдрөөс эхлүүлснээр Хөрөнгө оруулагч тал Хөрөнгө

► оруулалтын гэрээнд туссан “Үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаа эхэлсэн өдөр” нь 2013 оны есдүгээр сарын 1-нд тохиосныг Монгол Улсын Засгийн газарт албан бичгээр мэдэгдсэн.

Харин далд уурхайн блокчлон нураах аргаар Оюу толгойн бүлэг орд дахь Хюго Дамметтын бүлэг орд (Өмнөд Хюго, Хойд Хюго) болон Херуга ордууд дахь зэс, алт, молибдены нөөцийг олборлоно.

Хойд Хюго ордыг хоёр давхарт хуваан олборлох бөгөөд нэгдүгээр давхрын хүдрийн нөөцийг гурван панель буюу хэсэгт хуваан олборлолтын үйл ажиллагааг явуулахаар бэлтгэл бүтээн байгуулалтын ажлууд болох хүдрийг газрын гадарга руу тээвэрлэх зорилгоор бутлуурууд, газрын гадарга хүртэлх конвейерийн систем, үйлдвэрлэл болон агааржуулалтын зорилгоор босоо амнуудыг нэвтрэх, түннел малталтын ажлуудыг 2016 оноос хийж эхлээд байна.

Тус бүтээн байгуулалтын ажлуудын явц 2023 оны дөрөвдүгээр сарын байдлаар 85%-тай байна. Үүнд дараах байгууламжуудын бүтээн байгуулалт үргэлжилж байна.

Агааржуулалтын амууд болох гуравдугаар босоо ам 1130м нэвтрэхээс 539м, дөрөвдүгээр босоо ам 1147м нэвтрэхээс 660м тус тус нэвтрээд байна.

Газрын гадарга хүртэлх конвейерийн системийн угсралтын явц 45.6 хувьтай байна.

Баяжуулах үйлдвэрийн өргөтгөлийн зураг төслийн ажил дууссан бөгөөд өргөтгөлийн барилга угсралтын ажил 15.4 хувь байна.

Анхдагч бутлуур №2-ын хөндийлөн ухах уулын ажил энэ онд дуусч, барилга угсралтын ажил үргэлжлэн хийгдэнэ. 2025 оны 12-р сард Анхдагч бутлуур №2 ашиглалтад орсноор төслийн бүтээн байгуулалтын ажил дуусахаар төлөвлөгдсөн.

Тухайн бүтээн байгуулалтуудын ажлын үр дүнд панель 0-ийн хүрээнд 2022 оны нэгдүгээр сарын 25-нд улны огтлолыг эхлүүлж, 2022 оны зургаадугаар сарын 17-нд анхны хүдэр юүлүүрийг тэсэлж, 2023 оны гуравдугаар сарын 13-нд далд олборлолтын уурхайн үйл ажиллагааг эхлүүлсэн бөгөөд цаашдаа шат дараатайгаар бүтээн байгуулалтуудын ажлуудыг хэрэгжүүлснээр үйлдвэрлэлийн хүчин чадал 2025 оны I улиралд хоногт 30 мянган тонн хүртэл, 2027 онд хоногт

45 мянган тонн хүртэл, 2030 онд хоногт 95 мянга хүртэл тонн хүрэхээр төлөвлөж байна.

Далд уурхайн олборлолтын үйл ажиллагаа эхэлж байгаатай холбоотой блокчлон олборлох технологи, геотехникийн чиглэлээр мэргэжилтнүүдийг чадавхжуулах, бэлдэх шаардлага гарч байгаа ба Геологи, уул уурхайн хэлтэс сар тутам Оюу толгой уурхай дээр очиж ажиллаж байна, мөн чадавхжуулах сургалтуудад хамрагдан, дэлхийн бусад жишиг уурхайн туршлагын талаар судалж байна.

Б.Баяр-Өлзий: (Санхүү шинжилгээний хэлтсийн ерөнхий менежер) Далд уурхайн олборлолт эхэлсэнтэй холбоотойгоор баяжуулах үйлдвэрлүү орох хүдрийн агуулга өсөж, үйлдвэрлэх баяжмалын агуулга болон хэмжээнд нөлөөлснөөр борлуулалтын орлого, ашигт ажиллагаа өсөж байгаа. Оюу Толгой төслийн урт хугацааны санхүүгийн загварт зэсийн үнийг 7,700 ам.доллар, алтыг 1,486 ам.доллараар тооцсон. Бусад олон улсын банк болон брокерууд зэс, алтны үнийг урт хугацаандаа бидний тооцоноос өндөр байна гэж таамаглаж байна. 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 20-ны өдрийн байдлаар Лондоны металлын биржийн алтны үнэ 2,005 ам.доллар (унц), зэс 8,865 ам.доллар (тонн) хүрээд байна. Энэ бүхэн бидэнд эерэг нөлөө үзүүлнэ. "Оюу толгой" ХХК-ийн урт хугацааны санхүүгийн загвараас харахад 2025 оноос Оюу толгой төслийн эерэг мөнгөн урсгал огцом нэмэгдэх бөгөөд Монголын тал 2037 оноос ногдол ашиг авч эхлэхээр байна. 2037-2039 оны хооронд Монгол улсад ногдох ногдол ашгийн хэмжээ хамгийн өндөр байх ба хэрвээ зэсийн үнэ бидний төлөвлөснөөс өндөр болбол Монгол Улсын ногдол ашиг авч эхлэх хугацаа наашилж хэмжээ өсөх төсөөлөл бий. "Оюу Толгой" ХХК нь техник, эдийн засгийн үндэслэлийн тодотголоо 2023 оны эхний хагаст боловсруулан холбогдох байгууллагад хүргүүлэхээр ажиллаж байна. Тэр үед энэ тоон үзүүлэлтүүд өөрчлөгдөх байх.

Н.Ц: -Цаашид өртгийн хэмжээ өсөхгүй, харин дэлхийн зах зээл дээрх металлын үнэ нэмэгдэхээр бидний орлого автоматаар дагаж өснө гэсэн үг. Үүнийг дагаад бидний хүртэх ногдол ашиг нэмэгдэж хугацаа нь наашилна гэж ойлгож болно.

-Монгол Улс ногдол ашиг авахаас өмнө Оюу толгойн нөөц дуусаж "Рио Тинто" групп ►

Л.ӨНӨРБААТАР
Оюу толгойн
нөөцийг
богино
хугацаанд
олборлож
дуусгах
боломжгүй.
Баяжуулах
үйлдвэр
өдөртөө
100 мянган
тонн хүдэр
боловсруулж
баяжуулах
хүчин
чадалтай

Б.БАЯР-ӨЛЗИЙ
Санхүү шинжилгээний
хэлтсийн ерөнхий менежер

” борлуулалтынхаа орлоготой харьцуулахад 130 хувь Монголд орж ирсэн. Борлуулалтын орлого 100 хувь Монголд орж ирээд дахин 30 хувь нэмэгдсэн гэж хэлж болно ”

► Монголоос гараад явна. Тэр үед монголчууд ухсан нүхтэй л үлдэнэ гэдэг ойлголт ард, иргэдийн дунд нэлээд байгаа. Үүн дээр та бүхэн мэргэжлийн талаас нь тайлбарлаж хариулт өгнө үү?

-Б.Б: Оюу толгой төсөл нь Монголын эдийн засагт ногдол ашгаас гадна шууд болон дам байдлаар асар их эерэг нөлөө үзүүлж байгаа гэдгийг ойлгох хэрэгтэй. Тухайлбал, экспортын орлогын нэлээдгүй хувийг Оюу толгой бүрдүүлдэг. Оюу толгойн экспортын орлогыг 2023 оны дүнтэй харьцуулж үзэхэд энэ хэмжээ 2025 онд хоёр дахин, 2030 онд 3.2 дахин өсөхөөр байна. Оюу толгой төсөлд ханган нийлүүлэгч, туслан гүйцэтгэгч компаниудтайгаа нийлээд 20 мянган ажилтан ажиллаж байна. Тэд бүгд Оюу толгой төслийн үр шимийг хүртэгсэд. Оюу толгой төслийн үр ашгийг зөвхөн ногдол ашгаар хязгаарлаж болохгүй.

Л.Ө: Оюу толгой ордын нөөцийг олборлон, боловсруулах ажил нь баяжуулах үйлдвэрийн хүчин чадалтай уялдах бөгөөд баяжуулах үйлдвэр өдөртөө 100 мянган тонн хүдэр боловсруулах хүчин чадалтай тул богино хугацаанд их хэмжээгээр олборлох боломжгүй юм. Цаашлаад өнөөдрийг хүртэл оруулсан хөрөнгө оруулалтаар барьж байгуулсан бүтээн байгуулалт, дэд бүтцүүдийг Хойд Хюго ордын 2 давхар, Өмнөд Хюго, Херуга ордуудын хүдрийг олборлон, боловсруулахад ашиглах нь тодорхой гэж ойлгож байгаа. Тэгэхээр эдгээр ордуудыг ТЭЗҮ, санхүүгийн тооцоололд тусгасан төлөвлөгөөний дагуу олборлон, боловсруулахад талууд хамтран ажиллах бөгөөд

хурдан хугацаанд олборлоод Монголын хилээр гаргана гэдэг нь боломжгүй харагдаж байна.

-Оюу толгой төслийн санхүүжилтэд авсан зээлийн хүүг тодорхой хэмжээгээр бууруулж чадвал төслийн үр ашиг сайжирна гэж байсан. Энэ асуудал ямар шатандаа явж байгаа вэ? Үр ашгийг нэмэгдүүлэх, ногдол ашиг авч эхлэх хугацааг аль болох наашлуулах зэрэг ажил хэр нааштай байна вэ?

-Н.Ц: Оюу толгойд систем, менежментийн үйлчилгээг "Рио Тинто" компани үзүүлдэг. "Рио Тинто"-гийн хөрөнгө оруулалт, санхүүгийн зөвлөх багтай бид хамтран ажиллаж байна. Энэхүү хамтын ажиллагааны үр дүнг одоо хэлэх боломжгүй. Гэхдээ одоо бид ахуйн хэрүүлээс илүүтэй яавал Монголын тал илүү хожих вэ, өндөр өртгийг хэрхэн бууруулах вэ гэдэг стратеги дээр ирчихсэн.

Ж.Н: Төслийн өртөг, зардлыг бууруулахаас гадна орлогыг нэмэгдүүлэх чиглэлд "Эрдэнэс Оюу Толгой" ХХК анхаарч ажиллаж байна. Нөгөөтээгүүр, эрчим хүчний асуудлаа аль болох богино хугацаанд яаралтай шийдвэрлэх нь Оюу толгой төсөлд ч, Монголд ч ач холбогдолтой сэдэв юм. Өнгөрсөн хугацаанд Оюу толгой төслийн эрчим хүчний хангамжтай холбоотой тодорхой зардлуудыг импортын эрчим хүчний төлбөрт төлсөн нь харамсмаар. Хэрвээ төсөлд эрчим хүчийг импортоор бус дотоодоос ханган нийлүүлдэг байсан бол манай улс үндсэндээ дахиад нэг дулааны цахилгаан станц барьчихаад үр шимийг хүртэж байхыг үгүйсгэхгүй.

Оюу толгой төслийн хувь эзэмшигч талуудын хооронд байгуулсан "Хөрөнгө оруулалтын гэрээ"-гээр татварын зохих асуудлыг тогтворжуулсан байдаг. Гэхдээ энэ нь татварын тогтворжуулалт болохоос бус Монгол Улсын хууль тогтоомжийг бүхэлд нь тогтворжуулаагүй гэдгийг ойлгох хэрэгтэй. Монголын татварын байгууллагаас хууль тогтоомжид заасан татварын хяналт шалгалтыг "Оюу толгой" ХХК-д хэрэгжүүлж, татварын хяналт шалгалтын дүн, акттай холбогдуулан талууд өөр өөр байр суурийг илэрхийлснээр арбитрт татварын маргаан үүсэж, зохих ажиллагаа хийгдэж байна. Татварын хяналт шалгалтын дүн, акттай холбогдуулан "Оюу толгой" ХХК хууль тогтоомжийн хүрээнд нэг их наяд төгрөгийн татварыг төлсөн, энэ талаар олон эх сурвалжаар мэдээлэл нийтэд түгсэн учраас олон нийт зохих мэдээлэлтэй байгаа болов

► уу. Үл ойлголцол мэдээж байгаа. Уг асуудалтай холбогдуулан Монгол Улс зохих хууль тогтоомжоо боловсронгуй болгох, сайжруулах, эргэн харах, харин гадаадын хөрөнгө оруулагч тал менежмент, үйл ажиллагаа, нягтлан бодох бүртгэл, татварын асуудлаа эргэн харах, эргэцүүлэх зэргээр бодох асуудал хоёр талд цөөнгүй байгаа болов уу.

-Манай Засгийн газар Оюу толгой төслийн 34 хувийг эзэмшдэг. Энэ хувь хэмжээг анх гэрээ хийхэд нэмэх боломж байсан уу. Энэ асуудалд иргэд бас нэлээдгүй асуудал ярьдаг шүү дээ. Цаашид манай талын хувийг нэмэх боломж бидэнд бий юу?

-Ж.Н: Энгийнээр хэлбэл, хуульд зааснаар стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордын хайгуул, нөөцийг тогтоох ажлыг гадаадын хөрөнгө оруулагчийн зардлаар гүйцэтгэсэн бол 34 хувийг, дээрх зардлыг улсын төсвөөр гүйцэтгэсэн бол 50, түүнээс дээш хувийг төр эзэмших учиртай юм.

Харин Оюу толгой төслийн хувьд ХӨОГ-г талууд анх байгуулахдаа түс гэрээ нь эхний ээлжинд 30 жилийн хугацаатай байхаар, гэрээг сунгахдаа Монголын талын эзэмшиж буй 34 хувийг тодорхой нөхцөлтэйгөөр 50 хувьд хүргэх талаар тохиролцсон байдаг. Тиймээс ХӨОГ-г гэрээг сунгах агшинд Монголын тал эзэмшил хувь хэмжээгээ нэмэх боломжтой юм.

Хоёрдугаарт, Монголын талын хүртэх өгөөжийг нэмэх талаарх хувилбаруудыг судалж байгаа. Тухайлбал, IPO гаргах замаар хөрөнгө босгож болно. Ингэснээр Оюу толгой төслийг санхүүжүүлэх боломж харьцангуй утгаараа бүрдэх бөгөөд Монголын хүртэх ногдол ашиг, өгөөжийн хугацаа наашлахад зохих нөлөөлөл үзүүлэхийг үгүйсгэхгүй. Товчхондоо, нэг талаас дэлхийн металлын үнийн өсөлт дээр нэмэх нь IPO гаргасан тохиолдолд төслөөс Монголын талын хүртэх ногдол ашиг, өгөөжийн хугацаа бүр илүү наашлах боломж бий.

-Дэлхийн зах зээл дээрх зэсийн ойрын ирээдүй, үнэ ханшийн өсөлт, хэрэглээний талаар мэдээлэл өгнө үү?

-Н.Ц: Хүн төрөлхтөн өнөөдрийг хүртэл нийлээд 700 сая тонн зэс бүтээсэн. 2050 он гэхэд хүлэмжийн хийн ялгарлыг тэг болгох зорилтоо хангахын тулд 1,4 тэрбум тонн зэс хэрэгтэй гэсэн тооцоо гарсан. Хамгийн анх МЭӨ 5000 онд Чили

улс зэс хайлуулах үйлдвэр байгуулснаар албан ёсны үйлдвэрлэл бий болсон гэж үздэг. Тэр үеэс өнөөдрийг хүртэл хугацаанд хүн төрөлхтөн 700 сая тонн зэс үйлдвэрлэсэн. Гэтэл одоо дэлхийгээрээ нийлээд 27 жилийн хугацаанд 1,4 тэрбум тонн зэс үйлдвэрлэх шаардлагатай болж байна. Тиймээс зэсийн үнэ өсөхөөс өөр аргагүй төлөв харагдаж байгаа юм. Дэлхийн ихэнх мега төслийг хэрэгжүүлэхэд 20 жил зарцуулдаг. Гэтэл ард иргэд зэсийн үнэ 15 мянган ам.долларт хүрвэл 330 трубаг гурваар үржүүлэх ёстой юм шиг зүйл яриад байна. Оюу толгойн бүлэг ордоо ашиглаж Монголын талын хүртэх өгөөжийг бид нэмэгдүүлэхийг хичээж байгаа. Оюу толгой уурхайг 2100 он хүртэл ажиллана гэж урьдчилсан байдлаар тооцоолж байна. Бидэнд маш их боломж байхад хэрэггүй зүйл дээр үл ойлголцол бий болгож энэ төслийн хурдыг сааруулж, зогсоож болохгүй. Харин улсын түвшинд харвал өөр олон зэсийн уурхай ашиглалтад ороосой гэж бодож, чиглэж ажиллах ёстой.

-Оюу толгой төслийн мөнгийг Монголын банкуудаар дамжихгүй байна гэж боддог иргэд бас байна. Үүнд хариулт өгнө үү?

-Н.Ц: Монголын арилжааны банкаар дамжиж байгаа. Тухайлбал, 2015 онд 869 сая ам.доллар, 2016 онд 742 сая ам.доллар, 2017 онд 1.0 тэрбум ам.доллар, 2018-2019 онд 3.0 тэрбум ам.доллар, 2020 онд 1.3 тэрбум, 2021 онд 1.7 тэрбум, 2022 онд 1.8 тэрбум ам.доллар Монголын банкаар дамжсан. 2019 онд борлуулалтын орлого 1.1 тэрбум ам.доллар байсан хэдий ч далд уурхайн бүтээн байгуулалттай холбоотойгоор гадаадын хөрөнгө оруулагчид нэмэлт санхүүжилт хийж, нийт 1.6 тэрбум ам.долларыг Монголд оруулж ирсэн байна. 2022 оны эцэст манай улсын валютын нөөц 3.4 тэрбум долларт хүрсэн гэж мэдээлж байлаа. Оюу толгой төслийн хувьд 2022 онд 1.4 тэрбум ам.долларын борлуулалтын орлоготой ажилласан ч 1.8 тэрбум ам.долларыг Монголын банкуудаар дамжуулан оруулж ирсэн байна.

Б.Б: Үүнийг борлуулалтын орлоготой нь харьцуулахад 131 хувь буюу Оюу толгойн борлуулалтын орлого Монголд 100 хувь орж ирсэн төдийгүй үүн дээр дахин нийт борлуулалтын орлогын 30 хувьтай тэнцэхүйц хэмжээний нэмэлт хөрөнгө оруулалт орж ирсэн байна. ■

Б.БАЯР-ӨЛЗИЙ:
2025 оноос
Оюу толгой
төслийн
эрэг мөнгөн
урсгал огцом
нэмэгдэх
бөгөөд
Монголын тал
2037 оноос
ногдол ашиг
авч эхлэхээр
байна

Байр суурь

Засгийн газрын
хэрэг эрхлэх
газрын дэд дарга

У.Бямбасүрэн: Уул уурхайн бус эдийн засгийн бусад салбарыг хөгжүүлэх нь зүйтэй

-Оюу толгой төсөл хэрэгжихээс өмнө Ханбогд 2000 гаруй хүн амтай, бусад сумтай адил байлаа. Харин уул уурхайн томоохон төсөл хэрэгжиж эхэлсний үр дүнд хүн амын суурьшил нэмэгдсээр байна. Нэгэнт хүн амын төвлөрөл бий болж, эдийн засгийн боломж өссөөр буй сумыг зөв бодлого, төлөвлөгөөгөөр хот болгон хөгжүүлэх нь зүй ёсны хэрэг.

Тиймээс Засгийн газраас Ханбогд хотыг хөгжүүлэх ерөнхий төлөвлөгөөг өнгөрсөн онд баталсан. Засгийн газрын Шинэ сэргэлтийн бодлогын чухал бүрэлдэхүүн хэсэг нь Хот, хөдөөгийн сэргэлт юм. Харин хот, хөдөөгийн сэргэлтийн гол зорилго нь хотод ч, хөдөөд ч хүн амьдрахад таатай орчин нөхцлийг бүрдүүлэх.

Хүн амын тал нь бөөгнөрсөн Улаанбаатар хотод амьдрах биш, ажлын байр болон үйлдвэрлэл хөгжсөн, хүн амьдрах таатай орчин нөхцөл бүрдсэн сум сууринг илүү хөгжүүлэхэд Засгийн газрын бодлого чиглэж байгаа юм.

Уул уурхайн үйл ажиллагаа тодорхой цаг хугацаатай. Тиймээс бид Ханбогд сумыг хөгжүүлэхдээ уул уурхайн бус эдийн засгийн салбарыг хөгжүүлэхэд анхаарах ёстой. Ханбогд сумыг хот болгон хөгжүүлэх бас нэг таатай зүйл нь цаг агаарын дулаан уур амьсгал гэж бодож байна. Хамгийн хүйтэн улиралд ч Улаанбаатар хотоос тодорхой хэмээр илүү дулаахан байдаг. Энэ нь хүн ам суурьшиж, ая тухтай орчин бүрдүүлэхэд том түлхэц болох болов уу гэж бодож байна. ■

Жижиг, дунд
үйлдвэрийн газрын
дарга

Ч.Эрдэнэсайхан: Ханбогд суманд хоршоо хөгжих бүрэн боломжтой

-Жижиг, дунд үйлдвэрийн газар хөдөө орон нутагт хэр хүрч ажиллаж байна вэ? Тухайлбал, Өмнөговь аймгийн жижиг, дунд үйлдвэрлэгчидтэй хэрхэн хамтран ажилладаг вэ?

-Өмнөговь аймаг улсын төсөвт багагүй орлого бүрдүүлдэг. Тухайлбал, 2021-2022 онд 11 тэрбум төгрөгийг төсөвт оруулсан. Үүнээс жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх сангаар дамжиж Өмнөговь аймгийн жижиг, дунд үйлдвэр эрхлэгчдэд нэн хөнгөлөлттэй зээл олгодог. Өнгөрсөн онд Ханбогд сумын таван аж ахуйн нэгжид нэг тэрбум гаруй төгрөгийн зээл олгосон байна. Мөн хоршоо хөгжүүлэх сан гэж бий. Ханбогд сумын хувьд 470-480 сая төгрөгийн хоршоо хөгжүүлэх сангийн хөрөнгөтэй. Үүнээс энэ онд 89 сая төгрөгийг хоёр хоршоонд өгсөн. Тус сумын онцлог нь хөрөнгө санхүүгийн дэмжлэг маш сайн, бүтээгдэхүүнээ борлуулах зах зээл нь бэлэн байна. Тиймээс үндэсний томоохон компаниуд нэгж салбараа Ханбогд суманд байгуулж орон нутаг руу шилжих хэрэгтэй.

-2023-2024 онд Ханбогд сум руу чиглэсэн ямар төсөл хөтөлбөр хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн бэ?

-Аймаг, орон нутгийн захиргаатай хамтраад зээл олгох боломжтой. Ханбогд сумын нэг онцлог нь борлуултын хувьд асуудалгүй, гол нь захиалагчийн чанар стандартыг хангаж чадвал томоохон уул уурхайн компаниуд худалдан авах бүрэн боломжтой. Хамгийн гол нь хүчин чадал, хүний нөөц дээр анхаарах хэрэгтэй. Бас нэг давуу тал нь хоршоо хөгжих бүрэн боломжтой. Хоршоодыг нь Оюу толгой компаниас маш сайн дэмждэг.

Хоршоодыг дэмжих төслийн багийнхан, мөн Оюу толгойн орон нутаг хариуцсан зөвлөхтэй уулзахад Ханбогд суманд хоршоо хөгжүүлэх, малчид нь Оюу толгойн үр шимээс илүү их хүртэх боломжтой талаар ярилцсан. Энэ хүрээнд өнгөрсөн сард Ханбогдын малчдад зориулж хоршоодод сургалт хийсэн. Мөн энэ сургалтын үеэр Ханбогдод үйл ажиллагаа явуулдаг 7-8 хоршоог нэгтгэж дундын хоршоо болгох асуудлаар санал солилцсон. ■

Цахим хөгжил,
харилцаа
холбооны дэд сайд

Ж.Эрхэмбаатар: Дижитал дэд бүтцийн ажлыг бүрэн хийж дууссан

-Засгийн газрын “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ын Хөдөөгийн сэргэлтийг бодит ажил хэрэг болгоход дэд бүтцийн хөгжүүлэлт, төлөвлөлт маш чухал. Энэ хүрээнд Цахим хөгжил, харилцаа холбооны яамнаас дижитал дэд бүтцийг бий болгохоор тууштай ажиллаж байна. Ханбогд сумын хувьд дижитал дэд бүтцийн ажлыг бүрэн хийж дууссан.

Энэ онд дөрвөн сумыг шилэн кабелиар холбохоор төлөвлөсөн. Ингэснээр Монгол Улсын бүх сум шилэн кабелиар холбогдож дуусна. Мөн Өмнөговь аймгийн Гашуунсухайт боомтын Цагаан хад суурьшлын бүсэд төрийн цахим үйлчилгээний “Хурдан” цэг нээлээ. Тус цэгийг

нийслэлийн 14 цэгт нээгээд байна. Мөн хилийн чанадад ажиллаж амьдардаг монголчууддаа төрийн үйлчилгээг хүргэхээр БНСУ-ын Сөүл хотын дипломат төлөөлөгчийн газар, хөдөлмөр халамжийн үйлчилгээний төв, Пусан хотын дипломат төлөөлөгчийн газар болон Австрийн Вена хотод төрийн үйлчилгээний “Хурдан” цэгийг байгуулсан. Энэ ондоо 55 байгууллагын 790 орчим төрийн үйлчилгээг иргэд “Хурдан” цэгээр дамжуулан авах боломж бүрэн бүрдэнэ.

Иргэд орон зай цаг хугацаанаас үл хамаарч төрийн үйлчилгээг цахимаар хурдан шуурхай, хүндрэл чирэгдэлгүй, хамгийн ойр цэгээс авдаг болно. ■

Зээлийн батлан
даалтын сангийн
Төслийн бизнес
хөгжлийн газрын
дарга

Э.Тамир: Ханбогдыг хот болгоход дэмжлэг үзүүлэх бүтээгдэхүүн гаргасан

-Зээлийн батлан даалтын сангаас орон нутгийн аж ахуйн нэгжид ямар боломж, хөнгөлөлт үзүүлж байгаа вэ?

-Манай сан жижиг, дунд үйлдвэрлэгчдэд зээлийн 60 хүртэлх хувийг нь батлан даалт хийдэг. “Ханбогд-Бүтээн байгуулалт, Ажлын байр” форумын үеэр тус сумын удирдлагуудтай цаашид хамтран ажиллах хүрээнд санамж бичигт гарын үсэг зурлаа.

Санамж бичгийн хүрээнд Ханбогд суманд үйл ажиллагаа явуулж буй жижиг, дунд үйлдвэрлэл эрхлэгчдэд шаардлагатай санхүүжилт авахад нь батлан даалтын дэмжлэг үзүүлэх юм.

Батлан даалтыг жижиг, дунд үйлдвэрлэл эрхлэх зөвшөөрөл авсан аж ахуйн нэгж авах бүрэн боломжтой. Зээл авах өргөдлөө гаргаж банкнаас тус өргөдөл нь шийдэгдсэний дараа барьцаа хөрөнгөний дутагдалтай хэсэгт батлан даалт гаргана гэсэн үг.

-Танай сангаас ямар төрлийн зээлд батлан даалт хийдэг вэ?

-Арилжааны банкны бизнесийн зээл дээр суурилсан, банкны тогтоосон хүү, хувь, хугацаан

дээр суурилж батлан даалт гаргадаг. Хоёрдугаарт, Азийн хөгжлийн банкны төсөл дээр арилжааны банктай хамтарсан санхүүжилт хэлбэрээр олгодог. Энэ нь жилийн 8,8 хувийн хүүтэй 10 жил хүртэлх хугацаатай зээл гарч байгаа. Мөн банк бус санхүүгийн байгууллагын бүтээгдэхүүн дээр батлан даалт хийнэ. Зарим аж ахуйн нэгж банкнаас зээл авахад маш их хугацаа шаарддаг. Тиймээс банк бус санхүүгийн байгууллагыг зорих нь их. Үүнд манайхаас зээлийн 60 хүртэлх хувийг нь батлан даалт хийж байна.

Жижиг, дунд үйлдвэрлэгчдийг дэмжихээс гадна Ханбогд сумыг хот болгон хөгжүүлэх зорилгод дэмжлэг үзүүлэх бүтээгдэхүүн гаргасан. Тухайлбал, ипотекийн урьдчилгаа төлбөрт батлан даалт гаргаж байгаа. Энэ нь ипотекийн зээлд хамрагдаж буй иргэдийн урьдчилгаа төлбөрийн 30 хувийнх нь 60 хувь буюу нийт үнийн дүнгийн 18 хувьд нь батлан даалт гаргана гэж ойлгож болно. Ингэснээр Ханбогд суманд шилжин ирэгсэд тохилог орон сууцанд үнийн дарамтгүй, урьдчилгаа төлбөрт хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр орох боломжтой болсон. ■

Р.Сэддорж: Орон сууц барих компаниудыг урьж байна

Өмнөговь
аймгийн
Засаг дарга

Өмнөговь аймаг нь Монгол Улсын орчин цагийн уул уурхай, боловсруулах, аж үйлдвэрийн салбарын шинэ хөгжлийн эхлэл, үндэсний аж үйлдвэрийн тэргүүлэх бүс нутаг болон хөгжиж байна. Ханбогдын хувьд стратегийн ач холбогдолтой, Өмнөговь аймгийн томоохон сумын нэг. Аймгийн зүгээс бүх сумаа ижил түвшинд хөгжүүлэхийг эрмэлздэг.

Тэр дундаа Ханбогд сум Оюу толгой уурхайг түшиглэн өдөр бүр жижиг, дунд үйлдвэрлэл, аж ахуйн нэгжүүд шинээр нэмэгдсээр байгаа. Үүнийг дагаад тус сумын цахилгаан, эрчим хүчний хэрэглээ жилээс жилд нэмэгдэж байна. Тиймээс нэн тэргүүнд цахилгаан станц барих төслийг түргэвчилж 2024 он гэхэд ашиглалтад оруулах шаардлага бий.

Оюу толгой компани Ханбогд сумыг 2040 он хүртэл хөгжүүлэх ерөнхий төлөвлөгөөний хүрээнд 50 сая ам.долларын хөрөнгө оруулалт хийж хот болгон хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлж байгаа. Оюу толгой уурхайн ажилтнуудын ар гэр, ахуй амьдралыг Ханбогд суманд төвхнүүлэх, нийслэл хотын хэт нягтаршлыг багасгах зорилгоор ая, тухтай, орчин үеийн эко хотыг сүндэрлүүлэх зорилгыг төр, хувийн хэвшил, хөрөнгө оруулагчид тавин ажиллаж байгаад өмнөговьчууд баяртай байна.

Манай аймгийн нутаг дэвсгэр дээр Монголын

хоёр том боомт бий. Гашуунсүхайтын боомт нийт экспортын 48, Шивээхүрэнгийн боомтоор 28 хувийг гаргаж байна.

Засгийн газрын “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ын Хөдөөгийн сэргэлт зорилтын хүрээнд Улаанбаатар хотоос шилжин ирэх иргэдийг хүлээн авах бэлтгэл ажлын эхлэл тавигдлаа. Чанартай боловсрол, эрүүл мэндийн үйлчилгээтэй, чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрүүлэх спорт цогцолбор, түүх соёлын музей зэрэг томоохон бүтээн байгуулалт хийснээр Оюу толгой төсөлтэй хамтардаг, мөн Гашуунсүхайт боомт дээр үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгж, 21 аймгийн иргэн Ханбогд суманд суурьших боломж бүрдэж байна.

Мөн Цахим хөгжил, харилцаа холбооны яамнаас Гашуунсүхайт боомтын Цагаан хад суурьшлын бүсэд төрийн цахим үйлчилгээний “Хурдан” цэг нээлээ. Ингэснээр тус бүсэд ажиллаж, амьдардаг 23 мянга гаруй иргэн төрийн үйлчилгээг хамгийн ойр цэгээс, хурдан, шуурхай авах боломж бүрдэж байгаа юм.

Иргэд бичил болон жижиг, дунд үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг дэмжих хүсэлтийг их хэлдэг. Тиймээс жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих хүрээнд хөнгөлөлттэй зээлийг жинхэнэ эздэд нь олгохыг зорьж байна. Аймгийн Засаг даргын тамгын газраас таван тэрбум төгрөгийг үйлдвэрлэл эрхлэгчдэд олгож байгаа. Өнөөдрийн байдлаар аймгийн хэмжээнд найман тэрбум төгрөгийг хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр гурван хувийн хүүтэй зээл олгожээ.

Мөн Оюу толгой уурхайн ажилтнууд Ханбогд суманд суурьшиж тохь, тухтай орчинд амьдрахыг маш их хүсдэг. 14/14 ээлжээр ажиллах нь гэр бүл салалтын шалтгаануудын нэг болж байна гэж үзэж байгаа юм.

Тиймээс Ханбогд, Гурвантэс, Цогтцэций суманд хувийн орон сууц барих аж ахуйн нэгж компаниудыг урьж байна. Орон сууц барих газар болон дэд бүтцийн асуудлуудыг шийдэх тал дээр бид бүхэн хүчин чармайлт гаргаж ажиллах болно. ■

П.Ганбат: Бид олон улсын стандартыг баримталдаг

"Bluefin" ХХК-ийн
Ерөнхий захирал

- "Bluefin" компани 2022 оны дөрөвдүгээр улирлаас Оюутолгой төсөлтэй хоол үйлдвэрлэлээр хамтран ажиллаж эхэлсэн. Нийт хүнсний худалдан авалтынхаа 20 хувийг Даланзадгад, Ханбогд сумын 10 гаруй ханган нийлүүлэгчээс авдаг.

Өмнөговь аймгийн хүнсний үйлдвэрлэл эрхлэгчдэд манай компанийн зүгээс эрүүл ахуйн стандартыг мөрдөх гэсэн ганц шаардлага л тавьдаг.

Оюу толгой бол "Рио Тинто" группийн хувьд томоохон мега төсөл. Гадаадын хөрөнгө оруулалттай мега төсөлтэй хамтран ажиллахын тулд олон улсын стандарт, шаардлагыг зайлшгүй хангах ёстой. Тиймээс бид олон улсын стандартыг баримтлан ажилладаг.

Орон нутгаас ханган нийлүүлэлт, хүнсний

бүтээгдэхүүн худалдан авалт хийхэд бэлэн. Ханган нийлүүлэгчид заавал олон улсын стандартыг дагаж мөрдөх албагүй ч ядаж Монгол Улсын стандартад нийцсэн эрүүл хүнс, хагас боловсруулсан бэлэн бүтээгдэхүүн нийлүүлбэл худалдан авах суваг нь хэзээд нээлттэй байна.

Бид худалдан авалтаа цааш нь хөгжүүлж, 2023 оны эцэст ханган нийлүүлэлтийнхээ 30 хувийг Өмнөговь аймгаас авахыг зорьж байгаа. Төмс, хүнсний ногоо зэрэг бүтээгдэхүүнийг Эрээн-Замын-Үүдээр дамжуулан Улаанбаатар хотод ирсэн хойно нь Өмнөговь руу тээвэрлэж татаж авахгүйгээр Өмнөговь аймгийн иргэд, ногоочид, үйлдвэрлэгчдээс шууд татан авах хүсэл сонирхол бий. Гэхдээ стандарт, аюулгүй ажиллагааны стандартыг мөрдөх ёстой гэдгээ мартаж болохгүй.

Б.Сэр-Од: Бизнес хөгжлийн паркттай болмоор байна

Ханбогд сумын
хувиараа бизнес
эрхлэгч/

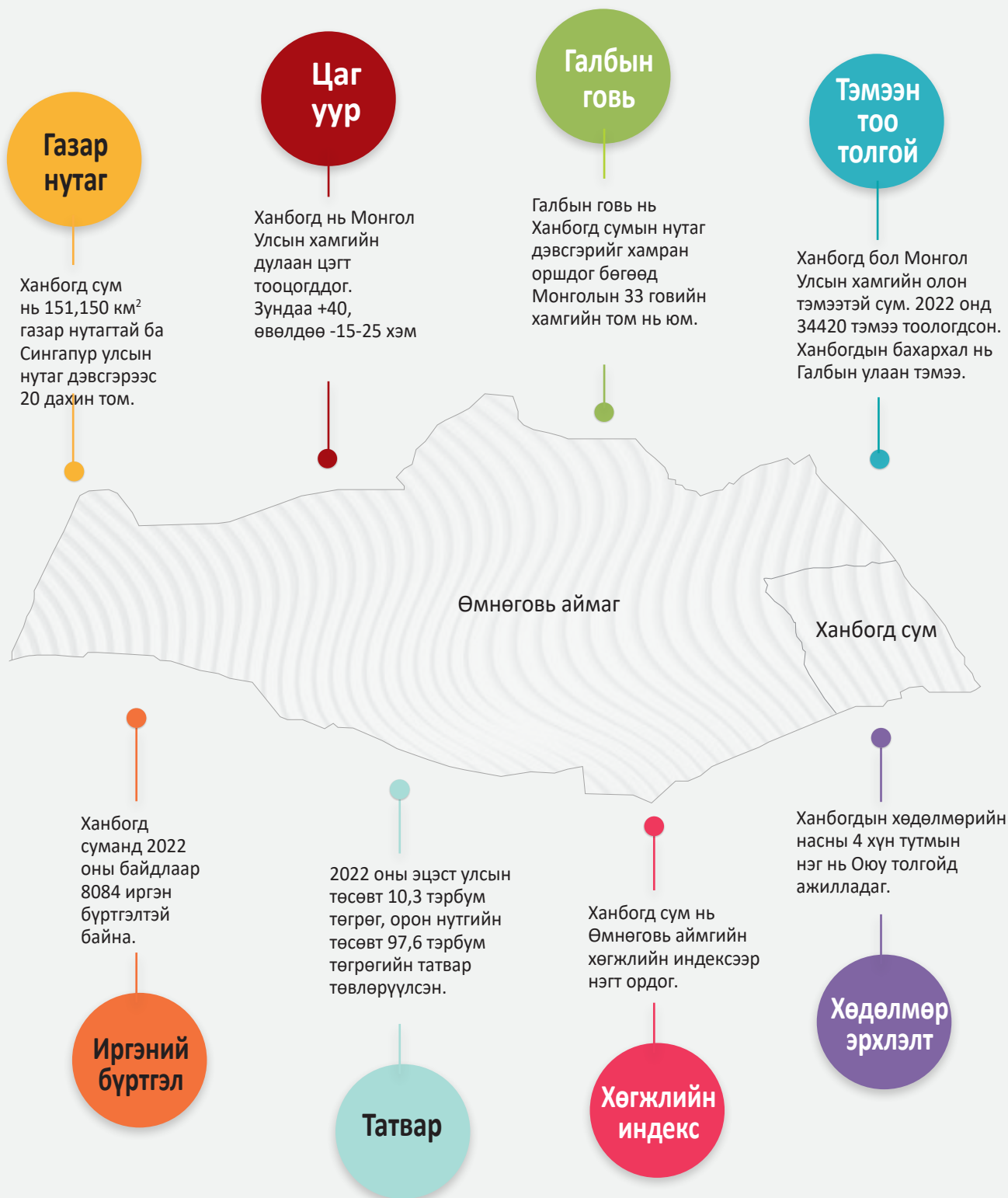
- Би малын гаралтай түүхий эд боловсруулдаг үйлдвэртэй болох мөрөөдөлтэй. 2015 оноос хойш Оюу толгой компаниас зарласан тендерт үйгагүй оролцож, төсөл бичиж ханддаг. Ноос угаах, дайвар бүтээгдэхүүн боловсруулах зэрэг олон төсөл бичсэн. Төсөл бичихдээ альхэсэг дээр алдсан гэдгээ мэдэхгүй болохоор сайжруулалт хийж чаддаггүй. Тиймээс сумандаа бизнес хөгжлийн паркттай болж зөвлөгөө, мэдээлэл авдаг, чадавхжуулах сургалт зохион байгуулдаг болчихвол төслөө сайжруулж, бодит ажил хэрэг болгоход тустай болов уу.

Манай суманд хэд хэдэн хоршоо үйл

ажиллагаа явуулдаг. Тус тусдаа үйл ажиллагаа явуулснаас илүүтэй бүгд нэгдээд ажиллах нь өгөөжтэй гэж боддог. Тухайлбал, нэг нь ноос угаадаг жижиг цехтэй бол бусад нь самнах, ариутгах, тээвэрлэлт, бизнес маркетинг, борлуулалтаа тус бүр хариуцаад ажилласан нь хэн хэндээ ашигтай. Сум орон нутгийн хөгжилд ч нэмэртэй шүү дээ.

Манайх улсдаа хамгийн олон тэмээтэй сум. Тиймээс эхний ээлжинд тэмээний ноосоо угаах, самнаад хагас боловсруулсан бүтээгдэхүүн гаргаж зах зээлийн эргэлтэд оруулах боломж бидэнд байгаа. ■

Ханбогд сум инфо

ИТХ

Т.Буян-Өлзий: Гандирсын хот болгон хөгжүүлэхийн төлөө хичээнэ

Өмнөговь аймгийн Ханбогд сумын Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын дарга Т.Буян-Өлзийтэй ярилцлаа.

-Ханбогдыг хот болгон хөгжүүлэх зорилгын хүрээнд хийж буй уг форумын ач холбогдлыг та хэрхэн дүгнэж байна вэ?

-“Эрдэнэс Оюу толгой” компанитай хамтран Ханбогд сумын хөгжлийн асуудлаар хэлэлцүүлэг зохион байгуулсанд баяртай байна. Ханбогдын бүтээн байгуулалт, ажлын байрны талаар баримтлах чиглэл, 2040 он хүртэлх хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө зэрэг олон асуудлаар санал солилцлоо.

Ханбогдод суурьших 25 мянган иргэнээ хотын дайтай ая, тухтай амьдрах орчноор хэрхэн хангах вэ гэсэн хөгжлийн төлөвлөгөө өнөөдөр албан ёсоор гараанаас гарлаа. Ханбогд сумынхаа дэд бүтцийн асуудлыг шийдэж Галбын говийг Гандирс хот болгон хөгжүүлэхийн төлөө бүх талтай тууштай хамтран ажиллах болно.

-Иргэдээс ирж буй дийлэнх санал хүсэлт юу байна вэ?

-Манай сумынхан ихэнхдээ Оюу толгойн уурхайд ажиллах хүсэлтэй байдаг. Гэр бүлийн нэг гишүүн уурхайд ажиллаж, бусад нь уурхайг түшиглэн өөрсдийн жижиг, дунд бизнесээ хөгжүүлэх сонирхол ихээхэн бий. Оюу толгойн гүний уурхайн тогтвортой олборлолт эхэлсэнтэй холбоотой ажиллах хүч тодорхой хэмжээнд нэмэгдэх болов уу. Энэ тохиолдолд Оюу толгойн бүх ажилтан уурхайн кампустаа амьдрах боломжгүй. Үүнтэй уялдуулан Ханбогд сум нэн тэргүүнд залууст зориулсан эко хотоо сүндэрлүүлчихвэл уурхайн ажилтнууд гэр бүлээрээ манай суманд аятай тухтай сайхан амьдрах боломжтой болно.

-Ханбогд сумыг хот болгон хөгжүүлбэл эдийн засгийн үр өгөөж хэр тэлнэ гэж харж байгаа вэ?

-Ирээдүйн Ханбогд хотод зөвхөн уурхайн ажилтан, тэдний гэр бүл амьдарна гэж бодохгүй байна. Бид Оюу толгойд ханган нийлүүлэгчдээс гадна бусад уул уурхайн компани, цаашлаад экспортын бүтээгдэхүүн үйлчилгээ, эдийн засгийн чөлөөт бүсийг бий болгох зорилготой. Хүнс, хөдөө аж ахуй, тэр дундаа ноос, ноолуур хагас боловсруулах үйлдвэрүүдтэй болох замаар эдийн засгаа тэлэх боломж маш их харагдаж байгаа. Тиймээс уул уурхайн ханган нийлүүлэлт гэхээсээ илүүтэй уул уурхайн бус үйлдвэрлэлийг бий болгож, хөгжлийг хамтдаа авчрах ёстой.

-Та форумын үеэр хэд хэдэн санамж бичигт

Уул уурхайн бус үйлдвэрлэлийг бий болгож, хөгжлийг хамтдаа авчрах ёстой

Говь нутагт
мод бут
ургасан эко,
ногоон хот
сүндэрлэх
боломжтой
гэдгийг
харуулахыг
хүсэж байна

► **талуудтай гарын үсэг зурлаа. Эдгээр санамж бичгийн хүрээнд Ханбогдод ямар ажлууд хийх вэ?**

-Хөгжлийн төлөвлөгөөг бодит ажил хэрэг болгох эхлэл нь эдгээр санамж бичиг юм. Санамж бичгийн хүрээнд Зээлийн батлан даалтын сантай хамтран ажиллахаар боллоо. Ингэснээр нутгийн иргэдийг бизнес эхлүүлж, үйлдвэрлэл явуулахад хөрөнгө санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх боломж бүрдлээ. Мөн орон сууцжуулах төсөл эхэлж байгаа энэ үед ипотекийн хөнгөлөлттэй зээлд уурхайн ажилтан болон хотоос манай нутагт шилжин суурьших иргэд урьдчилгаа 30 хувиа төлөөд хамрагдах боломжтой болж байна.

Хүнсний катерингийн үйлчилгээ эрхэлдэг "Bluefin" компани Ханбогдын жижиг, дунд бизнес эрхлэгчдээс стандартад нийцсэн хүнсний бүтээгдэхүүн, бараа материал авах боломжтой талаар ярилаа. Тиймээс бид хамтраад хүнсний ногоогоо тарьж ургуулаад үүнийгээ стандартын дагуу компаниудад нийлүүлнэ. Мөн талх, гурилан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгч зэрэг Ханбогдод олон жил үйл ажиллагаа явуулж буй жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг технологийн нарийн горим, стандартад оруулж ханган нийлүүлэх боломжийг Ханбогдчуудад өглөө. Энэ бол хөдөө, орон нутагт маш чухал ажил юм.

-Танай суманд нэн тэргүүнд шийдвэрлэх ёстой тулгамдсан асуудал юу байна вэ?

-Бид нэг л асуудлыг сүүлийн гурван жил ярьж байна. 2019 оноос хойш 15 мВт-ын хүчин чадалтай дулааны цахилгаан станц барих тухай юм. 2019 онд зураг төсөл, техник эдийн засгийн үндэслэл нь гарсан. Энэ ажил үнэхээр удаашралтай явж байна. Тиймээс энэ ажлыг түргэвчлүүлэх асуудлаар төрийн болон холбогдох албан тушаалтнуудад хандсан. Мөн энэ жилээс өөрсдийнхөө бололцоогоор эхлүүлэхээр шийдвэрлэж, таван тэрбум төгрөг батлаад байна. Эхний ээлжинд газраа шийдэж, түгээлтийн магистраль шугамын зураг төслийг гаргаад явж байна.

-Ханбогд хотыг хөгжүүлэхэд байгаль орчны асуудлыг ярих нь зайлшгүй юм. Говийн байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх чиглэлд ямар ажлууд хийж байгаа вэ?

-Ханбогд нь говийн эмзэг хөрс, хуурай

ширүүн уур амьсгалтай газар. Тиймээс говь нутагт дасан зохицсон өвс ургамлуудыг үрээр суулгах, байгалийн нөхөн сэргээлт хийх талд Оюутолгой компанитай хамтран сүүлийн ►

Ханбогд хурдасгуур сан

Хөгжлийг хурдасгах хөдөлгүүр

Өмнөговь аймгийн Ханбогд сумыг 2040 он хүртэл хөгжүүлэх урт хугацааны хөгжлийн баримт бичиг бэлэн болж, хэрэгжилтийг хангах зорилгоор "Ханбогдын хөгжлийн хурдасгуур Оюу толгойн сан"-г өнгөрсөн оны есдүгээр сард байгуулсан.

Энэхүү бодлогын бичиг баримт дээр Ханбогд сумыг ирээдүйд ухаалаг, тогтвортой, ногоон хот болгон хөгжүүлэхээр тусгасан. Харин "Ханбогдын хөгжлийн хурдасгуур Оюу толгой сан"-гаар дамжуулан "Оюу толгой" компани 50 сая ам.долларын шууд хөрөнгө оруулалтыг ирэх таван жилд өгөхөөр шийдвэрлэсэн. Тодруулбал, жилд 10 сая ам.доллар буюу 35 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалт хийнэ гэсэн үг.

Нийгмийн дэд бүтцийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх хэтийн стратеги зорилтыг хангах хүрээнд эхний ээлжинд Ханбогд суманд гурван төсөл хэрэгжүүлэхээр зураг төслийн ажлыг хийж байна.

Эхний ээлжинд таван га талбай бүхий Галба цэцэрлэгт хүрээлэнг шинээр тохижуулах ажлыг энэ онд багтаан дуусгахаар төлөвлөжээ. Цэцэрлэгт хүрээлэнг тохижуулахдаа говь нутгийн онцлогийг шингээж иргэдийн чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрүүлэхэд таатай, тухтай ►

► арваад жил олон төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүллээ. Ерөнхийлөгчийн санаачилсан “Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөнд нэгдэж, мод тарих ажлыг эхлүүлсэн. Ханбогд хотын төлөвлөлтийг хийхдээ

байгаль орчинд ээлтэй, эко байлгах үүднээс ногоон байгууламжийг маш сайн тусгасан. Говь нутагт мод бут ургасан эко, ногоон хот сүндэрлэх боломжтой гэдгийг харуулахыг хүсэж байна. ■

**Амралт
спортын
төв**

► орчныг бий болгохоор зорьж байна.

Цэцэрлэгт хүрээлэнд хүүхдийн тоглоомын болон спортын талбай, урлагийн тоглолт, арга хэмжээ зохион байгуулах тусгай тайз, хөгшид, нялхас чимээгүй орчинд салхилж сүүх хэсэг, жижиг цөөрөм, ногоон бүс, автомашины зогсоол, ариун цэврийн байгууламж, гэрэлтүүлэг гээд иргэдийн тав тухыг хангасан цогцолбор газар байгуулахаар төлөвлөжээ.

Мөн 5000 метр квадрат бүхий орчин үеийн техник хэрэгслээр тоногдсон амралт, спорт төв байгуулахаар төлөвлөж зураг төслийн ажлыг эхлүүлсэн байна. Уг амралт спортын төвийн гадна нэг га орчим талбайд сагсан бөмбөг, хөлбөмбөгийн болон хүүхдийн тоглоомын талбай байгуулах аж. Харин дотроо бассейн, жүдо болон чөлөөт бөхийн талбай, фитнес, иогийн өрөө, гэр бүлийн ресторан, кофе шоп зэргийг цогцоор нь хийхээр төлөвлөжээ. Одоогоор зураг төслийн ажил урьдчилсан байдлаар дууссан. Барилгын ажлыг энэ онд эхлүүлж 2024 оноос ханбогдчууд шинэхэн амралт спортын төвөөр үйлчлүүлэх боломжтой болох нь.

"Ханбогдын хөгжлийн хурдасгуур сан"-гийн дараагийн хэрэгжүүлэх төсөл нь сумын төвийг хатуу хүчилттай авто замтай болгох юм.

Одоогоор зураг төслийн ажлыг хийж байгаа аж. Мөн “Гудамж төсөл”-ийн хүрээнд явган хүний зам, нийтийн талбайг шинэчлэх, айлуудыг цэвэр, бохир усны төв шугамд холбох зэрэг төслийг хэрэгжүүлж байгаа талаараа тус сангийн ахлах менежер Т.Алдарсайхан онцоллоо.

Цаашид дээрх сангаас нийгмийн үйлчилгээг сайжруулах хэтийн зураглал, стратеги зорилтыг тодорхойлж, богино, дунд, урт хугацааны төлөвлөгөө боловсруулан ирэх зургадугаар сард дуусгахаар зорьж байна.

Тус сангийн хувьд байгуулагдаад удаагүй ч хэдийн ажилдаа ханцуй шамлан оржээ. ■

**Галба
цэцэрлэгт
хүрээлэн**

Говийн оюу сан

Говийн баялгийг
“ГОВИЙНХОНД”

Өмнөговь аймаг, Ханбогд сум болон “Оюу толгой” компанийн хооронд 2015 оны дөрөвдүгээр сарын 22-нд байгуулсан Хамтын ажиллагааны гэрээний хэрэгжилтийг хангах зорилгоор “Оюу толгой” компани “Говийн оюу хөгжлийг дэмжих сан” ТББ-ыг үүсгэн байгуулжээ.

“Говийн оюу” сан нь эрүүл мэнд, боловсрол, сургалт, хөдөлмөр эрхлэлт, орон нутгийн бизнесийн хөгжлийг дэмжих, байгаль орчин, соёлын өвийг хамгаалах зэргээр аймгийн болон түншлэгч сумдын тогтвортой хөгжилд хувь нэмэр оруулахад чиглэсэн төсөл хөтөлбөрийг санхүүжүүлэх, тэдгээрийг үр ашигтай, зүй зохистой удирдах, зохион байгуулах зорилготой.

Тус сан байгуулагдсан цагаасаа эхлээд 2022 он хүртэл Өмнөговь аймагт нийт 101,3 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалт хийжээ. Тодруулбал, “Оюу толгой” компаниас жил бүр таван сая ам.доллар хүлээн авч, төсөл хөтөлбөрийн санхүүжилт, орон нутгийн хандив, үйл ажиллагаа, оюутны тэтгэлэг, ирээдүй хойч үед зориулсан хадгаламж зэрэг чиглэлд зарцуулж Өмнөговь аймгийн нийгэм, эдийн засгийн хөгжилд хувь нэмрээ оруулж байна. Нийт хөрөнгө оруулалтын 89,45 хувь буюу 90 гаруй тэрбум төгрөгийг томоохон хэмжээний 118, санхүүжилтийн квотын 235 төсөл хөтөлбөрт зориулжээ.

Ханбогд сумыг хот болгон хөгжүүлэхэд эрчим хүч, усан хангамжийн асуудлыг нэн тэргүүнд шийдэх учиртай. Тэгвэл тус сангийн 6,9 сая ам.долларын хөрөнгө оруулалтаар 2017 онд Ханбогд сумыг цэвэр усны байгууламжтай болгожээ. Энэхүү байгууламж нь бүрэн автомат, чанарын лаборатори, гүний худаг, түүхий усны сан, тунгаагуур зэрэг хэсгээс бүрдсэн үйлдвэр аж. Одоогоор 13 мянган хүний хэрэгцээнд

хүрэлцэх хүчин чадалтай, цаашид 35 мянган хүний хэрэгцээг хангах хэмжээний өргөтгөл хийх бүрэн боломжтой. Цэвэр усны байгууламжтай болсноор хатуулаг өндөртэй говийн усыг цэвэршүүлж хэрэглээд зогсохгүй иргэдийн эрүүл мэнд, чанартай амьдралын эхлэл болох олон давуу тал бий болж байна.

Мөн 2018 онд Ханбогд суманд 640 хүүхэд суралцах хүчин чадалтай сургууль, 144 хүүхдийн цэцэрлэг барьж 70-80 хүнийг ажлын байраар хангажээ. Шинэ сургууль, цэцэрлэгтэй болохоос өмнө Ханбогд суманд 360 хүүхдийн хүчин чадалтай сургуульд 900 хүүхэд сурдаг, нэг анги 40 хүүхэдтэй байжээ. Харин 300 хүүхдийн хүчин чадалтай цэцэрлэгт 420 хүүхэд явдаг, мөн 208 хүүхэд цэцэрлэгт хамрагдаж чаддаггүй нөхцөл байдлыг “Говийн оюу хөгжлийг дэмжих сан”-гийн шийдсэн байна.

Өнгөрсөн онд уг сангийн 10.9 тэрбум төгрөгийн санхүүжилтээр Өмнөговь аймгийн Даланзадгад суманд Говийн байгаль, түүхийн музейг ашиглалтад оруулсан юм. Энэхүү музей дэлхийн стандартад нийцсэн засал чимэглэл, тоног төхөөрөмжөөр тоноглогдсон танхимууддаа 4,000 гаруй үзмэр, эд өлгийн цуглуулгатай. Өмнөговь аймгийн нутагт одоогоос 4-5 мянган жилийн өмнө хүн амьдарч байсан ул мөр бүхий Цахиуртын хөндий, Оцон мааньт, Баянзаг, Чоно шургуул, Төгрөгийн ширээ зэрэг газраас олдсон эртний болон палеонтологийн олдворууд мөн говийн ард түмний дундаас төрсөн алдар

Өмнөговь аймагт нийтдээ 101,3 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалт хийжээ

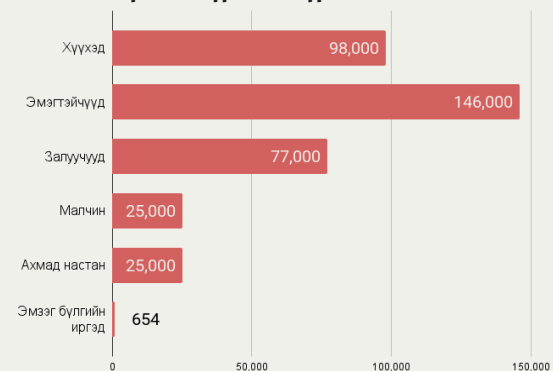
► гавьяатан, үрчүүд дархчуудын бүтээлийн дээжсийг музейд байрлуулжээ.

Түүнчлэн Өмнөговь аймгийн ирээдүй хойч үе хүүхэд, залуусын боловсролыг дэмжсэн тэтгэлэгт хөтөлбөр, мөнгөн хуримтлал хүртэл үүсгэсэн байна. “Оюу толгой” компаниас орж ирсэн жил бүрийн нийт санхүүжилтийн хоёр хувийг 10 жилийн хугацаатай хадгаламжинд байршуулжээ. Уг хадгаламжийг 2016 оноос нээж одоогийн байдлаар 2,3 тэрбум төгрөг хуримтлагдсан байна.

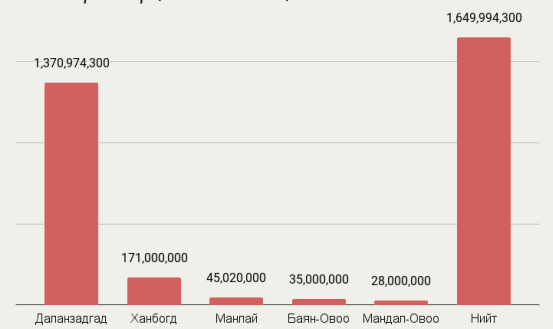
Оюу толгой төслөөс Өмнөговь аймаг, цаашлаад Монгол Улсын хөгжил цэцэглэлтэд оруулсан хөрөнгө оруулалтыг бодит ажил хэрэг болгож буй “Говийн оюу хөгжлийг дэмжих сан” цаашид ч нийгмийн сайн сайхны төлөө олон төсөл хөтөлбөр хэрэгжүүлэхээр төлөвлөн ажиллаж байна. ■

Эх сурвалж:
Говийн оюу
хөгжлийг
дэмжих сан

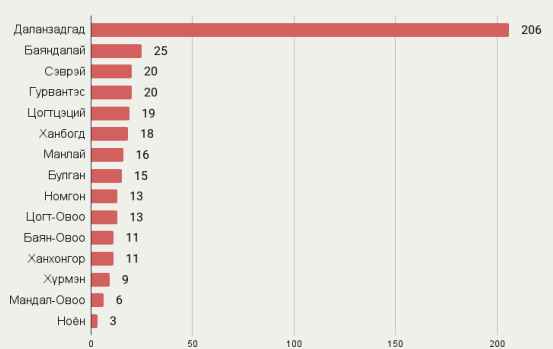
Сангийн зорилтот үр шим хүртэгч /2015-2022 он/

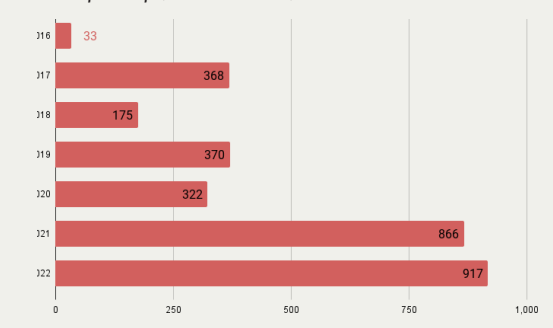
Бизнес эрхлэгчдэд олгосон зээлийн хэмжээ, сая төгрөгөөр /2016-2022 он/

Тэтгэлэг хөтөлбөрт хамрагдсан оюутнуудын тоо /2016-2022 он/

Сангаас олгосон нийт хандивын мөнгөн дүн сая төгрөгөөр /2016-2022 он/

Ханбогд ба компани

Б.Эрдэнэ-Очир: Ханбогдчууд сумынхаа ирээдүйг олж харсан

Оюу толгойн тухайн үеийн удирдлага биднийг хүлээн авч уулзаж, төсөлд оролцоотой байх боломжуудын талаар ярилцсан. Эндээс л бидний хамтын ажиллагаа эхэлсэн

Ханбогд хот болох сэдвээр Өмнөговь аймгийн Иргэдийн хурлын төлөөлөгч, Ханбогд сумын бизнес эрхлэгч, “Уужим мод” компанийн захирал Б.Эрдэнэ-Очиртой ярилцлаа.

-Та Ханбогд сумын унаган иргэн. Оюу толгой төсөл эхэлсэн цагаас сумаа хот болгох, төслийн үр өгөөжийг орон нутагтаа үлдээхийн төлөө явж ирсэн бизнес эрхлэгч гэж би сонссон. Оюу толгой, Ханбогд сумын харилцаа, хамтын ажиллагааны түүхийг анхнаас нь мэдэх хүний хувьд тухайн үед ямархуу харилцаа байсан талаар сонирхуулна уу?

-Ханбогд суманд төрж, өсөж, дунд сургуулиа төгссөн нутгийн уугуул иргэн. Их сургуулиа дүүргээд нутагтаа ажиллаж амьдрахаар шийдэж, 2002 онд компаниа байгуулж байсан. 2012 онд Өмнөговь аймгийн Иргэдийн хуралд сумаасаа сонгогдсон. Төлөөлөгч хүн яг юу хийх ёстой, иргэдийнхээ төлөө би юу хийж чадах уу, Оюу

толгойн үр өгөөжийг сумынхаа хөгжил цэцэглэлт, эдийн засагт хэрхэн уяж хөгжүүлэх үү, яаж хэрхэн хамтарч оролцох ёстой юм гэдэг дээр нэлээд бодож тунгаасан. Энэ том төслөөс манай сум, иргэдэд юу наалдах юм гэсэн өнцгөөс харахад тухайн үед юу ч байгаагүй. Орон нутгийн хувьд ч тоймтой хэлчих зүйлгүй байсан.

Тэгээд бид Оюу толгой компанийнхантай уулзаж саналаа хэлсэн. Орон нутгийн иргэдийн оролцоог хангах, суманд бизнес эрхэлж буй аж ахуйн нэгжүүдийг төслийн үйл ажиллагаанд татан оролцуулах, чадавхжуулах хэрэгтэй байна гэж. Оюу толгойн тухайн үеийн удирдлага биднийг хүлээн авч уулзаж, төсөлд оролцоотой байх боломжуудын талаар ярилцсан. Эндээс л бидний хамтын ажиллагаа эхэлсэн.

Оюу толгойн зүгээс "Орон нутгийн аж ахуйн нэгжүүд санхүүгийн чадавхгүй, менежмент байхгүй. Бид орон нутгийн компаниудыг ►

► шалгаруулахаар ажлыг гүйцэтгэж чадахгүйд хүрч, манай ажлыг унагана. Тийм учраас дэмжихэд хэцүү" гэж хэлж байсан. Харин бид аль аль талдаа чадахгүй гэсэн бодолтой яваад байвал яваад л байна. Хоёр талаасаа оролдоод хичээгээд үзье гэхэд тэд дэмжиж, зөвхөн Ханбогдын компаниудад зориулж, хаалттай тендер зарласан юм. Ингээд Ханбогдын компаниуд ч шалгарсан.

Бид чадна гээд шалгарсан компаниуд ажлаа эхлэх болоход мөнгө байхгүй, боловсон хүчин дутмаг зэрэг асуудал гарч ирсэн. Яг л тэдний хэлснээр болсон. Би эргээд оюу толгойнхноо гуйсан. Аль аль талаасаа дэмжиж, үйл ажиллагааг эхлүүлэе гэж. Харин Оюу толгойн удирдлага биднийг ойлгон хүлээн авч, гадаадын их дээд сургуульд маркетинг, менежментийн чиглэлээр сурч буй төгсөх ангийн оюутнуудыг авчраад компаниудад хариуцуулах, заавар зөвлөгөө өгөх замаар хамтран ажиллаж эхэлсэн. Ингэснээр компаниудын бодлого, үйл ажиллагаа ч өөр болж ирсэн.

Өнөөдөр Ханбогд суманд 80-аад компани үйл ажиллагаа явуулж байна. Өмнөговь аймгийн компаниудтай нийлвэл 130 гаруй компани болно. Эдгээр 130 гаруй аж ахуйн нэгжээр дамжиж орон нутгийн хөгжилд өнгөрсөн хугацаанд 200 гаруй сая ам.долларын хөрөнгө оруулалт орсон байна. Энэ бол Оюу толгойгоос орон нутгийн аж ахуйн нэгжүүдээр дамжуулан өгсөн маш том хөрөнгө оруулалт.

-Дээр нь хөгжлийг дэмжих сангууд байгаа?

-Хамтын ажиллагааны сан байгуулах зорилгоор "Говийн оюу хөгжлийг дэмжих сан"-г Ханбогд суманд эхлээд байгуулсан. Сүүлдээ Оюу толгойн үр өгөөжийг тэгш хүртээе гээд бусад сумыг хамруулсан. Олон сум оролцож ирснээр Ханбогдын хүртээмж багассан. Өмнөговь, Ханбогд, Оюу толгой гэсэн гурван талт хамтын ажиллагааны хүрээнд "Говийн оюу хөгжлийг дэмжих сан"-г ажиллуулж, жил бүр таван сая ам.долларыг орон нутгийн хөгжилд зориулж байна. Манай суманд л гэхэд сургууль, цэцэрлэг, лаборатори зэрэг орон нутагт наалдсан маш олон ажил хийсэн.

Одоо Ханбогдыг дэмжих хурдасгуур санг байгууллаа. Ханбогдыг хот болгох Засгийн газрын шийдвэр гарлаа. Ерөнхий сайд хот, хөдөөгийн

сэргэлтийн бодлогыг гаргаж тавилаа. Оюу толгой гүний уурхайн олборлолт ч эхэллээ. Голдрилоороо аль аль тал нь тэгш хожих зарчим дээрээ ирж байна гэж харж байна. Нэг нь хожиж, нөгөө нь хожигдож болохгүй. Тэгш эрхийн зарчмаар явбал хамтдаа хол явна.

Хот, хөдөөгийн сэргэлтийн бодлого нь хотын төвлөрлийг сааруулах гол зорилготой ч хөдөө орон нутаг хөгжөөгүйн учир шалтгааныг судалж, бодлогын хувьд дэмжих том зорилтыг гаргаж ирснээрээ ач холбогдолтой. Ингэснээр хөдөөд суурьшил, үйлдвэржилт хөгжих боломжууд бүрдэж эхэлж байна.

-Хөдөө орон нутаг хөгжөөгүйн гол шалтгаан юу байна гэж та үзэж байгаа вэ?

-Олон зүйлээс шалтгаална. Бизнесийн хүний өнцгөөс харвал хөдөө рүү чиглэсэн төрийн бодлого дулимаг байсан. Төрөөр дамжиж орон нутагт орж ирж буй мөнгө бага. Хувийн хэвшлийг дэмжсэн, тэтгэсэн, бизнес, үйл ажиллагаанд нь хүч өгсөн бодлого байхгүй, эрх зүйн орчин ч бүрдээгүй байсан. Харин өнөөдрийн ААН-үүдийг татвараас чөлөөлөх, орон сууцжуулах, хөнгөлөлттэй зээл олгох, ипотекийн зээлийн хүүг багасгасан шийдвэрүүд нь төрөөс үзүүлж буй маш том дэмжлэг. Урьд нь ийм том дэмжлэг байсангүй. Тэгэхээр хөдөө сэргэх, хөгжих шинэ шатанд ирчихлээ гэж харж байна.

Гэхдээ энэ нь 330 суманд тэгш очих боломжгүй. Эдийн засаг, хөрөнгө оруулалт, бизнес эрчимтэй явж буй сумдад илүү хүрэх магадлалтай. Тэр дундаа эдийн засаг, уул уурхайн гол бүс нутаг Өмнөговь аймагт цаг хугацаа, орон зайн хувьд маш том дэмжлэг болох юм. Амин сүнс шиг л хэрэгтэй бодлого.

Өмнөговь өөрийн төсвөө бүрдүүлээд давсан орлогоо улсад өгдөг цөөн аймгийн нэг. Ханбогд мөн өөрийн төсвөө бүрдүүлээд давсан орлогоо аймаг, улсдаа төвлөрүүлдэг цөөн сумыг нэг.

-Ханбогдыг хот болгох мөрөөдөл биеллээ. Засгийн газрын энэ шийдвэрийг сонсох хүртэл амаргүй хугацаа, саад бэрхшээл туулсан байх. Ямар асуудлууд тулгарч байв?

-Аливаа амжилтад зовлон бэрхшээл, цаг хугацааг туулан байж хүрдэг. Манай суманд дэлхийн түвшний алт, зэсийн уурхай нээгдлээ. Сум орон нутаг хөгжих, иргэдийн амьдрал

Эдгээр 130 гаруй аж ахуйн нэгжээр дамжиж орон нутгийн хөгжилд өнгөрсөн хугацаанд 200 гаруй сая ам.долларын хөрөнгө оруулалт орсон байна

Тэмээний ноос ноолуур, сүү цагаан идээ боловсруулах үйлдвэрүүд байгуулж, бусад мал сүргийн фермжсэн аж ахуй, үйлдвэржилтийг бий болгох бодлого баримталж ажиллах ёстой

▶ дээшлэн дэвжих том боломжтой боллоо гэж харж, олон жил хүлээсэн. Биднийг хөгжүүлэхийг хүлээгээд байвал хүлээгээд л байх байлаа. Хүлээхээс илүүтэй орон нутгийн иргэд бид өөрсдөө санал санаачилгыг гартаа авч, оролцох хэрэгтэй гэдгээ ухаарсан. Хэдийгээр том төсөл, үндэстэн дамнасан корпораци ч шууд май гээд өгөхөд хэцүү шүү дээ. Тиймээс бид идэвх зүтгэлтэй, том амбиц, хүсэл мөрөөдөлтэй байх нь чухал юм. Хөрөнгө оруулагчид зүгээр сууж буй хүмүүст мөнгөө цацаад байх үү.

Ханбогдыг хот болгох бичиг баримтын хувьд төрийн холбогдох шат шатны байгууллагуудад өгч, батлуулах ажлыг бид нэлээд хөөцөлдсөн. Амархан бүтчихдэг ажил биш юм байна. Арав гаруй жил ярьж, бичиг цаас өгч, авч, үеийн сайдуудтай уулзаж, хүсэл мөрөөдлөө илэрхийлж явсан.

-Хот болох төлөвлөгөөнд ханбогдчуудын оролцоо ямар байх вэ?

-Би сумаас сонгогдсон ИХТ-ийн хувьд Оюу толгой компаниас оруулж буй 50 сая ам.долларын хөрөнгө оруулалт нь дараа дараагийн эдийн засгийг татах хөшүүрэг болох ёстой гэж үзэж байгаа. Эдийн засгийн таталцлыг бий болгох ёстой. Хот өөрөө эдийн засгийн том сүлжээ шүү дээ. Нэг, хоёр цэцэрлэг, сургууль барьчихаад хот боллоо гэж ярьж болохгүй. Нэн тэргүүнд нийгмийн дэд бүтэц, инженерийн шугам сүлжээ, эрүүл, мэнд, боловсролыг дэмжсэн хөрөнгө оруулалт хийх шаардлагатай. Манай суманд ирж амьдраарай гэж урьж болно. Хүмүүс ирээд юунд амьдрах билээ. Хүмүүсийн сонирхол өөр. Зарим нь байшинд, нөгөө нь хашаандаа сайхан ногоо ургамлаа тариад амьдрахыг хүснэ. Аль аль талын хүслийг биелүүлэхүйц орчныг бүрдүүлсэн орон сууц, газар, хашаа байх ёстой. Эрүүл мэнд, боловсролын хүртээмж маш чанартай сайн байх хэрэгтэй.

Оюу толгойд олон залуус ажиллаж амьдарч байна. Эдгээр залуус руу чиглэсэн соёл, спорт, чөлөөт цагийг өнгөрүүлэх газрууд байх хэрэгтэй. Оюу толгойн уурхайг 100 хувь түшиглэсэн хот байна гэвэл бас хэцүү. Өнөөдөр гадна дотнын хүмүүс тэгж харж байж болох юм. Харин орон нутгийнхан бид өөр бодолтой байгаа. Бидний зарчим байгалийн баялаг хэзээ нэг өдөр шавхагдана. Тодорхой хугацаа, 50,100 жилийн

дараа ч юм үү. Тэгвэл энд ажиллаж, амьдарч ирсэн иргэдийн ирээдүйг яах вэ гэдгийг өнөөдөр бид ярилцаж, суурь бодлогоо болгох ёстой. Байгалийн баялаг шавхагдах тэр цагт иргэдийн эрүүл мэнд доройтолдоо ороогүй, байгалийн унаган төрх алдагдаагүй, соёл боловсрол, сурч хүмүүжих орчин баталгаажсан, жижиг дунд үйлдвэрүүд хөгжсөн, уул уурхайгаас хараат бус, өөр өөрийгөө авч явах эдийн засгийг бий болгосон хот болсон байх ёстой.

Бид өргөн уудам нутагтай, домог түүхэнд хамгийн их мөнхөрсөн Галбын говийн эзэд. Дэлхийд алдартай Галбын говийн хоёр бөхтэй улаан тэмээ, цөм сүрэг манай нутагт байна. Улсдаа хамгийн олон тэмээтэй сум. Тэмээний ноос ноолуур, сүү цагаан идээ боловсруулах үйлдвэрүүд байгуулж, бусад мал сүргийн фермжсэн аж ахуй, үйлдвэржилтийг бий болгох бодлого баримталж ажиллах ёстой.

-Ханбогд суманд бизнесийн боломж их байна. Оюу толгой уурхайд 10 мянган гаруй хүн ажиллаж байна шүү дээ?

-Ханбогдчуудад маш олон боломж бий. Оюу толгой уурхайд олон ажилтан ажиллаж байна. Энэ өөрөө хэрэглээ. 100-хан км-т хар замаар давхиад Хятад улстай хиллэдэг Гашуунсухайтын том боомттой. Байгалийн баялаг, МАА нь байна. Уул уурхай, хөдөө аж ахуй болон мал аж ахуйг хослуулсан үйлдвэржилтийг бий болгох замаар эдийн засгийн боломжуудыг хослуулан авч явах ёстой.

Эдийн засаг, бизнесийн форум хийх асуудлаар Эрдэнэс Оюу толгойн удирдлагатай уулзаж, санал бодлоо солилцсоны үр дүнд дээрх форумыг зохион байгуулсанд талархаж байгаа. Учир нь орон нутгийнхны хүлээлтийг нэг талд гаргаж өглөө. Ханбогдчууд сумынхаа, уурхайн ирээдүйг олоод харцгаачихсан байна. Энэ эрчимтэй бүтээн байгуулалт хөгжил дэвшилд би яаж оролцох вэ гэж ярьж, бодож байна. Тийм хүсэл эрмэлзэлгүй, мөрөөдөлгүй хүмүүст юу ч хэлээд нэмэргүй шүү дээ.

Ханбогдчууд ухаантай, хөдөлмөрч хүмүүсийн үр сад шүү гэж бидэнд ахмадууд хэлдэг байсан. Түүнээс их эрдэнэсийн орд байгаа шүү гэж хэлсэн зүйл үгүй болов үү. Галбын говийн эзэд гэдгээрээ бахархаж, омогших зүйл бий. Дэлхийн хэмжээний орд уурхай нутагт минь ажиллаж ▶

► байна, бид азтай. Харин энэ азыг, эцэг өвгөдийн үлдээсэн энэ их баялгийг бид хэрхэн яаж нутгийн, хүн ардынхаа аж амьдралд үр өгөөжтэй байлгах вэ гэдэгт л анхаарах ёстой.

-Та нутгийнхаа хөгжилд бизнесийн зүгээс ямар бүтээн байгуулалтууд хийж байна вэ?

-Энэ том бүтээн байгуулалт, суурьшлыг бий болгох талд олон жил ярьж, хөөцөлдөж, гар бие оролцсоны хувьд гаднын хөрөнгө оруулалтыг авчрах гэж их үзсэн. Нутгийн бизнесмэний хувьд өөрөө манлайлж, эрсдэл үүрч урагшлах ёстой. Ямар ч өгөөмөр сэтгэлтэй гаднын хүн ирээд бидэнд зүгээр мөнгө өгөхгүй гэдгийг л мэдэрсэн. Тиймээс энэ том төслийг дагасан үр өгөөжийг нутгийнхандаа харуулъя гээд барилга барьж эхэлсэн. Хэзээ хэн, хэдэн төгрөгөөр авах нь тодорхойгүй нөхцөлд, эрсдэлээ үүрээд найзтайгаа хамтраад сүмандаа хотхон барьсан. Бүрэн цутгамал 160 айлын "Шинэ Ханбогд" орон сууцны хорооллыг босгосон. Энэ нь цааш үргэлжлээд явах юм. Ханбогдынхон өөрсдөө бүтээн байгуулж чаддаг юм байна шүү гэдгийг харуулж, сүүлийн үеийн технологийг нэвтрүүлсэн, тав тухтай анхны жишиг хорооллыг бий болгохыг зорьж байна.

-Одоо Ханбогдын компаниуд хэр чадавхжсан бол?

-100 хувь чадавхжсан гэж хэлэх болоогүй. Гэхдээ нэг үеэ бодвол сайжирсан. Оюу толгойн стандартыг дагаад юмыг харах өнцөг ч өөрчлөгдсөн. Оюу толгойг том соёл нь авч явж байна. Эрүүл, мэнд, аюулгүй ажиллагааг урьтал болгодог энэ соёл нь биднийг олон зүйлд сургаж байна. Оюу толгойгоос тавьдаг гол зарчим бол аюулгүй байдлыг хангах. Аюулгүй гэж үзсэний үндсэн дээр хийх, аюултай гэж үзвэл хийж болохгүй. Энэ бол нэн тэргүүний зарчим. Өдөр тутмын энгийн зүйлс дээр аюулгүй байдлыг хангахыг манай сумынханд суулгачихсан. Тухайлбал, мод хагалах, машин тэрэг барихад аюулгүй байдлыг хангах хамгаас чухал шүү гэдэг хандлага.

Мөн Оюу толгой чанар стандартыг эрхэмлэдэг учраас хувь хүмүүс, орон нутаг, аж ахуйн нэгжүүдэд аливаа зүйлд хандах хандлага дээрээ анхаарахад хүргэдэг. Тэгсхийгээд юм хийсэн болоод нийлүүлээд мөнгө олчихье гэдэг сэтгэлгээг тархинаасаа авч хаях хэрэгтэй. Хамгийн

чанартай, стандартын хэмжээнд ажлыг тултал хийх ёстой юм байна гэдэг ойлголтыг сайн өгсөн. Оюу толгойн энэ соёлд бид маш сайн суралцаж байна. Энэ соёл, хандлага Ханбогдыг хот болгон хөгжүүлэхэд маш их хувь нэмэр оруулна гэж бодож байна.

-Ханбогд сумын хувьд өнөөдөр тулгамдсан ямар асуудал байна вэ?

-Ханбогд улсын төсвөөс авдаггүй, харин төсөвт өгдөг сүм. Орон нутагт эдийн засгаа авч явах боломж байгаа. Гол нь давсан орлогоо аймаг, улс руу өгдөг. Уг нь эдгээр орлогоо орон нутгийн хөгжилд зарцуулдаг болчих юм бол гадна дотноос харах, нөлөөлөлд орох нь бага болно. Өөрөө өөрийгөө аваад явах боломж бүрэн байгаад байдаг. Төсвийн эрхийг өөртөө зарцуулах эрх нь 100 хувь байгаад дээр нь төрийн бодлоготой уялдаад уул уурхайгаас орж ирэх санхүү хөрөнгө оруулалтыг нэмээд явбал Ханбогд эрчимтэй хөгжих боломж нь цаг хугацааны хувьд ирчихсэн бүс нутаг.

-Ухаалаг эко хотын талаарх таны төсөөлөл юу байна вэ?

-Хөгжил дэвшил гэхээр өндөр барилга, өргөн зам гэж буудаг. Бидний хувьд хүн амьдрахад таатай, нийгмийн үйлчилгээнүүд нь чанартай, үр өгөөжтэй байхыг хүсэж байгаа. Өндөр барилга гэхээс илүү чанар стандартад нийцсэн, эрүүл, аюулгүй тохьтой орчныг бүрдүүлье гэж зорьж байна. Монголын хамгийн халуун цэг. Говийн уур амьсгалд тохирсон мод ургамлыг судлаад тарих гэх мэт судалгаанд суурилсан эко хотыг бий болгох нь чухал юм.

Манай сумыг 25-35 мянган хүн амьдрах хот болно гэж ярьж байгаа. Өнгөрсөн хугацаанд орон нутгийн төсөв, Оюу толгойн хөрөнгө оруулалтаар дэд бүтцийг сайтар шийдсэн. Цэвэрлэх байгууламж, бохир цэвэр усны шугам сүлжээ, инженерийн шугам сүлжээнд багагүй хөрөнгө оруулалт зарцуулсан. 35 мянган хүн ам бүхий сууринд хүрэлцээтэй газар доорх инженерийн шугам сүлжээг хэдийн бий болгочихсон. Одоо холболтууд хийнэ. Газар дор хийсэн ажлыг хүмүүс тэр бүр мэддэггүй, мэдэрдэггүй юм байна. Харин бид үүнийг хийж чадсандаа баяртай байгаа. Одоо газар дээрх байгууламжуудаа чанартай сайн хийхэд төвлөрч ажиллаж байна. ■

Ханбогдынхон өөрсдөө бүтээн байгуулж чаддаг юм байна шүү гэдгийг харуулж, сүүлийн үеийн технологийг нэвтрүүлсэн, тав тухтай анхны жишиг хорооллыг бий болгохыг зорьж байна

